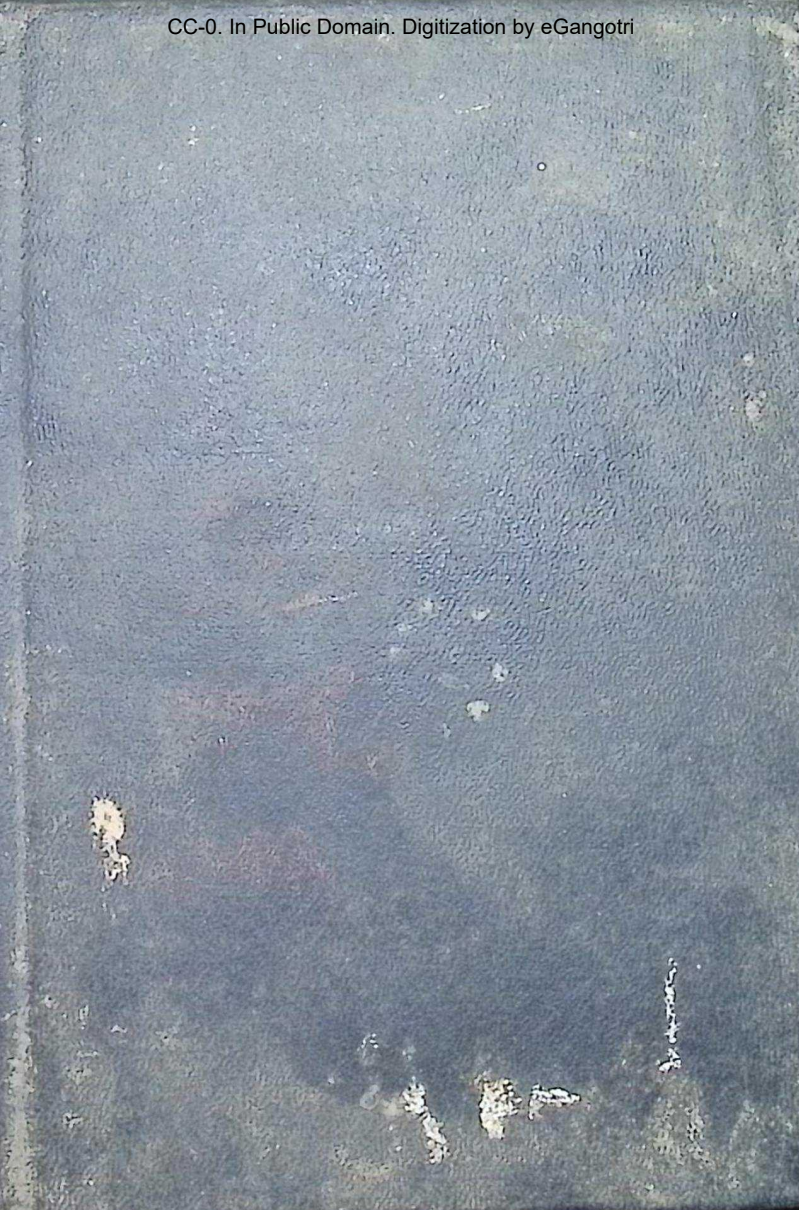

चिरंजीवी पुस्तकालय
Chiranjivi Library

प्रकाशकः—

काजी पुष्पराज

८।३७० वटुटोल, काठमाण्डू

नेपाल

सर्वाधिकारः सुरक्षितः

प्रथम संस्करणम् १००० सम्बत् २०१५

द्वितीय संस्करणम् १००० सम्बत् २०१६

नेपालीटीकासमेतम्

तृतीय संस्करणम् १००० सम्बत् २०१८

मुद्रकः—

गोरखापत्र छापाखाना

२१०९ काठमाण्डू

यस्येच्छात इदं सर्वं सततं यश्च केवलम् ।
 तं नित्यं सच्चिदानन्दं प्रणतोऽस्मि स्वसंविदम् ।
 तद्भक्तिः संश्रिताधीतपुस्तकेभ्यो यथामति ।
 संगृहीतमिदं सर्वमात्मज्ञानप्रसादकम् ।
 येन केनापि दोषेण या च काचित्त्रुटिर्भवेत् ।
 शोधनीया बुधैर्नूनं ज्ञानविज्ञानयुक्तिभिः ।
 पिता माता गुरुर्भूपः सर्वं यत्परिनिष्ठितम् ।
 तत्स्वाधिपतये भक्त्या महेन्द्राय समर्प्यते ।
 प्रपन्नोऽस्मि सर्वमूलं प्रपन्नाभयदं शिवम् ।
 यन्माययाऽपि विबुधा मुह्यन्ति ज्ञानकाशया ।
 यत्प्रभावादहमिदं यत्प्रभावाच्च केवलम् ।
 प्रसीदतु प्रभावज्ञः प्रभातीतप्रकाशया ।
 सर्वं खल्विदं ब्रह्म तज्जलानिति शान्त उपासीत ।
 तच्छुद्धं विमलं विशोकममृतं सत्यं परं धीमहि ।
 स्वप्रकाशानुभवचित्स्पन्दं प्रतिभान्यदिवभानमपि ।

(क) (ख)

श्रीभगवत्चन्द्रिका

ज्ञातं भामात्रं प्रज्ञानघनं सन्महिम्नि स्वे महीयते ।
 ज्ञानमेव ज्ञेयं स्पन्दभानं नान्यत् किञ्चनाज्ञानम् ।
 अस्पन्दभानन्दं चित् सन्मात्रं राजते लीनसर्वम् ।
 न नामरूपं न सदसद्वा न तेजस्तमः प्रतिभात्मभानम् ।
 चिद्भास्वरूपं स्वच्छानन्दं सज्जमात्रमानं
 वृत्यतीतभानम् ।

ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः ॥

सं. २०१५ साल

श्रीभगवच्चन्द्रिका

(ग)

ॐ

जस्को इच्छा बढी सूक्ष्म स्थूल नाम

रूप स्पन्द हुन्छ रहन्छ विलाउँछ ।

जो इच्छा आदि प्रभा कल्पना लेप न भै

स्वच्छ स्वतन्त्र प्रकाश छ ।

जो सत् चित् आनन्द लक्ष्य गरिने

केवल स्वानुभव निर्वृति स्वरूप छ ।

आत्मबुद्धिमा प्रकाश रहेको त्यही

परमात्मा नै शरण पर्छु म ।

सम्बत् २०१६

॥ १०५ ॥

(६)

श्रीभगवच्चन्द्रिका

श्रीः

ॐ

यत्तेजसा इदमदः यः प्रकाशः सनातनः ।
 तं चिदानन्दसन्मात्रं प्रपन्नोस्मि स्वमात्मकम् ॥
 यदीक्षया संकलनं त्रिप्रकाशमितमिदम् ।
 स्वधीतं तत्प्रसादेन ज्ञानं भातु स्वानन्तरम् ॥
 गन्धरसरूपस्पर्शशब्दविकृतिप्रकृतीक्षा-
 प्रभवाप्रभावानुभवस्वप्रकाशमात्रं हे ॥
 तव शरणं नयतु मां हृदि धिष्ठितं सत्
 तनोतु स्वात्मानमवतु संसारतापाज्ञानात् ॥
 भक्त्या तवानुग्रहा-
 नुरक्तविवेकमनःकलनशान्तौ ।
 ज्ञप्त्यात्मनि स्फुरतु
 धिष्ठितविमलप्रज्ञानघनं शश्वत् ॥

सं. २०१८ साल

श्रीभागवतचन्द्रिका

(३)

- श्रीभागवतम्- (१) श्रीधरस्वामीविरचितभा-
 वार्थ दीपिकासमेतम्
 -निर्णयसंग्रहस्यत्रालयमीहमहि
 वम्बई
- (२) श्रीबंशीधरिटीकासमेतम्
 -श्रीवेंकटेश्वर प्रेस वम्बईमीहमहि
- (३) श्रीअन्वितार्थटीकासमेतम्
 " श्रीवेंकटेश्वर प्रेस वम्बईमीहमहि
- श्रीमद्देवीभागवतम्- " श्रीवेंकटेश्वर प्रेस वम्बईमीहमहि
- श्रीशिवमहापुराणम्- "
- श्रीविष्णुमहापुराणम्- "
- श्रीब्रह्मवैवर्तमहापुराणम्- "
- श्रीमहाभारतम्- " श्रीनीलकण्ठटीकासमेतम्
 " श्रीचित्रशालाप्रेस पुनामीहमहि
- श्रीमदध्यात्मरामायणम्- श्रीवेंकटेश्वरप्रेस वम्बईमीहमहि
- श्रीतन्त्रराजतन्त्रम्- श्रीमनोरमाव्याख्यासहितम्
 श्रीआर्थरएवलनेन संपादितम्

(च)

श्रीभगवच्चन्द्रिका

श्रीज्ञानार्णवतन्त्रम्—	आनन्दाश्रमग्रन्थावलीपूना
श्रीकुलार्णवतन्त्रम्—	श्रीतारानाथविद्यारत्नेन
संपादितम्	
श्रीअर्थरएवलनेन प्रवर्तितम्	
श्रीमहानिर्वाणतन्त्रम्—	कुलावतहरिहरानन्दभारती
टीकासमेतम्	
श्रीअर्थरएवलनेन संपादितम्	
श्रीकुलचूडामणितन्त्रम्—	श्रीअर्थरएवलनेन संपादितम्
श्रीकालीविलासतन्त्रम्—	"
श्रीशारदातिलकम्—	" राघवटीकासमेतम्
श्रीप्रपञ्चसारतन्त्रम्—	" श्रीपद्मपादाचार्य-
विवरणसमेतम्	
श्रीगन्धर्वतन्त्रम्—	काश्मीरप्रकाशितम्
अकुलवीरतन्त्रम्	कलकत्ता संस्कृत सिरीज नं. ३
कुलानन्दतन्त्रम्	"
कौलज्ञाननिर्णयतन्त्रम्	"
ज्ञानाकारिकातन्त्रम्	"
रुद्रयामलम्—	श्रीजीवानन्दसम्पादितम्
कलकत्ता	

श्रीभगवच्चन्द्रिका

(छ)

श्रीशक्तिसङ्गमतन्त्रम्—

प्राचीनहस्तलिखितम्

श्रीमद्विमिकौलार्णवतन्त्रम्—

”

श्रीकौलरहस्यम्—

”

श्रीब्रह्मयामलम्—

”

श्रीतारारहस्यम्—

”

श्रीकालोत्तरमहातन्त्रम्—

”

श्रीकालानलतन्त्रम्—

”

श्रीअमनस्कयोगशास्त्रम्—

”

त्रिपुरारहस्यम्—

सरस्वती भवन टेक्स्ट्स

योगिनीहृदयम्—

वनारस

श्रीविज्ञानभैरवः—

”

योगदर्शनम्—

काश्मीर संस्कृत ग्रन्थावली

श्रीयोगवासिष्ठसारः—

”

विवेकचूडामणिः—

काश्मीर संस्कृत सिरीज

श्रीयोगवासिष्ठः—

ग्रंथांकः ६७

श्रीयोगवासिष्ठः—

जगदीशप्रसादटीकासमेतम्

श्रीयोगवासिष्ठः—

काशी

श्रीयोगवासिष्ठः—

तात्पर्यप्रकाशव्याख्यासहितः—

श्रीयोगवासिष्ठः—

निर्णयसागरप्रेस, बम्बई

श्रीभगवच्चन्द्रिका

(ज)

ब्रह्मसूत्रम्—	शांकरभाष्य-भाष्यरत्न-
"	प्रभा-भासति-न्यायनिर्णय-
"	व्याख्या-समेतम्—
"	श्रीवेंकटेश्वर प्रेस, बम्बई
सिद्धान्तदर्शनम्—	निरञ्जनभाष्यसमेतम्—
"	आनन्दाश्रम, पूना
कौलोपनिषत्—	भास्कररायभाष्यसमेतम्—
"	आगमानुसन्धानसमिति
"	कलकत्ता —
त्रिपुरामहोपनिषत्—	श्रीआर्थरएवलनेन सम्पादितम्
भावनोपनिषत्—	"
बह्वचोपनिषत्—	"
अरुणोपनिषत्—	"
कालिकोपनिषत्—	"
तारोपनिषत्—	"
अद्वैतभावोपनिषत्—	"
ईशावाश्योपनिषत्—	"
केनोपनिषत्—	"

श्रीभगवच्चन्द्रिका

(३)

कठोपनिषत्—	”	”
प्रश्नोपनिषत्—	”	”
मुण्डकोपनिषत्—	”	”
माण्डूक्योपनिषत्—	”	”
गौडपादीयभाष्यसमेतम्	”	”
तैत्तिरीयोपनिषत्—	”	”
ऐतरेयोपनिषत्—	”	”
छांदोग्योपनिषत्—	”	”
बृहदारण्यकोपनिषत्—	”	”
अन्योपनिषत्—	एड्यर लाइब्रेरी मद्रास	

(१५)

किसी प्रकार का

-हमनीपति

-हमनीपति

-हमनीपति

-हमनीपति

हमनीपति

-हमनीपति

-हमनीपति

-हमनीपति

-हमनीपति

-हमनीपति

हमनीपति

(३)

श्रीभगवन्वन्दिका

अनुक्रमणिका

ग्रन्थाः	पृष्ठाङ्काः	ग्रन्थाः	पृष्ठाङ्काः
श्रीमद्भागवतम्	१	महानिर्वाणतन्त्रम्	४३
श्रीमद्देवीभागवतम्	२५	कुलचूडामणितन्त्रम्	४४
श्रीशिवमहापुराणम्	२७	श्रीकालीविलासत-	
श्रीविष्णुमहापुराणम्	२६	न्त्रम्	४४
श्रीब्रह्मवैवर्तमहापुरा-		गन्धर्वतन्त्रम्	४४
णम्	३०	कालोत्तरमहातन्त्रम्	४५
श्रीमहाभारतम्	३०	कालानलतन्त्रम्	४६
श्रीमदध्यात्मरामा-		अकुलवीरतन्त्रम्	४६
यणम्	३५	कुलानन्दतन्त्रम्	४७
श्रीश्रीतन्त्रराजतन्त्रम्	३७	शारदातिलकम्	४७
ज्ञानार्णवतन्त्रम्	३८	श्रीप्रपञ्चसारतन्त्रम्	४८
श्रीश्रीकुलार्णवतन्त्रम्	३९	रुद्रयामलम्	४८
श्रीशक्तिसङ्गमतन्त्रम्	४१	ब्रह्मयामलम्	४९
श्रीमदूर्मिकोलार्णव-		कौलज्ञाननिर्णयः	५०
तन्त्रम्	४२	तारारहस्यम्	५१
कौलरहस्यम्	४३	ज्ञानकारिका	५२

श्रीभगवच्चन्द्रिका

(८)

अनुक्रमणिका

ग्रन्थाः	पृष्ठाङ्काः	ग्रन्थाः	पृष्ठाङ्काः
त्रिपुरारहस्यम्	५२	अरुणोपनिषत्	१०३
योगिनीहृदयम्	५७	कालिकोपनिषत्	१०३
विज्ञानभैरवः	५७	तारोपनिषत्	१०३
अमनस्कयोगशा-		अद्वैतभावोपनिषत्	१०३
शास्त्रम्	५८	ईशावास्योपनिषत्	१०३
योगदर्शनम्	५८	केनोपनिषत्	१०४
संख्यदर्शनम्	५८	कठोपनिषत्	१०४
विवेकचूडामणिः	५९	प्रश्नोपनिषत्	१०६
श्रीयोगवासिष्ठसारः	६०	मुण्डकोपनिषत्	१०६
श्रीयोगवासिष्ठः	६१	माण्डुक्योपनिषत्	१०८
ब्रह्मसूत्रम्	६६	तैत्तिरीयोपनिषत्	११३
सिद्धान्तदर्शनम्	६६	ऐतरेयोपनिषत्	११४
कौलोपनिषत्	१००	छान्दोग्योपनिषत्	११४
त्रिपुरामहोपनिषत्	१०१	बृहदारण्यकोपनिषत्	११५
भावनोपनिषत्	१०१	श्रुतिसिद्धान्तसार-	
वह्न्युपनिषत्	१०१	संग्रहः	११६

(ठ)

श्रीभगवच्चन्द्रिका

अनुक्रमणिका

ग्रन्थाः	पृष्ठाङ्काः	ग्रन्थाः	पृष्ठाङ्काः
चतुश्लोकीभागव-		श्रीशिवस्तोत्रम्	१६८
तम्	१६१	श्रीदेव्यथर्वशीर्षम्	१६९
श्रीमहाविष्णुस्तो-		परमार्थः	१७०
त्रम्	१६२	शक्तिसङ्गमतन्त्रम्	१७१
ब्रह्मस्तोत्रम्	१६७		

सांकेतिकाङ्काः क्रमिकाः

पुराणेषु—

स्कन्धः ।	अध्यायः ।	श्लोकः
वा अंशः ।	अध्यायः ।	श्लोकः
वा खण्डः ।	अध्यायः ।	श्लोकः
वा अध्यायः ।	श्लोकः ।	
वा श्लोकः ।		

विशेषाक्षरसंकेताः—

श्रीशिवमहापुराणे—

रु— रुद्रसंहिता

को— कोटिरुद्रसंहिता

कै— कैलाशसंहिता

वा—वायवीयसंहिता उत्तरभागः

श्रीमहाभारते—

पर्वः । अध्यायः । श्लोकः

६—भीष्मपर्व श्रीमद्भगवद्गीता १२— शान्तिपर्व

श्रीमदध्यात्मरामायणे

उत्तरकाण्डपञ्चमसर्गः

श्री रामगीता श्लोकांकः

तन्त्रेषु—

पटलः	मन्त्रः
वा	वा
उल्लासः	श्लोकः

(६)

श्रीभगवच्चन्द्रिका

प. पटलः

६ प्र. अ. — प्रथमाधिकारः

शक्तिसङ्गमतन्त्रे—

प्र.— अक्षो न्यमहोग्रताराखण्ड-

उ.—उत्तरमतपटलः

प्रथमपटलः

सु.— सुन्दरीखण्डः

ता.—तारासूवतपटलः

योगदर्शने — पादः । सूत्रम्

सांख्यदर्शने — अध्यायः । सूत्रम्

अन्यपुस्तकेषु — अध्यायः । श्लोकः ।

वा श्लोकः ।

योगवासिष्ठे—

प्रकरणम् । सर्गः । श्लोकः

१ — वैराग्यप्रकरणम् । २ — मुमुक्षुव्यवहारप्रकरणम्

३ — उत्पत्तिप्रकरणम् । ४ स्थितिप्रकरणम् ।

४— उपशमप्रकरणम् ।

६।१-निर्वाणप्रकरणपूर्वार्द्धम् ६। २-निर्वाणप्रकरणोत्तरार्द्धम्

ब्रह्मसूत्रे—

अध्यायः । पादः । सूत्रम्

सिद्धान्तदर्शने—

श्रीभगवच्चन्द्रिका

(ण)

पाठः । प्रपाठः । सूत्रम्

१ - प्रकृतिपाठः २ - पुरुषपाठः

३ - मुक्तिपाठः ४ - ज्ञानपाठः

उपनिषत्सु—

मन्त्रः वा श्रुतिः वा श्लोकः

वा

खण्डः

वा

प्रश्नः

वा

अध्यायः

मन्त्रः

वा

श्लोकः

वा

अनुवाकः

वा

खण्डः

वा

अध्यायः

वा

मुण्डकः

वलिः

वा

खण्डः

वा

ब्राह्मण

मन्त्रः

वा

श्रुतिः

वा

श्लोकः

(त)

श्रीभगवच्छ्रुतिका

माण्डव्योपनिषद्-

गौ--गौडपादीयकारिका

श्रुतिसिद्धान्तसारसंग्रहे-

अद्व.-अद्वयतारकोपनिषत्

दे.- देव्युपनिषत्

अध्या.- अव्यात्मोपनिषत्

ना.- नादविन्दूपनिषत्

अन्न.-अन्नपूर्णोपनिषत्

नि.- निरालम्बोपनिषत्

अ.ना. अमृतनादोपनिषत्

निर्वा.- निर्वाणोपनिषत्

अ.व.- अमृतविन्दूपनिषत्

प.- पञ्चब्रह्मोपनिषत्

आत्म.-आत्मबोधोपनिषत्

पा.- पाशुपतब्रह्मोपनिषत्

ऐ.-ऐतरेयोपनिषत्

पै.-पैङ्गलोपनिषत्

क.- कठोपनिषत्

बह्वृ.- बह्वृचोपनिषत्

कु.- कुण्डिकोपनिषत्

बृ.आ.- बृहदारण्यकोपनिषत्

के.-केनोपनिषत्

वृ. जा.-बृहज्जाबालोपनिषत्

कै.- कैवल्योपनिषत्

भा.- भावनोपनिषत्

छा.-छान्दोग्योपनिषत्

म.- महोपनिषत्

ते.- तेजोविन्दूपनिषत्

मु.- मुक्तिकोपनिषत्

तै.- तैत्तिरोयोपनिषत्

मुं.- मुण्डकोपनिषत्

त्रि. पा.- त्रिपाद्विभूतिनारायणोपनिषत्

त्रि. ता.- त्रिपुरातापिन्युपनिषत्

त्रिशि.- त्रिशिखोपनिषत्

द.- दर्शनोपनिषत्

मै.- मैत्रायण्युपनिषत्

श्रीभगवच्छन्दिका

(घ)

मैत्रे.—मैत्रेय्युपनिषत् शा.—शारीरकोपनिषत्
 मं. ब्रा.—मण्डलब्राह्मणोपनिषत्
 मां.—माण्डूक्योपनिषत् शां.—शाण्डिल्योपनिषत्
 यो. कु.—योगकुण्डल्युपनिषत् सन्.—सन्न्यासोपनिषत्
 यो. चू.—योगचूडामण्युपनिषत्
 यो. त.—योगतत्त्वोपनिषत् स. र.—सरस्वतीरहस्योपनिषत्
 यो. शि.—योगशिखोपनिषत् स. सा.—सर्वसारोपनिषत्
 वरा.—वराहोपनिषत् सौ.—सौभाग्यलक्ष्म्युपनिषत्

श्रीमद्भागवतम्

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

जन्माद्यस्य यतोऽन्वयादितरत—

श्चार्थेष्वभिज्ञः स्वराट्

तेने ब्रह्म हृदा य आदिकवये

मुह्यन्ति यत्सूरयः ।

तेजोवारिमृदां यथा विनिमयो

यत्र त्रिसर्गोऽमृषा

धाम्ना स्वेन सदा निरस्तकुहकं

सत्यं परं धीमही ॥ १।१।१

वदन्ति तत्तत्त्वविदस्तत्त्वं यज्ज्ञानमद्वयम् ।

ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति शब्द्यते ॥ १।२।११

(२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

स एवेदं ससर्जग्निं भगवानात्ममायया ।

सदसद्रूपया चासौ गुणमय्याऽगुणो विभुः ॥

१।२।३०

यत्रेमे सदसद्रूपे प्रतिषिद्धे स्वसंविदा ।

अविद्ययात्मनि कृते इति तद्ब्रह्मदर्शनम् ॥१।३।३३

यद्येषोपरता देवी माया वैशारदी मतिः॥

सम्पन्न एवेति विदुर्महिम्नि स्वे महीयते ॥ १।३।३४

स सर्वधीवृत्त्यनुभूतसर्व

आत्मा यथा स्वप्नजनेक्षितैकः ।

तं सत्यमानन्दनिधिं भजेत

नान्यत्र सज्जेद्यत आत्मपातः ॥ २।१।३६

एवं स्वचित्ते स्वत एव सिद्ध

आत्मा प्रियार्थो भगवाननन्तः ।

तं निर्वृतो नियतार्थो भजेत

संसारहेतूपरमश्च यत्र ॥ २।२।६

भगवान्सर्वभूतेषु लक्षितः स्वात्मना हरिः ।

दृश्यैर्बुद्ध्यदिभिर्द्रष्टा लक्षणैरनुमापकैः॥२।२।३५

विशुद्धं केवलं ज्ञानं प्रत्यक्सम्यगवस्थितम् ।

सत्यं पूर्णमनाद्यन्तं निर्गुणं नित्यमद्वयम् ॥ २।६।३६

श्री भगवच्चन्द्रिका

(३)

शश्वत्प्रशान्तमभयं प्रतिबोधमात्रं

शुद्धं समं सदसतः परमात्मतत्त्वम् । २।७।४७॥

आत्ममायामृते राजन् परस्यानुभवात्मनः ।

न घटेतार्थसंबन्धः स्वप्नद्रष्टु रिवाञ्जसा ॥ २।६।१

अहमेवासमेवाग्रे नान्यद्यत्सदसत्परम् ।

पश्चादहं यदेतच्च योऽवशिष्येत सोऽस्म्यहम् ॥

२।६।३२

ऋतेऽर्थम् यत्प्रतीयेत न प्रतीयेत चात्मनि ।

तद्विद्यादात्मनो मायां यथाभासो यथा तमः ॥

२।६।३३

यथा महान्ति भूतानि भूतेषूच्चावचेष्वनु ।

प्रविष्टान्यप्रविष्टानि तथा तेषु न तेष्वहम् ॥

२।६।३४

एतावदेव जिज्ञास्यं तत्त्वजिज्ञासुनात्मनः ।

अन्वयव्यतिरेकाभ्यां यत्स्यात्सर्वत्र सर्वदा ॥

२।६।३५

आभासश्च निरोधश्च यतश्चाध्यवसीयते ।

स आश्रयः परंब्रह्म परमात्मेति शब्द्यते ॥ २।१०।७

(४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

भगवानेक आसेदमग्र आत्मात्मनां विभुः ।

आत्मेच्छानुगतावात्मानानामत्युपलक्षणः ॥

३।५।२३

यदेन्द्रियोपरामोऽथ द्रष्टात्मनि परे हरौ ।

विलीयन्ते तदा क्लेशाः संसुप्तस्येव कृत्स्नशः ॥

३।७।१३

अनन्यदृष्ट्या भजतां गुहाशयः

स्वयं विधत्ते स्वर्गतिं परः पराम् । ३।१३।४६॥

एकः स्वयं सञ्जगतः सिसृक्षया

द्वितीययात्मन्नधियोगमायया ।

सृजस्यदः पासि पुनर्ग्रसिष्यसे

यथोर्णनाभिर्भगवान्स्वशक्तिभिः ॥ ३।२१।१६

अनादिरात्मा पुरुषो निर्गुणः प्रकृतेः परः ।

प्रत्यग्धामा स्वयं ज्योतिर्विश्वं येन समन्वितम् ॥

३।२६।३

स एष प्रकृतिं सूक्ष्मां दैवीं गुणमयीं विभुः ।

यदृच्छयैवोपगतामभ्यपद्यत लीलया ॥ ३।२६।४

यत्तत्त्रिगुणमव्यक्तं नित्यं सदसदात्मकम् ।

प्रधानं प्रकृतिं प्राहुरविशेष विशेषवत् ॥ ३।२६।१०

श्री भगवच्चन्द्रिका

(५)

प्रकृतिः पुरुषस्येह दह्यमाना त्वहर्निशम् ।
तिरोभवित्री शनकैरग्नेर्योनिरिवारणिः ॥ ३।२७।२३
मुक्ताश्रयं यर्हि निर्विषयं विरक्तं

निर्वाणमृच्छति मनः सहसा यथाऽर्चिः ।

आत्मानमत्र पुरुषोऽव्यवधानमेक

मन्वीक्षते प्रतिनिवृत्तगुणप्रवाहः ॥ ३।२८।३५
भूतेन्द्रियान्तःकरणात्प्रधानाज्जीवसंज्ञितात् ।
आत्मा तथा पृथग्द्रष्टा भगवान्ब्रह्मसंज्ञितः ॥

३।२८।४१

सम्यग्दर्शनया बुद्ध्या योगवैराग्ययुक्तया ।

मायाविरचिते लोके चरेन्न्यस्य कलेवरम् ॥

३।३१।४८

ज्ञानमात्रं परं ब्रह्म परमात्मेश्वरः पुमान् ।

दृश्यादिभिः पृथग्भावैर्भगवानेक ईयते ॥ ३।३२।२६

ज्ञानमेकं पराचीनैरिन्द्रियैर्ब्रह्मनिर्गुणम् ।

अवभात्यर्थरूपेण भ्रान्त्या शब्दादिधर्मिणा ॥

३।३२।२८

आत्मानं ब्रह्म निर्वाणं प्रत्यस्तमितविग्रहम् ।

अवबोधरसैकात्म्यमानन्दमनुसंततम् ॥ ४।१३।८

(६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

अव्यवच्छिन्नयोगाग्निदग्धकर्ममलाशयः ।

स्वरूपमवरुन्धानो नात्मनोऽन्यं तदैक्षत ॥ ४।१३।६

एकः शुद्धः स्वयंज्योतिर्निर्गुणोऽसौ गुणाश्रयः ।

सर्वगोऽनावृतः साक्षी निरात्मात्मात्मनः परः ॥

४।२०।७

शास्त्रेष्वियानेव सुनिश्चितो नृणां

क्षेमस्य सध्यग्विमृशेषु हेतुः ।

असङ्ग आत्मव्यतिरिक्त आत्मनि

दृढा रतिर्ब्रह्मणि निर्गुणे च या ॥ ४।२२।२१

तत्त्वं नरेन्द्र जगतामथ तस्थुषां च

देहेन्द्रियासुधिषणात्मभिरावृतानाम् ।

यः क्षेत्रवित्तपतया हृदि विष्वगाविः

प्रत्यक् चकास्ति भगवांस्तमवेहि सोऽस्मि ॥

४।२२।३७

यस्मिन्निदं सदसदात्मतया विभाति

माया विवेकविधुतिः स्रजिवाहिबुद्धिः ।

तं नित्यमुक्तपरिशुद्धविबुद्धतत्त्वं

प्रत्यूढकर्मकलिलप्रकृतिं प्रपद्ये ॥ ४।२२।३८

सव्यापकतयात्मानं व्यतिरिक्ततयात्मनि ।
 विद्वान्स्वप्न इवामर्शसाक्षिणं विरराम ह ॥४॥२८॥४०
 क्षेत्रज्ञ आत्मा पुरुषः पुराणः
 साक्षात्स्वयंज्योतिरजः परेशः ।
 नारायणो भगवान् वासुदेवः
 स्वमाययात्मन्यवधीयमानः ॥ ५॥११॥१३
 ज्ञानं विशुद्धं परमार्थमेक
 मनन्तरं त्ववहिर्ब्रह्म सत्यम् ।
 प्रत्यक् प्रशान्तं भगवच्छब्दसंज्ञं
 यद्वासुदेवं कवयो वदन्ति ॥ ५॥१२॥११
 स्वस्त्यस्तु विश्वस्य खलः प्रसीदतां
 ध्यायन्तु भूतानि शिवं मिथो धिया ।
 मनश्च भद्रं भजतादधोक्षजे
 आवेश्यतां नो मतिरप्यहैतुकी ॥ ५॥१८॥१६
 यत्तद्विशुद्धानुभवमात्रमेकं
 स्वतेजसा ध्वस्तगुणव्यवस्थम् ।
 प्रत्यक् प्रशान्तं सुधियोपलम्भनं
 ह्यनामरूपं निरहं प्रपद्ये ॥ ५॥१९॥१४

(८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

यदोपरामो मनसो नामरूप-

रूपस्य दृष्टस्मृतिसंप्रमोषात् ।

य ईयते केवलया स्वसंस्थया

हंसाय तस्मै शुचिसन्नने नमः ॥ ६।४।२६

अहमेवासमेवाग्रे नान्यत्किंचान्तरं बहिः ।

संज्ञानमात्रमव्यक्तं प्रसुप्तमिव विश्वतः ॥ ६।४।४७

एवं जागरणादीनी जीवस्थानानि चात्मनः ।

मायामात्राणि विज्ञाय तद्द्रष्टारं परं स्मरेत् ॥

६।१६।५४

येन प्रसुप्तः पुरुषः स्वापं वेदात्मनस्तदा ।

सुखं च निर्गुणं ब्रह्म तमात्मानमवेहि माम्

६।१६।५५

उभयं स्मरतः पुंसः प्रस्वापप्रतिबोधयोः ।

अन्वेति व्यतिरिच्येत तज्ज्ञानं ब्रह्म तत्परम् ॥

६।१६।५६

न ह्यच्युतं प्रीणतयो ब्रह्मायासोऽसुरात्मजाः ।

आत्मत्वात्सर्वभूतानां सिद्धत्वादिह सर्वतः ॥

७।६।१६

प्रत्यगात्मस्वरूपेण दृश्यरूपेण च स्वयम् ।
व्याप्यव्यापकनिर्देश्यो ह्यनिर्देश्योऽविकल्पितः ॥

७।६।२२

केवलानुभवानन्दस्वरूपः परमेश्वरः ।
माययान्तर्हितैश्वर्यं ईयते गुणसर्गया ॥ ७।६।२३
धर्मार्थकाम इति योऽभिहितस्त्रिवर्गः

ईक्षा त्रयी नयदमौ विविधा च वार्ता ।
मन्ये तदेतदखिलं निगमस्य सत्यं

स्वात्मार्षणं स्वसुहृदः परमस्य पुंसः ॥

७।६।२६

आत्मा नित्योऽव्ययः शुद्ध एकः क्षेत्रज्ञ आश्रयः ।
अविक्रियः स्वदृग्घेतुर्व्यापिकोऽसङ्ग्यनावृतः ॥

७।७।१६

सुखमस्यात्मनो रूपं सर्वेहोपरतिस्तनुः ॥ ७।१३।२६ ॥
विकल्पं जुहुयाच्चित्तौ तां मनस्यर्थविभ्रमे ।
मनो वैकारिके हुत्वा तं मायायां जुहोत्यनु ॥

७।१३।४३

आत्मानुभूतौ तां मायां जुहुयात्सत्यदृङ्मुनिः ।
ततो निरीहो विरमेत्स्वानुभूत्यात्मनि स्थितः ॥

७।१३।४४

(१०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

ॐ नमो भगवते तस्मै यत एतच्चिदात्मकम् ।
 पुरुषायादिबीजाय परेशायाभिधीमहि ॥ ८।३।२
 यस्मिन्निदं यतश्चेदं येनेदं य इदं स्वयम् ।
 योऽस्मात्परस्माच्च परस्तं प्रपद्ये स्वयम्भुवम् ॥

८।३।३

नायं वेद स्वमात्मानं यच्छक्त्याऽहंधिया हतम् ।
 तं दुरत्ययमाहात्म्यं भगवन्तमितोऽस्म्यहम् ॥

८।३।२६

दृष्टं श्रुतमसद्बुद्ध्वा नानुध्यायेन्न संविशेत् ।
 संसृतिं चात्मनाशं च तत्र विद्वान्स आत्मदृक् ॥

९।१६।२०

ईश्वरालम्बनं चित्तं कुर्वतोऽनन्यराधसः ।
 माया गुणमयी राजन्स्वप्नवत्प्रत्यलीयत ॥

९।२१।१७

तथापि भूमन्महिमाऽगुणस्य ते
 विबोद्धुमर्हत्यमलान्तरात्मभिः ।

अविक्रियात्स्वानुभवादरूपतो

ह्यानन्यबोध्यात्मतया न चान्यथा ॥ १०।१४।६

एकस्त्वमात्मा पुरुषः पुराणः

सत्यः स्वयंज्योतिरनन्त आद्यः ।

नित्योऽक्षरोऽजस्रसुखो निरञ्जनः

पूर्णोऽद्वयो मुक्त उपाधितोऽमृतः ॥ १०।१४।२३

आत्मानमेवात्मतयाऽविजानतां

तेनैव जातं निखिलं प्रपञ्चितम् ।

ज्ञानेन भूयोऽपि च तत्प्रलीयते

रज्ज्वामहेर्भोगभवाभवौ यथा ॥ १०।१४।२५

विशुद्धविज्ञानघनं स्वसंस्थया

समाप्तसर्वार्थममोघवाञ्छितम् ।

स्वतेजसा नित्यनिवृत्तमायया

गुणप्रवाहं भगवन्तमीमहि ॥ १०।१७।२२

नमो विज्ञानमात्राय सर्वप्रत्ययहेतवे ।

पुरुषेशप्रधानाय ब्रह्मणेऽनन्तशक्तये ॥ १०।४०।२६

आत्मा ज्ञानमयः शुद्धो व्यतिरिक्तोऽगुणान्वयः ।

सुषुप्तिस्वप्नजाग्रद्भिमायावृत्तिभिरीयते ॥

१०।४७।३१

येनेन्द्रियार्थान्ध्यायेत मृषा स्वप्नवदुत्थितः ।

तन्निरुध्यादिन्द्रियाणि विनिद्रः प्रत्यपद्यत ॥

१०।४७।३२

(१२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

यो दुर्विमर्शपथया निजमाययेदं

सृष्ट्वा गुणान्विभजते तदनुप्रविष्टः ।

तस्मै नमो दुरवबोधविहारतन्त्र

संसारचक्रगतये परमेश्वराय ॥ १०।४६।२६

नात्मनोऽन्येन संयोगो वियोगश्चासतः सति ।

तद्धेतुत्वात्तत्प्रसिद्धेर्दृग्गूपाभ्यां यथा रवेः ॥ १०।५४।४६

नमामि त्वाऽनन्तशक्तिं परेशं

सर्वात्मानं केवलं ज्ञप्तिमात्रम् ।

विश्वोत्पत्तिस्थानसंरोधहेतुं

यत्तद्ब्रह्म ब्रह्मलिङ्गं प्रशान्तम् ॥ १०।६२।३५

एकं स्वयंज्योतिरनन्यमव्ययं

स्वसंस्थया नित्यनिरस्तकल्मषम् ।

ब्रह्माख्यमस्योद्भवनाशहेतुभिः

स्वशक्तिभिर्लक्षितभावनिर्वृतिम् ॥ १०।७०।५

प्राणादीनां विश्वसृजां शक्तयो याः परस्य ताः ।

पारतन्त्र्याद्वैसादृश्याद्द्वयोश्चेष्टैव चेष्टताम् ॥

१०।८५।६

आत्मा ह्येकः स्वयंज्योतिर्नित्योऽन्यो निर्गुणो गुणैः ।

आत्मसृष्टैस्तत्कृतेषु भूतेषु बहुधेयते ॥

१०।८५।२४

योऽस्योत्प्रेक्षक आदिमध्यनिधने

योऽव्यक्तजीवेश्वरो

यः सृष्ट्वेदमनुप्रविश्य ऋषिणा

चक्रे पुरः शास्ति ताः ।

यं संपद्य जहात्यजामनुशयी

सुप्तः कुलायं यथा

तं कैवल्यनिरस्तयोनिमभयं

ध्यायेदजस्रं हरिम् ॥ १०।८७।५०

तद्ब्रह्म परमं सूक्ष्मं चिन्मात्रं सदनन्तकम् ।

१०।८८।१०॥

कायेन वाचा मनसेन्द्रियैर्वा ॥

बुद्ध्यात्मना वानुसृतस्वभावात् ।

करोति यद्यत् सकलं परस्मै

नारायणायेति समर्पयेत्तत् ॥ ११।२।३६

अविद्यमानोऽप्यवभाति हि द्वयो

ध्यातुर्धिया स्वप्नमनोरथौ यथा ।

तत्कर्मसंकल्पविकल्पकं मनो

बुधो निरुन्ध्यादभयं ततः स्यात् ॥ ११।२।३८

(१४)

श्री भगवच्चन्द्रिक।

सत्त्वं रजस्तम इति त्रिवृदेकमादौ

सूत्रं महानहमिति प्रवदन्ति जीवम् ।

ज्ञानक्रियार्थफलरूपतयोरुशक्ति

ब्रह्मैव भाति सदसच्च तयोः परं यत् ॥११॥३॥३७

नात्मा जजान न मरिष्यति नेधतेऽसौ

न क्षीयते सवनविद् व्यभिचारिणां हि ।

सर्वत्र शश्वदनपाय्युपलब्धिमात्रं

प्राणो यथेन्द्रियवलेन विकल्पितं सत् ॥११॥३॥३८

सन्ने यदिन्द्रियगणेऽहमि च प्रसुप्ते

कूटस्थ आशयमृते तदनुस्मृतिर्नः । ११॥३॥३९॥

यदिदं मनसा वाचा चक्षुर्भ्यां श्रवणादिभिः ।

नश्वरं गृह्यमाणं च विद्धि मायामनोमयम् ॥११॥७॥७

पुंसोऽयुक्तस्य नानार्थो भ्रमः स गुणदोषभाक् ।

कर्माकर्मविकर्मेति गुणदोषधियो भिदा ॥

११॥७॥८

तस्माद्युक्तेन्द्रियग्रामो युक्तचित्त इदं जगत् ।

आत्मनीक्षस्व विततमात्मानं मय्यधीश्वरे ॥

११॥७॥९

ज्ञानविज्ञानसंयुक्त आत्मभूतः शरीरिणाम् ।
 आत्मानुभवतुष्टात्मा नान्तरायैर्विहन्यसे ॥ ११।७।१०
 दोषबुद्धयोभयातीतो निषेधान्न निवर्तते ।
 गुणबुद्ध्या च विहितं न करोति यथार्भकः ॥ ११।७।११
 सर्वभूतसुहृच्छान्तो ज्ञानविज्ञाननिश्चयः ।
 पश्यन्मदात्मकं विश्वं न विपद्येत वै पुनः ॥ ११।७।१२
 आत्मैव ह्यात्मनो गोप्ता निर्विद्येत यदाखिलात् ।
 अप्रमत्त इदं पश्येद् ग्रस्तं कालाहिना जगत् ॥

११।८।४२

मन एकत्र संयुज्याज्जितश्वासो जितासनः ।
 वैराग्याभ्यासयोगेन ध्रियमाणमतन्द्रितः ॥ ११।९।११
 यस्मिन्मनो लब्धपदं यदेत-
 च्छनैः शनैर्मुञ्चति कर्मरेणून् ।

सत्त्वेन वृद्धेन रजस्तमश्च

विधूय निर्वाणमुपैत्यनिन्धनम् ॥ ११।९।१२
 तदैवमात्मन्यवरुद्धचित्तो

न वेद किञ्चिद्वहिरन्तरं वा । ११।९।१३॥

परावराणां परम आस्ते कैवल्यसंज्ञितः ।

केवलानुभवानन्दसन्दोहो निरुपाधिकः ॥ ११।९।१८

(१६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

केवलात्मानुभावेन स्वमायां त्रिगुणात्मिकाम् ।
 संक्षोभयन्सृजत्यादौ तया सूत्रमरिन्दम ॥ ११।६।१६
 तामाहुस्त्रिगुणव्यक्तिं सृजन्तीं^० विश्वतोमुखम् ।
 यस्मिन्प्रोतमिदं विश्वं येन संसरते पुमान् ॥
 ११।१।२०

यथोर्णनाभिर्हृदयादूर्णां संतत्य वक्त्रतः ।
 तया विहृत्य भूयस्तां ग्रसत्येवं महेश्वरः ॥ ११।६।२१
 विलक्षणः स्थूलसूक्ष्माद्देहादात्मेक्षिता स्वदृक् ।
 यथाग्निर्दारुणो दाह्यादाहकोऽन्यः प्रकाशकः ॥
 ११।१०।८

वैशारदी सातिविशुद्धबुद्धि
 धुनोति मायां गुणसंप्रसूताम् ।
 गुणांश्च संदह्य यदात्ममेत
 त्वयं च शाम्यत्यसमिद्यथाग्निः ॥ ११।१०।१३
 स्वप्नो यथात्मनः ख्यातिः संसृतिर्न तु वास्तवी ।
 ११।११।२॥

यो जागरे वहिरनुक्षणधर्मिणोऽर्था-
 न्भुङ्क्ते समस्तकरणैर्हृदि तत्सदृक्षान् ।

स्वप्ने सुषुप्त उपसंहरते स एकः

स्मृत्यन्वयात्त्रिगुणवृत्तिदृग्निन्द्रियेशः ॥ ११११३१३२

ईक्षेत विभ्रममिदं मनसो विलासं

दृष्टं विनष्टमतिलोलमलातचक्रम् ।

विज्ञानमेकमुरुधेव विभाति माया

स्वप्नस्त्रिधा गुणविसर्गकृतो विकल्पः ॥

११११२१३४

दृष्टिं ततः प्रतिनिवर्त्य निवृत्ततृष्ण

स्तूष्णीं भवेन्निजसुखानुभवो निरीहः ।

सन्दृश्यते क्व च यदीदमवस्तुबुद्ध्या

त्यक्तं भ्रमाय न भवेत्स्मृतिरानिपातात् ॥

११११३१३५

वाचं यच्छ मनो यच्छ प्राणान्यच्छेन्द्रियाणि च ।

आत्मानमात्मना यच्छ न भूयः कल्पसेऽध्वने ॥

११११६१४२

यदेतदात्मनि जगन्मनोवाक्प्राणसंहतम् ।

सर्वं मायेति तर्केण स्वस्थस्त्यक्त्वा न तत्स्मरेत् ॥

११११८१२७

(१८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

गुणदोषदृशिर्दोषो गुणस्तूभयवर्जितः । ११।१६।४५।
 मनोगतिं न विसृजेज्जितप्राणो जितेन्द्रियः ।
 सत्त्वसंपन्नया बुद्ध्या मन आत्मवशं नयेत् ॥

११।२०।२०

पुरुषेश्वरयोरत्र न वैलक्षण्यमण्वपि ।
 तदन्यकल्पनाऽपार्था ज्ञानं च प्रकृतेर्गुणः ॥

११।२२।११

प्रकृतिर्गुणसाम्यं वै प्रकृतेर्नात्मनो गुणाः ।
 सत्त्वं रजस्तम इति स्थित्युत्पत्त्यन्तहेतवः ॥

११।२२।१२

सत्त्वं ज्ञानं रजः कर्म तमोऽज्ञानमिहोच्यते ।
 गुणव्यतिकरः कालः स्वभावः सूत्रमेव च ॥

११।२२।१३

आत्मनः पितृपुत्राभ्यामनुमेयौ भवाप्ययौ ।
 न भवाप्ययवस्तूनामभिज्ञो द्वयलक्षणः ॥

११।२२।४८

तरोर्बीजविपाकाभ्यां यो विद्वान् जन्मसंयमौ ।
 तरोर्विलक्षणो द्रष्टा एवं द्रष्टा तनोः पृथक् ॥

११।२२।४९

अर्थे ह्यविद्यमानेऽपि संसृतिर्न निवर्तते ।
ध्यायतो विषयानस्य स्वप्नेऽनर्थागमो यथा ॥

११।२२।५५

तस्मादुद्धव मा भुङ्क्ष्व विषयानसदिन्द्रियैः ।
आत्माग्रहणनिर्भातिं पश्य वैकल्पिकं भ्रमम् ॥

११।२२।५६

दानं स्वधर्मो नियमो यमश्च
श्रुतं च कर्माणि च सद्ब्रतानि ।
सर्वे मनोनिग्रहलक्षणान्ताः

परोहि योगो मनसः समाधिः ॥ ११।२३।४६
तस्मात्सर्वात्मना तात निगृहाण मनो धिया ।
मय्यावेशितया युक्त एतावान्योग संग्रहः ॥

११।२३।६१

आसीज्ज्ञानमथो अर्थ एकमेवाविकल्पितम् ।
यदा विवेकनिपुणा आदौ कृतयुगेऽयुगे ॥ ११।२४।२
तन्मायाफलरूपेण केवलं निर्विकल्पितम् ।
वाङ्मनोऽगोचरं सत्यं द्विधा समभवद्बृहत् ॥

११।२४।३

(२०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

तयोरेकतरो ह्यर्थः प्रकृतिः सोभयात्मिका ।

ज्ञानं त्वन्यतमो भावः पुरुषः सोऽभिधीयते ॥

११२४।४

प्रकृतिर्ह्यस्योपादानमाधारः पुरुषः परः ।

सतोऽभिव्यञ्जकः कालो ब्रह्म तत्त्रितयं त्वहम् ॥

११२४।१६

सर्गः प्रवर्तते तावत्पौर्वापर्येण नित्यशः ।

महान्गुणविसर्गार्थः स्थित्यन्तो यावदीक्षणम् ॥

११२४।२०

आत्मा केवल आत्मस्थो विकल्पापायलक्षणः ।

११२४।२७॥

संपद्यते गुणैर्मुक्तो जीवो जीवं विहाय माम् ।

११२५।३५॥

जीवो जीवविनिर्मुक्तो गुणैश्चाशयसंभवैः ।

मयैव ब्रह्मणा पूर्णो न बहिर्नान्तरश्चरेत् ॥

११२५।३६

आत्मैव तदिदं विश्वं सृज्यते सृजति प्रभुः ।

त्रायते त्राति विश्वात्मा ह्लियते हरतीश्वरः ॥

११२८।६

तस्मान्न ह्यात्मनोऽन्यस्मादन्यभावो निरूपितः ।

निरूपितेयं त्रिविधा निर्मूला भातिरात्मनि ।

इदं गुणमयं विद्धि त्रिविधं मायया कृतम् ॥

११।२८।७

आत्माऽव्ययोऽगुणः शुद्धः स्वयंज्योतिरनावृतः ।

अग्निवद्धारुवदचिद्देहः कस्येह संसृतिः ॥

११।२८।११

यावद्देहेन्द्रियप्राणैरात्मनः सन्निकर्षणम् ।

संसारः फलवांस्तावदपार्थोऽप्यविवेकिनः ॥

११।२८।१२

न यत्पुरस्तादुत यन्न पश्चा

न्मध्ये च तन्न व्यपदेशमात्रम् ।

भूतं प्रसिद्धं च परेण यद्यत्

तदेव तत्स्यादिति मे मनीषा ॥ ११।२८।२१

अविद्यमानोऽप्यवभासते यो

वैकारिको राजससर्ग एषः ।

ब्रह्म स्वयंज्योतिरतो विभाति

ब्रह्मेन्द्रियार्थात्मविकारचित्रम् ॥ ११।२८।२२

(२२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

एष स्वयंज्योतिरजोऽप्रमेयो

महानुभूतिः सकलानुभूतिः ।

एकोऽद्वितीयो वचसां विरामे

येनेषिता वागसवश्चरन्ति ॥ ११२८।३५

एतावानात्मसंमोहो यद्विकल्पस्तु केवले ।

आत्मन्नृते स्वमात्मानमवलम्बो न यस्य हि ॥

११२८।३६

मामेव सर्वभूतेषु बहिरन्तरपावृतम् ।

ईक्षेतात्मनि चात्मानं यथा खममलाशयः ॥

११२९।१२

इति सर्वाणि भूतानि मद्भावेन महाद्युते ।

सभाजयन्मन्यमानो ज्ञानं केवलमाश्रितः ॥

११२९।१३

सर्वं ब्रह्मात्मकं तस्य विद्ययात्ममनीषया ।

परिपश्यन्नुपरमेत्सर्वतो मुक्तसंशयः ॥

११२९।१८

मर्त्यो यदा त्यक्तसमस्तकर्मा

निवेदितात्मा विचिकीर्षितो मे ।

तदाऽमृतत्वं प्रतिपद्यमानो

मयात्मभूयाय च कल्पते वै ॥ ११।२६।३४

बुद्धीन्द्रियार्थरूपेण ज्ञानं भाति तदाश्रयम् ।

दृश्यत्वाव्यतिरेकाभ्यामाद्यन्तवदवस्तु यत् ॥

१२।४।२३

यत्सामान्यविशेषाभ्यामुपलभ्येत स भ्रमः ।

अन्योन्यापाश्रयात्सर्वमाद्यन्तवदवस्तु यत् ॥

१२।४।२८

यदैवमेतेन विवेकहेतिना

मायामयाहंकरणात्मबन्धनम् ।

छित्त्वाऽच्युतात्मानुभवोऽवतिष्ठते

तमाहुरात्यन्तिकमङ्गं संप्लवम् ॥

१२।४।३४

मनः सृजति वै देहान्गुणान्कर्माणि चात्मनः ।

तन्मनः सृजते माया ततो जीवस्य संसृतिः ॥

१२।५।६

रजःसत्त्वतमोवृत्त्या जायतेऽथ विनश्यति ।

१२।५।७॥

(२४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

न तत्रात्मा स्वयं ज्योतिर्यो व्यक्ताव्यक्तयोः परः।
 आकाश इव चाधारो ध्रुवो नन्तोपमस्ततः ॥

१२।५।८

एवमात्मानमात्मस्थमात्मनैवाऽऽमृश प्रभो ।
 बुद्ध्यानुमानगभिण्याऽवासुदेवानुचिन्तया ॥ १२।५।९
 अहं ब्रह्म परं धाम ब्रह्माहं परमं पदम् ।

एवं समीक्षन्नात्मानमात्मन्याधाय निष्कले ॥

१२।५।११

न द्रक्ष्यसि शरीरं च विश्वं च पृथगात्मनः ।

१२।५।१२॥

परं पदं वैष्णवमामनन्ति तद्

यन्नेति नेतीत्यतदुत्तिसृक्षवः ।

विसृज्य दौरात्म्यमनन्यसौहृदा

हृदोपगुह्यावसितं समाहितैः ॥ १२।६।३२

प्रपन्नोऽस्म्यङ्घ्रिमूलं ते प्रपन्नाभयदं हरे ।

यन्माययापि विबुधा मुह्यन्ति ज्ञानकाशया ॥

१२।१०।२

तच्छुद्धं विमलं विशोकममृतं सत्यं परं धीमहि ।

१२।१३।१६।

श्री भगवच्चन्द्रिका

(२५)

श्री मददेवीभागवतम्

ॐ सर्वचैतन्यरूपां तामाद्यां च धीमहि

बुद्धिं या नः प्रचोदयात् । १।१।१
 सर्वं खल्विदमेवाहं नान्यदस्ति सनातनम् ॥

१।१५।५२

एकमेवाद्वितीयं वै ब्रह्मनित्यं सनातनम् ।
 द्वैतभावं पुनर्याति कालउत्पत्तिसंज्ञके ॥ ३।६।४
 चैतन्यं सर्वभूतेषु यत्तद्विद्धि परात्मकम् ।
 तेजः सर्वगतं नित्यं नानाभावेषु नारद ॥ ३।७।१२
 तं च तां च महाभाग व्यापकौ विद्धि सर्वगौ ।
 ताभ्यां विहीनं संसारे न किञ्चिद्वस्तु विद्यते ॥

३।७।१३

या शक्तिः परमात्मा ऽसौ योऽसौ सा परमा मता ।

३।७।१५॥

न जानाति तयोः सूक्ष्ममन्तरं विरतिं विना ।

३।७।१६॥

ज्ञानरूपं निराकारं निदानं तत्प्रचक्षते । ३।७।३६॥

(२६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

यदज्ञानाद्भवोत्पत्तिर्यज्ज्ञानाद्भवनाशनम् ।

संविद्रूपां च तां देवीं स्मरामः सा प्रचोदयात् ॥

४।१६।१२

चिच्छक्तिः सर्वभूतेषु रूपं तस्यास्तदेव हि ।

५।३३।५६॥

ज्ञानं तु द्विविधं प्रोक्तं शाब्दिकं प्रथमं स्मृतम् ।

वेदशास्त्रार्थविज्ञानात्तद्भवेद्बुद्धियोगतः ॥

६।१५।५१

अनुभवाख्यं द्वितीयं तु ज्ञानं तद्दुर्लभं नृप ।

६।१५।५२॥

तत्तदा प्राप्यते तस्य वेत्तुः संगो यदा भवेत् ।

६।१५।५३॥

अहमेवाऽऽसं पूर्वं तु नान्यत्किञ्चिन्नगाधिप ।

तदात्मरूपं चित्संवित्परब्रह्मैकनामकम् ॥

७।३२।२

अप्रतर्क्यमनिर्देश्यमनौपम्यमनामयम् ।

तस्य काचित् स्वतः सिद्धा शक्तिर्मयिति विश्रुता ॥

७।३२।३

श्री भगवच्चन्द्रिका

(२७)

न सती सा नाऽसती सा नोभयात्मा विरोधतः ।
एतद्विलक्षणा काचिद्वस्तुभूताऽस्ति सर्वदा ॥

७।३२।४

तस्यां कर्माणि जीवानां जीवाः कालाश्च संचरे ।
अभेदेन विलीनाः स्युः सुषुप्तौ व्यवहारवत् ॥

७।३२।६

चैतन्यस्य न दृश्यत्वं दृश्यत्वे जडमेव तत् ।
स्वप्रकाशं च चैतन्यं न परेण प्रकाशितम् ॥

७।३२।१२

संविदेव परं रूपमुपाधिरहितं मम । ७।३६।४४॥

श्री शिवमहापुराणम्

सत्यं ज्ञानमनन्तं च परानन्दम्परमहः । रु. १।६।११
अद्वितीयमनाद्यन्तमविकाशं चिदात्मकम् ।

रु. १।६।१३

शक्तिस्तदैकलेनापि स्वैरं विहरता तनुः ।
स्वविग्रहात्स्वयं सृष्टा स्वशरीरानपायिनी ॥

रु१।६।१६

(२८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

परतत्त्वं विजानीहि विज्ञानं परमेश्वरि ।

द्वितीयं स्मरणं यत्र नाहं ब्रह्मेति शुद्धधीः॥ ।

रु२।२३।१३

चेतोज्ञानभवं नित्यं ज्योतिरूपं निरामयम् ।

जगन्मयं चिदानन्दं द्वैतहीनं निराश्रयम् ॥

रु३।११।७

वस्तुतस्तु स्वयं सर्वं क्रमो हि भासते शुभः ।

अज्ञानं च मतेर्भेदो नास्त्यन्यच्च द्वयम्पुनः ॥

को. ४३।८

ज्ञानी च बीजमेव स्यात्प्ररोहो विकृतिर्मता ।

तन्निवृत्तौ पुनर्ज्ञानी नात्र कार्या विचारणा ॥

को. ४३।१६

सर्वव्यापि प्रकाशात्मा भासरूपो हि चिन्मयः ।

कै. १२।१११

न शिवेन विना शक्तिर्न शक्त्या च विना शिवः ।

बा. ४।१२

शक्तौ यया शिवो नित्यं भुक्तौ मुक्तौ च देहिनाम् ।

आद्या सैका पराशक्तिश्चिन्मयी शिवसंश्रया ॥

वा. ४।१३

श्री भगवच्चन्द्रिका

(२६)

सैका परा च चिद्रूपा शक्तिः प्रसवधर्मिणी ।
 विभज्य बहुधा विश्वं विदधाति शिवेच्छया ॥
 वा.४।१५

शिवेच्छया पराशक्तिः शिवतत्त्वैकतां गता ॥
 ततः परिस्फुरत्यादौ सर्गे तैलं तिलादिव ॥
 वा.४।१८

न हि शक्तिमतश्शक्त्या विप्रयोगोऽस्ति जातु चित् ।
 तस्माच्छक्तेः शक्तिमतस्तादात्म्यान्निर्वृतिर्द्वयोः ।
 वा.७।२१

ज्ञानामृतेन तृप्तस्य भक्त्या शैवशिवात्मनः ।
 नान्तर्न च बहिः कृष्ण कृत्यमस्ति कदाचन ॥
 वा.११।५१

तस्मात् क्रमेण संत्यज्य बाह्यमाभ्यन्तरं तथा ।
 ज्ञानेन ज्ञेयमालोक्याज्ञानं चापि परित्यजेत् ॥
 वा.११।५२

श्री विष्णुमहापुराणम्

तच्च ज्ञानमयं व्यापि स्वसंवेद्यमनौपमम् ॥

१।२२।४२

(३०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

ज्ञानमेव परं ब्रह्म ज्ञानं बन्धाय चेष्ट्यते ।

ज्ञानात्मकमिदं विश्वं न ज्ञानाद्विद्यते परम् ॥

२।६।५०

विद्याविद्येति मैत्रेय ज्ञानमेवोपधारय । २।६।५१

विषयेभ्यस्समाहृत्य विज्ञानात्मा मनो मुनिः ।

चिन्तयेन्मुक्तये तेन ब्रह्मभूतं परेश्वरम् ॥

६।७।६६

प्रत्यस्तमितभेदं यत्सत्तामात्रमगोचरम् ।

वचसामात्मसंवेद्यं तज्ज्ञानं ब्रह्मसंज्ञितम् ६।७।५३

श्री ब्रह्मवैवर्तमहापुराणम्

यो निर्गुणः स निर्लिप्तः शक्तिभिर्न हि संयुतः ।

सिसृक्षुराश्रितः शक्त्या निर्गुणः सगुणो भवेत् ।

३।४२।३६

श्री महाभारतम्

अविनाशि तु तद्विद्धि येन सर्वमिदं ततम् ।

६।२।१७।।

श्री भगवच्चन्द्रिका

(३१)

अन्तवन्त इमे देहा नित्यस्योक्ता शरीरिणः ।

६।२।१८॥

न जायते म्रियते वा कदाचि

न्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः ।

अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो

न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥ ६।२।२०

नित्यः सर्वगतः स्थाणुरचलोऽयं सनातनः ।

६।२।२४॥

निर्द्वन्द्वो नित्यसत्त्वस्थो निर्योगक्षेम आत्मवान् ।

६।२।४५॥

यस्त्वात्मरतिरेव स्यादात्मतृप्तश्च मानवः ।

आत्मन्येव च संतुष्टस्तस्य कार्यं न विद्यते ॥

६।३।१७

योऽन्तःसुखोऽन्तरारामस्तथान्तर्ज्योतिरेव यः ।

स योगी ब्रह्मनिर्वाणं ब्रह्मभूतोऽधिगच्छति ॥

६।५।२४

मया ततमिदं सर्वं जगदव्यक्तमूर्तिना ।

मत्स्थानि सर्वभूतानि न चाहं तेष्वस्थितः ॥

६।६।४

(३२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

न च मत्स्थानि भूतानि पश्य मे योगमैश्वरम् ।

भूतभृन्न च भूतस्थो ममात्मा भूतभावनः ॥

६।६।५

अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः ।

अहमादिश्च मध्यं च भूतानामन्त एव च ॥

६।१०।२०

क्षेत्रज्ञं चापि मां विद्धि सर्वक्षेत्रेषु भारत । ६।१३।२॥

अनादिमत्परं ब्रह्म न सत्तन्नासदुच्यते । ६।१३।१२॥

ज्ञानं ज्ञेयं ज्ञानगम्यं हृदि सर्वस्य धिष्ठितम् ।

६।१३।१७॥

यतः प्रवृत्तिर्भूतानां येन सर्वमिदं ततम् ।

स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य सिद्धिं विन्दति मानवः ॥

६।१८।४६

असक्तबुद्धिः सर्वत्र जितात्मा विगतस्पृहः ।

नैष्कर्म्यसिद्धिं परमां संन्यासेनाधिगच्छति ॥

६।१८।४६

बुद्ध्या विशुद्ध्या युक्तो धृत्यात्मानं नियम्य च ।

शब्दादीन्विषयास्त्यक्त्वा रागद्वेषौ व्युदस्य च ॥

६।१८।५१

विविक्तसेवी लध्वाशी यतवाक्कायमानसः ।
ध्यानयोगपरो नित्यं वैराग्यं समुपाश्रितः ॥

६।१८।५२

अहंकारं वलं दर्पं कामं क्रोधं परिग्रहम् ।
विमुच्य निर्ममः शान्तो ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥

६।१८।५३

ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा न शोचति न कांक्षति ।
समः सर्वेषु भूतेषु मद्भक्तिं लभते पराम् ॥

६।१८।५४

भक्त्या मामभिजानाति यावान्यश्चास्मि तत्त्वतः ।
ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा विशते तदनन्तरम् ॥

६।१८।५५

चेतसा सर्वकर्माणि मयि सन्यस्य मत्परः ।
बुद्धियोगमुपाश्रित्य मच्चित्तः सततं भव ॥

६।१८।५७

मच्चित्तः सर्वदुर्गाणि मत्प्रसादात्तरिष्यसि ।

६।१८।५८॥

(३४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेर्जुन तिष्ठति ।

भ्रामयन्सर्वभूतानि यन्त्रारूढानि मायया ॥

६।१८।६१

तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत ।

तत्प्रसादात्परां शान्तिं स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतम् ॥

६।१८।६२

अव्यक्तं व्यक्तधर्माणं सगुणं निर्गुणं तथा ।

निर्गुणं प्रथमं दृष्ट्वा तादृग्भवति मैथिल ॥

१२।३०।४१

बुद्धमप्रतिबुद्धत्वाद्बुध्यमानं च तत्त्वतः ।

बुद्धचमानं च बुद्धं च प्राहुर्योगनिदर्शनम् ॥

१२।३०।४८

ज्ञानं तु प्रकृतिं प्राहुर्ज्ञेयं निष्कलमेव च ।

अज्ञश्च ज्ञश्च पुरुषस्तस्मान्निष्कल उच्यते ॥

१२।३१।४०

ज्योतिरात्मनि नान्यत्र सर्वजन्तुषु तत्समम् ।

स्वयं च शक्यते द्रष्टुं सुसमाहितचेतसा ॥

१२।३२।३६

श्री मध्यात्मरामायणम्

यदा परात्मात्मविभेदभेदकं

विज्ञानमात्मन्यवभाति भास्वरम् ।

तदैव माया प्रविलीयतेऽञ्जसा

सकारका कारणमात्मसंसृतेः ॥ उ.५।१८

अनाद्यविद्योद्भवबुद्धिबिम्बितो

जीवप्रकाशोऽयमितीर्यते चितः ।

आत्मा धियः साक्षितया पृथक् स्थितो

बुद्ध्या परिच्छिन्नपरः स एव हि । उ.५।४०

चिद्बिम्बसाक्ष्यात्मधियां प्रसङ्गत

स्त्वेकत्रवातादनलाक्तलोहवत् ।

अन्योन्यमध्यासवशात्प्रतीयते

जडाजडत्वं च चिदात्मचेतसोः ॥ उ.५।४१

गुरोः सकाशादपि वेदवाक्यतः

संजातविद्यानुभवो निरीक्ष्य तम् ।

स्वात्मानमात्मस्थमुपाधिर्वर्जितं

त्यजेदशेषं जडमात्मगोचरम् ॥ उ.५।४२

(३६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

प्रकाशरूपोऽहमजोऽहमद्वयो

ऽसकृद्विभातोऽहमतीव निर्मलः ।

विशुद्धविज्ञानघनो निरामयः

संपूर्ण आनन्दमयोऽहमक्रियः ॥ उ.५।४३

सदैव मुक्तोऽहमचिन्त्यशक्तिमा

नतीन्द्रियज्ञानमविक्रियात्मकः ।

अनन्तपारोऽहमहर्निशं बुधै

र्विभावितोऽहं हृदि वेदवादिभिः ॥ उ.५।४४

एवं सदात्मानमखण्डितात्मना

विचार्यमाणस्य विशुद्धभावना ।

हन्यादविद्यामचिरेण कारकै

रसायनं यद्वदुपासितं रुजः ॥ उ.५।४५

विविक्त आसीन उपारतेन्द्रियो

विनिर्जितात्मा विमलान्तराशयः ।

विभावयेदेकमनन्यसाधनो

विज्ञानदृक्केवल आमत्संस्थितः ॥ उ.५।४६

विश्वं यदेतत्परमात्मदर्शनं

विलापयेदात्मनि सर्वकारणे ।

पूर्णश्चिदानन्दमयोऽवतिष्ठते

न वेद बाह्यं न च किञ्चिदान्तरम् ॥ उ.५।४७

श्रीश्रीतन्त्रराजतन्त्रम्

यन्मनः क्लेशविश्रान्तेः स्थानं निःशेषकल्मषम् ।

सुखास्पदं स्वर्गं विश्वमयं चिद्वेद्यवेदनात् ॥ ३०।४६

स्वात्मैव देवता प्रोक्ता ललिता विश्वविग्रहा ।

३५।१३

लौहित्यं तद्विमर्शः स्यादुपास्तिरिति भावना ।

सिद्धिस्त्वनन्यचित्तत्वं मुद्रा वैभवभावनम् ॥

३५।१४

उपचाराश्चलत्वेऽपि तन्मयत्वाप्रमत्तता ।

प्रयोगास्तु विकल्पानां हेतोः स्वात्मनि नाशनम् ॥

३५।१५

यज्ज्ञानमिदमोज्ञानं यज्ज्ञानमहमस्तथा ।

द्वयोरपि च यज्ज्ञानं तज्ज्ञानं विद्धि मे वपुः ॥

३६।११

स्थिरः स्वात्मप्रकाशः स्यान्नित्योऽप्रतिभटो महान्

३६।१३॥

(३८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

त्वन्मयी धीः समाख्याता मन्मयी चिदुदीरिता ।
उभयैक्याद्विवेकात्मा जीवोऽन्यस्तु विवेकवान् ॥

३६।३५

तस्यास्तु बुद्धेर्यो वेत्ति याथान्म्यं विकृतीरपि ।
सामर्थ्यं स्वाविभेदित्वं सिद्धेः प्राप्यफलानि च ॥

३६।३६

योगी ज्ञो ब्रह्मविज्ञानी शिवयोगी तथात्मवित् ।
तेनैव विहितं सर्वं प्रपञ्चात्मैक्यविग्रहम् ॥

३६।३७

स्वात्मनस्तु मनोवृत्त्या विषयग्रहणाय वै ।
सृष्टानि भूतशक्त्यात्मविग्रहाणीन्द्रियाणि तु ॥

३६।३८

भूतात्मबुद्धिसंघातशक्तिचैतन्यजृम्भणम् ।
प्राणास्तत्साक्षिभूतो हि जीवस्तत्त्वात्मकः परः ॥

३६।३९

ज्ञानार्णवतन्त्रम्

पराहन्तामये सर्वज्ञानदीपविजृम्भिते ।
संविदग्नौ हुनेद्देवि प्रपञ्चहविरुत्कटम् ॥ २१।२५

श्री भगवच्चन्द्रिका

(३६)

निष्प्रप्रञ्चो यदा देवि जायते मन्त्रवित्तमः ।

तदा सच्चिन्मयः साक्षात्केवलं ब्रह्मसाधकः ॥

२१।३३

परमात्मस्वरूपेयं विश्वस्पन्दनरूपिणी । २४।७८॥

निष्प्रपञ्चं निराभासं केवलं ब्रह्म सत्कलम् ।

२४।८७॥

श्रीश्रीकुलार्णवतन्त्रम्

अरूपं भावनागम्यं परं ब्रह्म महेश्वरि ।

निष्कलं निर्मलं नित्यं निर्गुणं व्योमसन्निभम् ॥

३।६२

अनन्तमव्ययं तत्त्वं मनोवाचामगोचरम् ।

३।६३॥

अन्तस्थानुभवोल्लासो मनोवाचामगोचरः ।

५।७३

विकृतिं मनसो हित्वा यदोल्लासः प्रवर्तते ।

तदा तु देवताभावं भजन्ते योगिपुङ्गवाः ॥ ८।७५

(४०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

अन्तर्लक्ष्यो (क्षयं) बहिर्दृष्टिर्निमेषोन्मेषवर्जितः ।

एषा तु शाम्भवी मुद्रा सर्वतन्त्रेषु गोपिता ॥

८।८५

सर्वोत्तीर्णा सदाऽहन्ता सामरस्य समाकृतिः ।

८।८६॥

नोदेति नास्तमभ्येति न वृद्धिं याति न क्षयम् ।

स्वयं विभात्यथान्यानि भासयन्साधनं विना ॥

९।६

अनन्तं गतभारूपं सत्तामात्रमगोचरम् ।

मनसा मात्र संवेद्यं तज्ज्ञानं ब्रह्मसंज्ञितम् ॥ ९।७

नकिञ्चिच्चिन्तनादेव स्वयं तत्त्वं प्रकाशते ।

स्वयं प्रकाशिते तत्त्वे तत्क्षणात्तन्मयो भवेत् ॥ ९।१०

देहाभिमाने गलिते विज्ञाते परमात्मनि ।

यत्र यत्र मनो याति तत्र तत्र समाधयः ॥ ९।२३

संप्राप्ते ज्ञानविज्ञाने ज्ञेये च हृदि संस्थिते ।

लब्धे शान्तिपदे देवि न योगो नैव धारणा ॥ ९।२७

स्वयं वेद्ये परे तत्त्वे स्वात्मानं वेत्ति निश्चलः ।

१३।११६॥

शक्तिसंगमतन्त्रम्

परब्रह्मात्र प्रकृतिः प्रतिबिम्बस्वरूपिणी ।
 भावनावशतो जातो ब्रह्मरूपः सनातनः ॥ प्र.१
 तदेव निर्गुणं ब्रह्म बृहत्त्वाद्ब्रह्म कीर्तितम् ।
 शुद्धस्फटिकवद्देवि सैव श्रीः प्रकृतिर्वरा ।
 आदिमध्यान्तरहिता गुणातीता महोज्ज्वला ।
 आदर्शवत्स्वच्छरूपा महाशक्तिः प्रकीर्तिता ।
 उभयोर्मध्यभागे तु प्रतिबिम्बं च यद्भवेत् ।
 उभयोः प्रतिबिम्बं तु ह्यर्धनारीश्वरो मतः ।
 प्रतिबिम्बं भवेन्माया ततो ब्रह्म महेश्वरः ।
 सृष्टिर्जाता महेशानि तयोरंशसमुद्भवा ।
 अविनाशी सदा स्थायी शंभुश्च प्रकृतिस्तथा ।
 आद्यन्तरहिता पूर्णा चिद्घनात्मस्वरूपिणी । ता. ७
 तेजःपुंजमिदं देवि ब्रह्मरूपं सनातनम् ।
 तेजःपुंजादेकभूतं जगदेतच्चराचरम् ।
 एकैव कुण्डली देवी स्वेच्छया गुणिता भवेत् ।
 कुण्डलीशिवयोरैक्यं यस्मिन्काले प्रजायते ।

(४२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

विज्ञानं तु तदेव स्यात्तयोरैक्यं महेश्वरि ।
 ब्रह्मानन्दो महाकालः पूर्णब्रह्म सनातनः ।
 विज्ञानरूपं तद्ब्रह्म खण्डाखण्डविवर्जितम् । ता. ८
 स्वेच्छया सर्वमेतद्वि तस्माद्विद्या महोत्तमा ॥ उ. १
 चिदानन्दस्वरूपाख्यं शिवशक्त्यात्मकं महः । उ. १
 सामरस्यरसो ब्रह्म स एवात्मा प्रकीर्तितः । उ. ११
 आनन्दान्मादनादात्मा ज्ञानात्मपरमात्मवित् ।
 विज्ञानात्मा भवेद्देवि सकृज्जीवस्य दर्शकः ॥ उ. ११
 ब्रह्मरन्ध्रे तु देवेशि सर्वेषां लयमाचरेत् । सु. ५।३०

श्री मदूर्मिकौलाणवतन्त्रम्

अदृश्यं परमं तत्त्वं सर्वकारणकारणम् ।
 तद्वेत्ति दिव्ययोगेन तस्मिन्दृष्टे शिवः स्वयम् ।
 स्थूला विश्वतनुर्देवि सूक्ष्मा चिन्मात्ररूपिणी ।
 परा नित्योदिता शान्ता ब्रह्मसत्ता स्वरूपिणी ।
 आत्मा कैवल्यरूपं तु सर्वदिक्कालभासकम् ।
 नित्योदितं सर्वमयं सर्वव्यापकमेव च ।

श्रीभगवच्चन्द्रिका

(४३)

सर्वात्मा सुप्रबुद्धश्च नित्यानन्दः सदोदितः ।
 एकः स एव विश्वात्मा जीवभूतः प्रकाशकः ॥
 शिवशक्त्यात्मविभवं शिवशक्तिलयोद्भवम् ॥ प्र.अ.
 निस्तत्त्वतत्त्वगहनं शाश्वतं तु निरञ्जनम् ॥ प्र.अ.

कौलरहस्यम्

परब्रह्मो च प्रकृतिः प्रतिबिम्बस्वरूपिणी । १।३२
 विकृतिं मनसो हित्वा यदोल्लासः प्रवर्तते ।
 तदा तु देवताभावं भजन्ते योगिपुङ्गवाः ॥ प. २०
 निर्वाणं च महेशानि परं ब्रह्मात्मता मता । प. २४

महानिर्वाणतन्त्रम्

सदैकरूपश्चिन्मात्रो विकारपरिवर्जितः । १४।१३०॥
 ज्ञानमात्मैव चिद्रूपो ज्ञेयमात्मैव चिन्मयः ।
 विज्ञाता स्वयमेवात्मा यो जानाति स आत्मवित् ॥

१४।१३६

(४४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

कुलचूडामणितन्त्रम्

ब्रह्मोहं स्फुरत (स्फुरित) प्रभम् । ७।८०॥

श्रीकालीविलासतन्त्रम्

निर्गुणस्त्वं हि सगुणः कार्यकारणतत्परः । १२४।१६॥

गन्धर्वतन्त्रम्

ब्रह्मचिन्तोद्भूवानन्दनिवृत्तबाह्यचित्तता ।

३४।८७॥

आत्मावभासयत्येको बुद्ध्यादिनीन्द्रियाणि हि ।

३६।२८॥

दीपो घटादिवत् स्वात्मजातैस्तैर्नावभास्यते ।

स्वबोधे नान्यबोधेच्छा बोधरूपस्य चात्मनः ॥

यत्प्रकाशात्मकं सर्वं तत्त्वं केवलतां गतम् ।

विमर्शावनिसंप्राप्तमित्येषा तात्त्विकी स्थितिः ॥

४१।५२

श्री भगवच्चन्द्रिका

(४५)

सिसृक्षोः प्रथमः स्पन्दः शिवतत्त्वं प्रभोः स्मृतम् ।

४१।५६

इच्छैवास्यापरिम्लाना शक्तितत्त्वमुदङ्कुशम् ।

४१।६०॥

संकोचयन् परामर्शी सामान्यस्पन्दकेवलम् ।

अहमिं प्रलयं कुर्वन्निदमः प्रतियोगिनः ।

पराक्रमपरो भुङ्क्ते स्वभावमशिवापहम् ॥

४१।६१

मय्येव सकलं जातं मयि सर्वं प्रतिष्ठितम् ।

मयि सर्वं लयं याति तद्ब्रह्माद्वयमस्म्यहम् ॥

४२।५३

कालोत्तरमहातन्त्रम्

ज्ञानज्ञातृतथाज्ञेयव्यतिरिक्ताय वै नमः ।

ज्ञप्तिमात्रस्वरूपाय आनन्दब्रह्मणे नमः ॥ प. १

कारणेच्छाप्रवृत्तित्वात्परस्तस्मान्महेश्वरः । प. २७

संविद्रूपात्मकं विद्धि क्रियाकालविवर्जितम् । प. ६१

(४६)

श्रीभगवच्चन्द्रिका

कालानलतन्त्रम्

तत्रैकैव समाराध्या चिच्छक्तिर्ब्रह्मरूपिणी ।
 निर्गुणैतन्नामवाच्यानिरूप्याव्यक्तसंभवा ॥ प. १
 अहं देवो न चान्योऽस्मि ब्रह्मैवाहं न शोकभाक् ।
 सच्चिदानन्दरूपोहमात्मानमिति चिन्तयेत् ॥ प. १०

अकुलवीरतन्त्रम्

भावाभावविनिर्मुक्त उदयास्तमवर्जितः ।
 स्वभावमतिमतं शान्तं मनो यस्य मनोमयम् ॥ १११४
 कौलमार्गे द्वयोः सन्ति कृतका सहजा तथा ।
 कुण्डली कृतका ज्ञेया सहजा समरसे स्थिता ॥ १२१४३
 पदव्यञ्जननिर्मुक्तं विमलं सततोदितम् ।
 तल्लीने तन्मयात्मानं विन्दते शाश्वतं पदम् ॥ २१७३
 चिन्तातीतं भवेत् सोहि योगसंयोगवर्जितम् ।
 निर्वाणं वासनाहीनं तृप्तात्मा च निरामयः ॥ २१७४

श्री भगवच्चन्द्रिका

(४७)

कुलानन्दतन्त्रम्

अभावं भावयद्देवि सर्वभावविवर्जितम् ।

चित्तं तत्र स्थितं कृत्वा खमध्ये विनियोजयेत् ॥ ५७

भावयेत् समरसं देवि प्रभुभृत्यं विचक्षणः । ५८॥

शास्त्रातिलकम्

निर्गुणः सगुणश्चेति शिवो ज्ञेयः सनातनः ।

निर्गुणः प्रकृतेरन्यः सगुणः सकलः स्मृतः ॥ १।६

सच्चिदानन्दविभवात् सकलात्परमेश्वरात् ।

आसीच्छक्तिस्ततो नादो नादाद्विन्दुसमुद्भवः ॥१।७

दिक्कालादिविवर्जिते परशिवे

चैतन्यमात्रात्मके

शून्ये कारणपञ्चकस्य विलयं

नीते निरालम्बने ।

आत्मानं विनिवेश्य निश्चलधिया

निर्लीनसर्वेन्द्रियो

योगी योगफलं प्रयाति सुलभं

नित्योदितं निष्क्रियम् ॥ २५।८२

(४८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

श्रीप्रपञ्चसारतन्त्रम्

चित्तात्मैक्यधृतस्य प्राणस्य

स्यात्संहतिः स्थानात् ।

प्रत्याहरो ज्ञेय चैतन्य—

युतस्य सम्यगनिलस्य ॥

१६।२१

सत्तामात्रं शुद्धं नित्यमपि

निरञ्जनञ्च यत्प्रोक्तम् । १६।२३॥

तत्प्रविचिन्त्य च तस्मिन्

श्चित्तलयः स्यात्समाधिरुद्दिष्टः ।

१६।२४॥

रुद्रयामलम्

विवेकसंभवं ज्ञानं शिवज्ञानप्रकाशकम् । १।१५५॥

मनः करोति सर्वाणि धर्मकर्माणि सर्वदा ।

यत्र गच्छति स श्रीमांस्तत्र वायुश्च गच्छति ॥

२६।१२

श्री भगवच्चन्द्रिका

(४६)

मनोविकाररूपन्तु एकमेव न संशयः ।

अज्ञानिनां हि देवेश ब्रह्मणो रूपकल्पना ॥ २६।१५

अव्यक्तं ब्रह्मरूपं हि तच्च देहे व्यवस्थितम् ।

धर्मकर्मविनीर्मुक्तं मनोगम्यं भवेद्यतिः ॥ २६।१६

चिच्छक्तौ परमात्मानं भावयित्वा पुनः पुनः ॥

२६।४२॥

आत्ममग्नं तत्र पादे कृत्वा चिन्तामणिं भजेत् ।

६२।४३॥

ब्रह्मयामलम्

योऽसावचिन्त्यमित्याहुः शिवः परमकारणः ।

निःसंज्ञो निर्विकारश्च व्यापी शान्तस्तथैव च ।

निःस्वभावो महादेवि क्रियाकारणवर्जितः ।

निष्कलो निर्विकल्पन्तु अरूपो गुणवर्जितः ।

निर्ममो निरहङ्कारो ह्यद्वैतपदसंस्थितः ।

योगिनां ध्यानगम्योसौ ज्ञानरूपो महायमे ।

निराचारपदावस्थः संज्ञामात्रः प्रभुः परः ।

तस्यापरो ज्योतिरूपः सर्वानुग्रहकारकः ।

(५०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

व्यापी हृदयक्तरूपी च अनेनस्को महात्मनः ।
 तस्य शक्तिर्महादेवि स्वभावोत्था अकृत्रिमा ।
 ज्योत्स्नारूपः स्वरूपेण स्फाटिकस्येव रश्मयः ।
 तस्येच्छानिर्गताशक्तिज्ञानरूपा मनोन्मनी ।
 प्रवर्तते निराभासा अवधूतेति सा स्मृता ।
 प्रबोधयति सानन्तबिन्दुनादौ क्षणेन तु ।
 कुण्डलाकृतिसंस्थाना स्वनादौ संव्यवस्थिता ।
 समस्तां सृजते देवि शिवेच्छावशवर्तिनी । प. १
 उन्मनं धलयं यावत्शून्यरूपं विचिन्तयेत् । प. ८

कौलज्ञाननिर्णयः

शिवमध्ये गता शक्तिः क्रियामध्ये स्थितः शिवः ।
 ज्ञामध्ये क्रिया लीना क्रिया लीयति इच्छया ॥

२।६

इच्छाशक्तिर्लयं याति यत्र तेजः परः शिवः । २।७॥
 यत्र दृष्टिर्मनस्तत्र भूतेन्द्रियमपुद्गलः । ३।२॥
 स्वशक्तिर्जीवभूतानि दृष्टिलक्षैर्लयं गता । ३।३॥
 स्वातन्त्र्यमब्जमचलं सर्वव्यापि निरञ्जनम् । ३।६॥

श्रीभगवच्चन्द्रिका

(५१)

तस्येच्छया भवेत् सृष्टिर्लयं तत्रैव गच्छति ।
 तेन लिङ्गं तु विख्यातं यत्र लीनं चराचरम् ॥ ३।१०
 अखण्डमण्डलं रूपं निर्विकारं सनिष्कलम् ।
 अज्ञात्वा बन्धमुद्दिष्टं ज्ञात्वा बन्धैः प्रमुच्यते ॥ ३।११
 हृदिस्थञ्च मनः कृत्वा यावदुन्मनतां गतः ।

६।२७॥

आत्मानमात्मना ज्ञात्वा आत्मा वै कायरूपिणः ।
 आत्मनश्चापरो देवि येन ज्ञातं स योगिराट् ॥

१७।३६

स शिवः प्रोच्यते साक्षात्स मुक्तो मोचयेत् परः ।
 सुविशुद्धः सदा देवि पङ्कस्थमिव पङ्कजम् ॥

१७।३७

अनादिनिधना शक्तिरिच्छा नाम शिवोद्भवा ।

२०।१०॥

तारारहस्यम्

न वस्तु प्रकृतिश्चैव न पुमान् परमेश्वरः ।
 तयोः समरसं ज्ञानं वस्तुतत्त्वं महेश्वरः ।

(५२)

श्रीभगवच्चन्द्रिका

उभयोः समवायस्तु वस्तुतत्त्वं परं पदम् ।

ज्ञप्तिज्ञेयविभागेन ज्ञायतां भैरवेश्वरः । प. १२

ज्ञानकारिका

संसारार्णवनिर्मुक्तं कल्पनातीतगोचरम् ।

निर्विकल्पं सदा ज्ञानं कथितं ज्ञानकारिकम् ॥२॥१६

त्रिपुरारहस्यम्

यतः सर्वं चितिमनुभाति सा तु स्वतन्त्रतः ।

४११००।

चित्तिर्विचित्रान्यभावैरुपरक्तापि भासिनी ।

स्वरूपादप्रच्युतैवाऽऽदर्शवल्लेशतोपि हि ॥११॥६२

दर्पणे प्रतिबिम्बो हि बिम्बहेतुर्निरूपितः । ११॥६२

चितिः स्वातन्त्र्यहेतुः स्यात् प्रतिबिम्बो हि जागतः॥

११॥६४

संकल्प एव स्वातन्त्र्यं चितेरुच्छूनमीर्यते ।

असंकल्पदशायां सा चितिः स्वच्छैकरूपिणी ॥

११॥६६

सृष्टौ वा प्रलये वाऽपि निर्विकल्पैव सा चित्तिः ।
 प्रतिबिम्बस्य भावे वाऽप्यभावे वैव दर्पणः ॥ १४।५७
 एवं विधैकरूपाऽपि चित्तिः स्वातन्त्र्यहेतुतः ।
 स्वान्तर्विभासयेद्बाह्यमादर्शो गगनं यथा ॥ १४।५८ ।
 संवेदनं सत्यमेकं संवेद्यं तत्र कल्पितम् ।
 आदर्शनगरप्रख्यं मृषैव प्रविभावितम् ॥ १५।४
 यत्तेऽवभासते किञ्चित् तद्विभावय सद्विया ।
 भानशक्तिर्भास्यहीना सर्वभानसमाश्रया ॥ १६।१५
 अहं बुद्धिं न व्यतीत्य तिष्ठत्येषा पराचित्तिः ।
 तस्मान्चित्तिः सर्ववेत्त्री त्वमण्टावक्र तत्त्वतः ॥ १६।२५
 प्रत्यावृत्तं मनः शुद्धं निजरूपावभासकम् । १६।३३॥
 मनसस्तु द्विधाऽवस्था प्रकाशामर्शभेदतः ।

१६।६४॥

बहिरर्थेषु विश्रान्तिर्या प्रकाशः स उच्यते ।
 यस्तद्विचारः स्वस्मिन् वै स विमर्श उदाहृतः ॥

१६।६५

प्रकाशो निर्विकल्पः स्याद्वस्तूनामविभेदतः ।
 विमर्शः शब्दसंभेदाद्विभेदात्सविकल्पकः ॥ १६।६६

(५४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

तदा न वेद बाह्यं वाऽप्यांतरं वा क्षणं नरः ।

तिष्ठेन्न निद्रयाऽऽक्रान्तः स समाधिरुदीरितः । १७।५

दूरे किञ्चित्पश्यतस्तु बुद्ध्या चैकाग्रया मुने ।

मनो दीर्घात्मतां याति जलूकेव तृणालिषु ॥ १७।१३

देहे देहाभासमयं भावे भावात्मकं तथा ।

मध्ये तन्निर्विकल्पाख्यं मनो लक्ष्य सर्वदा ॥ १७।१४

अज्ञानं सविकल्पाख्यज्ञानमेव न चेतर्त् । १७।३०॥

अनस्तमितभारूपोऽहं सुपूर्णो निरञ्जनः ।

१७।१०५॥

निर्विकल्पाख्यविज्ञानं ज्ञानमात्रं निजं वपुः ।

१७।११०॥

मनसा वेद्यते वेद्यं मनसोऽतो न वेद्यता ॥ १८।३॥

तथा च वेद्यनिर्मुक्तं मनोऽप्यस्तीति सम्भवेत् ।

तन्मनो वेद्यनिर्मुक्तवित्तिरित्यभिधीयते ॥ १८।४

उपलब्धिस्वरूपत्वाद्विदितैव सा सदा । १८।५

चित्तिस्वरूपः स्वात्मैव तत्तद्भावात्मना सदा ।

१८।४०॥

श्री भगवच्चन्द्रिक

(५२)

भासते स्वाच्छन्द्यशक्त्या नाधिकं विद्यते क्वचित् ।

१८।४१॥

एवं पूर्णस्वरूपायाः पूर्णं यत्स्फुरणं स्थितम् ।

१८।६६॥

तदेव स्वात्मविश्रान्तिः पूर्णहन्ता च कथ्यते ।

अखण्डैकरसं ह्येतदेतावद्राम वै भवेत् ॥ १८।६७

निरूपणे बहुविधमिव तत् प्रतिभासते ।

एतावदेव स्वातन्त्र्यं यतः शक्तिर्हि तन्मयी ॥

१८।६८

चला चितिर्मनोनाम्नी निश्चलात्मस्वरूपिणी ।

१८।११७॥

ज्ञानन्त्वेकविधं स्वात्ममात्रभानात्मकं ननु । १९।३॥

चैतन्यमेव विज्ञानं तत् सदा स्वप्रकाशकम् । १९।६॥

व्यवहारपरा वित्तिरपि वेद्यविवर्जिता । १९।११६

वेद्यहीना भवेद्वित्तिर्बाधितस्य विभासनात् ।

अमनस्कस्य सुतरां यतः सा चोन्मनी दशा ॥

१९।११६

(५६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

ज्ञानं विकल्पसंकल्पहानं मौढ्यविवर्जितम् ।

२०।७०॥

ज्ञातुः स्वच्छात्मरूपं तदादावनुपलक्षितम् ।

२०।७१॥

ज्ञानं तदेव हि भवेद्यत्रेदं भासते जगत् ।

संकल्पाद्व्यवहारो हि ज्ञाने सर्वं प्रकाशते ॥ २२।१२

असंकल्पेन तद्रूपमनुलक्ष्य धिया सकृत् ।

कृतार्थो बन्धनिर्मुक्तो भवतीति सुनिश्चयः ॥

२२।१३

ज्ञस्य प्रमैव तज्ज्ञानमज्ञस्य तु भ्रमात्मकम् ।

ज्ञानिनां ज्ञानमेव स्यात्सर्वोऽपि व्यवहारकः ॥ २२।२१

सर्वानुस्यूतसंवित्तिमात्रात्मा भाति सर्वतः ।

२२।६४॥

पूर्णविज्ञानमेतत्स्यात्संकोचपरिवर्जनात् ।

दृगेव दृश्यतां प्राप्तं स्वमाहात्म्यप्रकर्षतः ॥

२२।१०३

श्री भगवच्चन्द्रिका

(५७)

योगिनीहृदयम्

जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्याख्यतुर्यरूपाण्यमूनि तु ।
 अतीतन्तु परन्तेजः स्वसंविदुदयात्मकम् ॥ १४६
 स्वेच्छाविश्वमयोल्लेखखचितं विश्वरूपकम् ।
 चैतन्यमात्मनोरूपं निसर्गानन्दसुन्दरम् ॥ १५०
 इच्छारूपं परन्तेजः सर्वदा भावयेद्बुधः । १७२॥
 प्रकाशते महातत्त्वं दिव्यक्रीडारसोज्ज्वले ।
 निरस्तसर्वसङ्कल्पविकल्पस्थितिपूर्वकः ॥ २७६
 ग्रहन्तेदन्तयोरैक्यं भावयन् विहरेत्सुखम् । ३२०१॥

विज्ञानभैरवः

निराधारं मनः कृत्वा विकल्पान्न विकल्पयेत् ।
 तदात्मपरमात्मत्वे भैरवो मृगलोचने ॥ १०८
 ज्ञानप्रकाशकं सर्वं सर्वेणात्मा प्रकाशकः ।
 एकमेकस्वभावत्वाज्ज्ञानं ज्ञेयं विभाव्यते ॥ १३७

(५८

श्री भगवच्चन्द्रिका

अमनस्कयोगशास्त्रम्

मनोदृश्यमिदं सर्वं यत्किञ्चित्सचराचरम् ।

मनसोप्युन्मनीभावेऽद्वैतभावं प्रकल्पते ॥ २।८०

ॐकारं विविधैर्विचित्रकरणैः

प्रायश्च वायोर्यय

स्तेजश्चिन्तनमन्तरालकमले

शून्याम्बरालम्बनम् ।

त्यक्त्वा सर्वमिदंकरान्तरगतं

मत्वा मनोविभ्रमं

देहातीतमवाच्यमेकममन

स्कत्वं बुधैः सेव्यतां ॥ २।१११

योगदर्शनम्

योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः ।

१।२

तदा द्रष्टुः स्वरूपेऽवस्थानम् ।

१।३

सांख्यदर्शनम्

निर्गुणत्वमात्मनोऽसङ्गत्वादिश्रुतेः ।

६।१०

श्री भगवच्चन्द्रिका

(५६)

प्रकृतेराद्योपादानतान्येषां कार्यत्वश्रुतेः । ६।३२
 विमुक्तबोधान्न सृष्टिः प्रधानस्य लोकवत् । ६।४३
 यद्वा तद्वा तदुच्छित्तिः पुरुषार्थः ।

विवेकचूडामणिः

सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म
 विशुद्धं परं स्वतः सिद्धम् ।
 नित्यानन्दैकरसं
 प्रत्यगभिन्नं निरन्तरं जयति ॥ ४।१४
 ब्रह्मप्रत्ययसंततिर्जगदतो
 ब्रह्मैव सत्सर्वतः
 पश्चाद्भ्यात्मदृशा प्रशान्तमनसा
 सर्वास्ववस्थास्वपि
 रूपादन्यदवेक्षितं किमभित
 श्चक्षुष्मतां दृश्यते
 तद्वद्ब्रह्मविदः सतः किमपरं
 बुद्धेर्विहारास्पदम् ॥ ६।२

(१०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

एषः स्वयंज्योतिरनन्तशक्ति

रात्माप्रमेयः सकलानुभूतिः ।

यमेव विज्ञाय विमुक्तबन्धो

जयत्ययं ब्रह्मविदुत्तमोत्तमः ॥

६।१६

श्रीयोगवासिष्ठसारः

सर्गश्चित्स्पन्दमात्रात्मा सम्यग्दृष्टौ विलीयते ।

उदेत्यसम्यग्दृष्टौ तु रज्ज्वां सर्पभ्रमो यथा ॥ २।११

येनेदं वेत्ति तज्ज्ञात्वा कुरु प्रत्यङ्मुखं मनः ।

ततः प्रकाशरूपत्वं द्रक्ष्यसि स्फुटमात्मनः ॥ ८।२

या चित्तिः सर्वभूतानामुदयव्ययसाक्षिणी ।

तां चित्तिं पश्यतावस्थां पूर्णानन्दघनामृतम् ॥

१०।२७

यदस्पन्दं शिवं शान्तं यस्यान्तर्जगतः स्थितिः ।

स्पन्दास्पन्दविलासात्मा स एकोत्र चिदाकृतिः ॥

१०।२६

श्री भगवच्चन्द्रिका

(६१)

श्रीयोगवासिष्ठः

यतः सर्वाणि भूतानि प्रतिभान्ति स्थितानि च ।
 यत्रैवोपशमं यान्ति तस्मै सत्यात्मने नमः ॥ १।१।१
 ज्ञाता ज्ञानं तथा ज्ञेयं द्रष्टा दर्शनदृश्यभूः ।
 कर्ता हेतुः क्रिया यस्मात्तस्मै ज्ञप्त्यात्मने नमः ॥

१।१।२

स्फुरन्ति सीकरा यस्मादानन्दस्याम्बरेऽवनौ ।
 सर्वेषां जीवनं तस्मै ब्रह्मानन्दात्मने नमः ॥ १।१।३
 भ्रमस्य जागतस्यास्य जातस्याकाशवर्णवत् ।
 अपुनः स्मरणं मन्ये साधो विस्मरणं वरम् ॥ १।३।२
 दृश्यं नास्तीति बोधेन मनसो दृश्यमार्जनम् ।
 संपन्नं चेत्तदुत्पन्ना परा निर्वाणनिर्वृतिः ॥ १।३।६
 अविच्छिन्नचिदात्मैकः पुमानस्तीह नेतरत् ।
 स्वसंकल्पवशाद्बद्धो निःसंकल्पश्च मुच्यते ॥

२।१।३६

यथा संवेदनं चेतस्तथा तत्स्पन्दमृच्छति ।
 तथैव कायश्चलति तथैव फलभोक्तृता ॥ २।७।५

(६२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

अशुभेषु समाविष्टं शुभेष्वेवावतारयेत् ।
 प्रयत्नान्चित्तमित्येष सर्वशास्त्रार्थसंग्रहः ॥

२।७।१२

अचेत्यचित्प्रकाशात्मा विज्ञानात्मा निरामयः ।

२।१७।४२

चित्तं हि प्रतिभासात्म यश्च तत्प्रतिभासनम् ।
 तदिदं भाति देहादि स्वान्तं नान्यास्ति देहदृक् ॥

३।६१।२०

चित्तमात्मचमत्कारं तच्च तत्कुरुते स्वतः ।

३।६१।२१॥

चितो यच्चेत्यकलनं तन्मनस्त्वमुदाहृतम् ।
 चिद्भागोत्राजडो भागो जाड्यमत्र हि चेत्यता ॥

३।६१।३७

चिद्भागोऽत्रावबोधांशो जडं चेत्यं हि दृश्यते ।

३।६१।३८

स्वमेवान्यतया दृष्ट्वा चितिर्दृश्यतया वपुः ।

निर्भागाप्येकभागाभं भ्रमतीव भ्रमातुरा ॥

३।६१।४०

मनो हि भावना मात्रं भावना स्पन्दधर्मिणी ।
क्रिया तद्भूतिरूपं फलं सर्वोनुधावति ॥

३।६६।१

सर्वशक्तेरनन्तस्य विलासो हि मनो जगत् ।

३।१०६।२५॥

सर्वशक्तेर्विचित्रा हि शक्तयः शतशो विधेः ।
यद्विवेकीमनोऽप्येष विमोहयति मायया ॥

३।१०६।२६

अहंतांशे क्षते शान्ते भेदे निःस्पन्दतां गते ।

अजडा या प्रकचति तत्स्वरूपमिति स्थितम् ॥

३।११७।१०

विज्ञानात्मा शासिता विश्वबीजं

ब्रह्मैवालं स्वं चिदाकाशमात्रम् ।

यस्माज्जातं यत्तदेवेति विद्या

द्वेयं स्वान्तर्बोधसंबोधमात्रम् ॥

४।३।२४

चिच्चिन्तोति चितं चेत्यं तेनेदं स्थितमात्मनि ।

४।३६।११॥

(६४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

अप्रेक्ष्यमाणा स्फुरति प्रेक्षिता तु विनश्यति ।
 मायेयमपरिज्ञायमानरूपैव बल्गति ॥ ४।४१।१७
 किञ्चित्क्षुभितरूपा सा चिच्छक्तिश्चिन्महार्णवे ।
 तन्मयी चित्स्फुरत्यच्छा तत्रैवोर्मिरिवार्णवे ॥

४।४२।११

भावयन्नात्मनात्मानं चिद्रूपेणैव चिन्मयम् ।
 ऋजूज्ज्वलमये ह्यात्मा स्वयमात्मनि जृम्भते ॥

५।५।४२

वैराग्यात्कारणाभ्यासाद्युक्तितो व्यसनक्षयात् ।
 परमार्थावबोधाच्च रोध्यन्ते प्राणवायवः ॥

५।१३।८५

चित्तं वृत्तिविहीनं ते यदा यातमचित्तताम् ।
 तदा मोक्षमयीमन्तः सत्तामाप्नोषि तां तताम् ॥

५।२१।२६

चिन्तनं वृत्तिरित्युक्तं वर्तते चित्तमाशया ।
 चित्तवृत्तिमतो ह्याशां त्यक्त्वा निश्चिततां ब्रज ॥

५।२१।२८

श्री भगवच्चन्द्रिका

(६५)

चिच्चेत्यकलनावन्धस्तन्मुक्तिर्मुक्तिरुच्यते ।

चिदचेत्याखिलात्मेति सर्वसिद्धान्तसंङ्ग्रहः ॥

५।२६।१३

विचित्राः शक्तयः स्वस्थसमया निर्विकारया ।

चिता क्रियन्ते परया कलाकलनयुक्तया ॥

५।३४।६०

विकल्पहीना चित्सर्वा पदार्थशतदृष्टिषु ।

सममेवाभिपतति प्रभा प्राभाकरी यथा । ५।३४।६१

तत्त्वावबोध भगवन्सर्वाशातृणपावकः ।

प्रोक्तः समाधिशब्देन न तूष्णीमवस्थितिः ॥

५।६२।८

तथा राघव संश्लिष्टौ चित्तस्पन्दौ तथैव हि ।

अभिन्नौ केवलं मिथ्या भेदः कल्पित एतयोः ॥

५।७८।६

यथाभिवाञ्छितध्यानान्चिरमेकतयोदितात् ।

एकतत्त्वघनाभ्यासात्प्राणस्पन्दो निरुद्धयते ।

५।७८।१६

(६६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

रेचके नूनमभ्यस्ते प्राणे स्फारे खमागते ।।
 न स्पृशत्यङ्गुरन्ध्राणि प्राणस्पन्दो निरुद्धयते ।।

५।७८।२२

पूरके नूनमभ्यस्ते पूराद्गिरिघनस्थिते ।
 प्राणे प्रशान्तसञ्चारे प्राणस्पन्दो निरुद्धयते ।

५।७८।२३

कुम्भके कुम्भवत्कालमनन्तं परितिष्ठति ।
 अभ्यासात्स्तम्भिते प्राणे प्राणस्पन्दो निरुद्धयते ।

५।८७।२४

समस्तकलनोन्मुक्ते न किञ्चिन्नामसूक्ष्मखे ।
 ध्यानात्संविदि लीनायां प्राणस्पन्दो निरुद्धयते ।

५।७८।२६

ब्रह्मेदं बृंहिताकारं बृहद्बृहदवस्थितम् ।
 ज्ञानादस्तमितद्वित्वं भवात्मैव त्वमात्मना ।।

५।७९।११

हृदि संवेद्यमाप्यैव प्राणस्पन्दोऽथ वासना ।

५।९१।६४॥

उदेति तस्मात्संवेद्यं कथितं बीजमेतयोः ।
 संवेद्यसंपरित्यागात्प्राणस्पन्दनवासने ॥ ५।६१।६५
 समूलं नश्यतः क्षिप्रं मूलच्छेदादिव द्रुमः ।
 संविदं विद्धि संवेद्यं बीजं धीरतया विना ॥

५।६१।६६

न संभवति संवेद्यं तैलहीनस्तिलो यथा ।
 न बहिनान्तरे किञ्चित्संवेद्यं विद्यते पृथक् ॥

५।६१।६७

संवित् स्फुरन्ती संकल्पात् संवेद्यं पश्यति स्वतः ।
 स्वप्ने यथात्ममरणं तथा देशान्तरस्थितिः ॥

५।६१।६८

स्वचमत्कारयोगेन संवेद्यं संविदस्तथा ।
 स्ववेदनं स्वसङ्कल्पात्संविदो यत्र वर्तते ॥ ५।६१।६९
 विचारोत्थात्मविज्ञानं ज्ञानमङ्गं विदुर्बुधाः ।
 ज्ञेयं तस्यान्तरेवास्ति माधुर्यं पयसो यथा ॥

५।६३।२१

सम्यग्ज्ञानसमालोकः पुमान्ज्ञेयमयः स्वयम् ।

५।६३।२२॥

(६८)

श्रीभगवच्चन्द्रिका

यन्नास्ति तस्य सद्भावप्रतिपत्तिरुदाहृता ।

मायेति सा परिज्ञानादेव नश्यत्यसंशयम् ॥

६।१-३।२०

ब्रह्म ब्रह्मणि बृहाभिर्ब्रह्मशक्तयेव बृहति ।

६।१-११।२०॥

शक्तिर्निर्हेतुकैवान्तः स्फुरति स्फटिकांशुवत् ।

जगच्छक्त्यात्मनात्मैव ब्रह्म स्वात्मनि संस्थितम् ॥

६।१-११।३७

यत्र प्राणो ह्यपानेन प्राणेनापान एव च ।

६।१-२५।५७॥

निर्गीर्णो बहिरन्तरश्च देशकालौ च पश्य तौ ।

६।१-२५।५८॥

एतत्तदात्मनो रूपं शुद्धैषा परमैव चित् ।

एतत्तत्तत्सदाभासमेतत्प्राप्य न शोच्यते ॥

६।१-२५।६०

प्राणापानरथारूढं प्राणापानमनाततम् ।

यच्छक्तिरूपं शक्तीनां तच्चित्तत्वमुपास्महे ॥

६।१-२५।७१

श्री भगवच्चन्द्रिकः।

(६६)

अकृत्रिममनाद्यन्तं देवनं देव उच्यते ।

६।१-२६।१२१॥

आकारादिपरिच्छिन्ने मिते वस्तुनि तत्कुतः ।

अकृत्रिममनाद्यन्तं देवनं चिच्छिवं विदुः ।

६।१।-२६।१२२

चिदस्ति हि शरीरेह सर्वभूतमयात्मिका ।

चलोन्मुखात्मिकैका तु निर्विकल्पा परास्मृता ॥

६।१-३०।६७

क्रियोन्मुखत्वं सङ्कल्पात्सङ्कल्पो मननक्रमः ।

मननं चित्तकालुष्यमात्मा चिन्निर्मला भवेत् ॥

६।१-३१।३५

सर्वशक्तिमयो ह्यात्मा यद्यथा भावयत्यलम् ।

तत्तथा पश्यति तदा स्वसंकल्पविजृम्भितम् ॥

६।१-३३।४१

सर्वगापि चिद्वच्छूनबोधात्स्पन्दादिकं प्रति ।

बोधात्कलंकविमला चिदेव परमं शिवम् ॥

६।१-३५।१३

(७०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

भारूपश्चेतनो व्यापी परमात्माहमित्ययम् ।

राघवानुभवान्तस्त्वं तिष्ठन्गच्छञ्श्वसन्स्वपन् ॥

६।१-४६।२५

निर्ममो निरङ्काकारो बुद्धिमानसि साधु चेत् ।

तद्ब्रह्म वेदनं शान्तं सर्वभूतस्थितं भव ॥

६।१-४६।२६

तदनाद्यन्तमाभासं सत्त्वमेव परं पदम् ।

स्थितोऽसि सर्वगैकात्मशुद्धसंविन्मयात्मकः ॥

६।१-४६।२७

आवर्तः सलिलस्येव यः स्पन्दस्त्वयमात्मनः ।

प्रोक्तः प्रकृतिशब्देन तेनैवेह स एव हि ॥

६।१-४६।३०

अबोधादेतयोर्भेदो बोधेनैव विलीयते ।

अबोधात्सन्मयो याति रज्ज्वां सर्पभ्रमो यथा ॥

६।१-४६।३२

चित्त्वजाड्यात्मकं चित्तं दृढं भावयति स्वयम् ।

यथा यदैव यद्भ्रावं तथा भवति तत्तदा ॥

६।१-५१।३८

श्री भगवच्चन्द्रिका

(७१)

चितः स्वकलनात्तस्य देहोग्र इव तिष्ठति ।

पञ्चात्मा भावितोऽसत्यो महायक्षः शिशोरिव ॥

६११-५११४६

मनोबुद्धिरहङ्कारस्तथा तन्मात्रपञ्चकम् ।

इति पुर्यष्टकं प्रोक्तं देहोऽसावातिवाहिकः ॥

६११-५११५०

बोधो जीवः प्रबोधोऽयं स च बुद्धिप्रयत्नतः ।

६११-५११६०॥

वृत्तयो यदि बोधेन संशान्ता हृदये स्फुटम् ।

तच्चित्तं शान्तमेवान्तर्विद्धि सत्त्वमुपागतम् ॥

६११-५१८१२

यत्संवेद्यविनिर्मुक्तम् संवेदनमनिर्मितम् ।

चेत्यमुक्तं चिदाभासं तद्विद्धि परमं पदम् ॥

६११-५१८१४

आत्मनात्मनि शान्तैव चिच्चमत्कुस्ते चिति ।

चित्प्रस्पन्दो हि संसारस्तदस्पन्दः परमं पदम् ॥

६११-५१८१९

चित्तेज एव चित्स्पन्द इति बुद्धे निरलन्तरम् ॥

६११-५१८४६॥

(७२)

श्रीभगवच्चन्द्रिका

व्यतिरिक्तश्चितः स्पन्दो न किञ्चिदवशिष्यते ।

६।१-५६।४७॥

या परा शक्तिः स्फुरति वीणावेगलसद्गतिः ।

६।१-८०।४१॥

सा चोक्ता कुण्डलीनाम्ना कुण्डलाकारवाहिनी ।

प्राणिनां परमा शक्तिः सर्वशक्तिजवप्रदा ॥

६।१-८०।४२

स्वरूपे निर्मले सत्ये निमेषमपि विस्मृते ।

६।१-८५।१११॥

दृश्यमुल्लासमाप्नोति प्रावृषीव पयोधरः ।

अनारतानुसंधानादप्युन्मेषमविस्मृते ॥

६।१-८५।११२

स्वरूपे नोल्लसत्येष चित्ते दृश्यपिशाचकः ।

६।१-८५।११३॥

सर्वत्यागो हि शून्यात्मा आश्रयः सर्वसंविदाम् ।

६।१-८३।५५॥

सर्वत्यागान्तरेवास्ति ज्ञानमात्मप्रसादकम् ।

६।१-८३।६०॥

यदिदं दृश्यते किञ्चिज्जगत्स्थावरजङ्गमम् ।
सर्वं सर्वप्रकाराढ्यं कल्पान्ते तद्विनश्यति ॥

६।१-६६।१०

ततः स्तिमितगम्भीरं न तेजो नूतनस्ततम् ।
महाकल्पविलासान्ते सत्सारमवशिष्यते ॥

६।१-६६।११

चिन्मात्रममलं शान्तमाभातं परमं नभः ।
समस्तकलनोन्मुक्तं युक्तं परमया धिया ॥

६।१-६६।१२

यदेकोदितमत्यच्छं शान्तमाततमुज्ज्वलम् ।
परमात्मात्मकं तेजस्तिमितं जप्तिमात्रकम् ॥

६।१-६६।१३

अप्रतर्क्यमविज्ञेयं समं शिवमनिन्दितम् ।
ब्रह्मनिर्वाणमापूर्णमापूर्णोदितसंविदा ॥

६।१-६६।१४

अणीयसामणीयश्च स्थविष्ठं च स्थवीयसाम् ।
गरीयसां गरिष्ठं च श्रेष्ठं च श्रेयसामपि ॥

६।१-६६।१५

(७४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

आत्मरूपमनाभासं स्वयं वेदनमक्षतम् ।

६।१-६६।३०॥

चिन्मात्रमेव कचति यच्चिन्मात्रमयात्मनि ।

६।१-६६।४८॥

अकचित्वैव तन्नाम कचितं सर्गवेदनम् ।

६।१-६६।४९॥

असंवेदनमज्ञानं ज्ञानं संवेदनं भवेत् ।

६।१-१००।१८॥

अज्ञानसत्त्वसंवित्तेर्ज्ञानात्संवेदनात्क्षयः ।

६।१-१००-११९॥

सर्गश्चित्स्पन्दमात्रात्मा सम्यग्दृष्टौ विलीयते ।

उदेत्यसम्यग्दृष्टीनां रज्ज्वां सर्पभ्रमो यथा ॥

६।१-१०१।५८

स्वयमेवात्मनैवात्मा शक्ति संकल्पनामिकाम् ।

यदा करोति स्फुरता स्पन्दशक्तिमिवानलः ॥

६।१-११४।१५

तदा पृथगिवाभासं संकल्पकलनामयम् ।

मनो भवति विश्वात्मा भावयन्स्वाकृतिं स्वयम् ॥

६।१-११४।१६

ब्रह्म प्रबृंहिताकारं तस्मादन्यन्न विद्यते ।

पदार्थजाते सर्वस्मिन्संवित्सारमये स्थिते ॥

६।१-११४।२७

अदृश्यो दृश्यते राहुर्गृहीतेन यथेन्दुना ।

तथानुभवमात्रात्मा दृश्येनात्मावलोक्यते ॥

६।१-११८।३

दृश्यते स्वात्मनैवात्मा स्वया सत्त्वस्थया धिया ।

६।१-११८।४॥

अहो नु चित्रा मायेयं तात विश्वविमोहिनी ।

सर्वाङ्गप्रोतमप्यात्मा यदात्मानं न पश्यति ॥

६।१-११९।५

चिदादर्शमयं सर्वं जगदित्येव भावयन् ।

यस्तिष्ठत्युपशान्तेच्छं स ब्रह्मकवचः सुखी ॥

६।१-११९।६

अन्तः प्रत्याहृतिवशाच्चेत्यं चेन्न विभावितम् ।

मुक्त एवास्यसंदेहो महासमतया तया ॥

६।१-१२०।१०

(७६)

श्रीभगवच्चन्द्रिका

स्वप्रकाशं स्वमात्मानमवलम्ब्याविलम्बितम् ।

आस्व संपूरिताकाशं जगन्ति नृप पश्य हे ॥

६।१-१२१।६

यदैवैवं चितो रूपं ततं बुद्धमखण्डितम् ।

तदैव तीर्णः संसारः परमेश्वरतां गतः ॥

६।१-१२१।७

मा भव ग्राह्यभावात्मा ग्राहकात्मा च मा भव ।

भावनामखिलां त्यक्त्वा यच्छिष्टं तन्मयो भव ॥

६।१-१२४।८

शान्तं सम्यक्प्रबुद्धानां यथास्थितमिदं जगत् ।

विलीनं तुर्यमेवाहुरबुद्धानां स्थिरं स्थितम् ॥

६।१-१२४।२६

अहंकारकलात्यागे समतायाः समुद्भवे ।

विशरारौ कृते चित्ते तुर्याविस्थोपतिष्ठते ॥

६।१-१२४।२७

सिद्धान्तोऽध्यात्मशास्त्राणां सर्वापह्नव एव हि ।

नाविद्यास्तीह नो माया शान्तं ब्रह्मोदमक्रमम् ॥

६।१-१२५।१

सर्वमेव परित्यज्य महामौनी भवानघ ।

निर्वाणवान्निर्मननः क्षीणचित्तः प्रशान्तधीः ॥

६।१-१२५।४

आत्मन्येवास्व शान्तात्मा मूकान्धबधिरोपमः ।

नित्यमन्तर्मुखो भूत्वा स्वात्मनान्तः प्रपूर्णधीः ॥

६।१-१२५।५

एतावानेव संसार इदमस्त्विति यन्मनः ।

६।१-१२६।५॥

अस्य तूपशमो मोक्ष इत्येवं ज्ञानसंग्रहः ।

६।१-१२६।८६।

असंवेदनमात्रेण नोदेतीच्छा भवाङ्कुरः ।

६।१-१२६।८७॥

स्वसंवेदनयत्नस्तु तूष्णीमेवान्तरासनम् ।

६।१-१२६।८८॥

कूटस्थः केवलो व्यापी चिदचिच्छक्तिमानहम् ।

घटाभावे घटाकाशकलशाकाशयोर्यथा ॥

६।१-१२८।२८

हेयोपादेयनिर्मुक्तं सत्यरूपं निरिन्द्रियम् ।

६।१-१२८।३५॥

(७८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

केवलं सत्यसंकल्पं शुद्धं ब्रह्मास्म्यहंपरम् ।

६।१-१२८।३६॥

सर्वेषां कर्मणामेवं वेदनं बीजमुत्तमम् ।

स्वरूपं चेतयित्वान्तस्ततः स्पन्दः प्रवर्तते ॥

६।२-२।२६

एतच्चेतनशब्दार्थभावनावलितं यदि ।

तत्कर्मबीजतामेति नोचेत्सत्परमं पदम् । ६।२-२।२८

चित्तिश्चेतनशब्दार्थभावनावलिता यदि ।

तत्कर्मबीजतामेति नोचेदाद्यं परं पदम् ॥

६।२-२।२९

एतच्चेतनमेवान्तर्विकसत्युद्भवभ्रमैः ।

वासनेच्छामनःकर्मसंकल्पाद्यभिधात्मभिः ॥

६।२-२।२४

अवेदनमसंवेद्यं यदवासनमासितम् ।

शान्तं सममनुल्लेखं स कर्मत्याग उच्यते ॥

६।२-३।२४

न त्यागः कर्मसंत्यागो बोधस्त्याग इति स्मृतः ।

अजगत्प्रतिभैकात्मा योऽनहंतादिरव्ययः ॥

६।२-४।२

संविन्मात्रं विदुर्जन्तुं तस्य प्रसरणं जगत् ।

आत्मनिष्ठत्वमजगत्परमेत्युपदेशभूः ॥

६।२-२२।५०

स्पन्दात्संविज्जगद्बीजमस्पन्दाद्यात्यबीजताम् ।

६।२-२८।११॥

सुषुप्तत्व इव स्वप्नः समाधौ प्रविलीयते ।

दृश्यं सर्वं ज्ञबोधेऽन्तः पुनः स्वात्मैव लक्ष्यते ॥

६।२-२९।६६

संक्षुब्धमक्षुब्धमिति द्विरूपं

संवित्स्वरूपं प्रवदन्ति सन्तः ।

श्रेयः परं येन समीहसे त्वं

तदेकनिष्ठो भव माऽमतिभूः ॥ ६।२-३४।४८

देशाद्देशान्तरं दूरं प्राप्तायाः संविदः क्षणात् ।

यद्रूपममलं मध्ये परं तद्रूपमात्मनः ॥ ६।२-३५।१

चितश्चेत्योन्मुखत्वं यत्तच्चित्तं सैव संसृतिः ।

सेच्छा तन्मुक्तता मुक्तिर्युक्तिं ज्ञात्वेति शाम्यताम् ॥

६।२-३७।५१

प्रतिभात्मैव भारूपो भाति सर्गो महाचिति ।

६।२-४२।२३॥

८०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

प्रतिभामात्रमेवाच्छं नतु जप्तेर्घटादि सत् ।

६।२-४२।३६॥

ज्ञानात्मिकैव प्रतिभा जप्तिरेवाखिलं जगत् ।

जप्तिरप्यात्मतत्त्वश्रीः परिज्ञातोपशाम्यति ॥

६।२-४२।४०

उपशान्तेन दान्तेन स्वात्मारामेण मौनिना ।

ज्ञातैवान्विष्यते ज्ञेन विज्ञानैकान्तवादिना ॥

६।२-४८।८

सबाह्याभ्यन्तरं शान्ता ज्ञतैवार्थतयोदिता ।

न संभवति भिन्नोऽर्थ इत्येव परमं पदम् ।

६।२-४८।१०

नार्थोपलब्धिर्नो शून्यमस्ति बोधात्मतां विना ।

इत्यन्तरनुभूतिस्थमाहुस्तत्परमं पदम् ॥

६।२-४८।११

एकबोधातिसंबन्धपरिणामान्न बोधता ।

न शून्यता नार्थतेति विद्धि तत्परमं पदम् ॥

६।२-४८।१२

स्वसंविन्मात्रविश्रामवताममनसां सताम् ।
न स्वदन्ते हि विषयाः पयांसि दृषदामिव ॥

६।२-४८।१३

ईश्वरो न महाबुद्धे दूरे न च सुदुर्लभः ।
महाबोधमयैकात्मा स्वात्मैव परमेश्वरः ॥

६।२-४८।२२

यदस्पन्दि मनोरूपं रूपं तस्य पदस्य तत् ।

६।२-५३।१२॥

बोध एव कचत्यर्थरूपेण स च खादणुः ।
दृष्टान्तोऽत्रानुभूतोऽन्तः स्वप्नसंकल्पपर्वतः ॥

६।२-५४।१८

सर्वशक्त्यात्म तद्ब्रह्म यथा कचति यादृशम् ।
रूपमत्यजदेवाच्छं तथा भवति तादृशम् ॥

६।२-५७।२१

चिति सर्वं चितः सर्वं चित्सर्वं सर्वतश्च चित् ।
चित्सर्वात्मिकेत्येतद्दृष्टं तत्र मयाखिलम् ॥

६।२-६०।२३

(८२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

इति मायेव दुष्पारा चिच्छक्तिः परिजृम्भते ।

इत्थमाद्यन्तरहिता ब्राह्मी शक्तिरनामया ॥

६।२-७०।१८

यान्तर्वेत्ति यथा संवित्सा तथानुभवत्यलम् ।

अस्तु सत्यमसत्यं वा सिद्धमित्यनुभूतितः ॥

६।२-७१।३१

विज्ञानघन एवायं कचनाकचनात्मकः ।

स्वयमेव कचत्यन्तर्न कचत्येव वा स्वयम् ॥

६।२-७१।३८

संविदुद्बोधने बन्धस्तदनुद्बोधने शिवम् ।

असत्सद्वज्जगद्भाति संविदुद्बोधनोदरम् ॥

६।२-७१।४०

अजडंवेदनं सुप्तं मोक्ष इत्यभिधीयते ।

प्रबुद्धं बन्ध इत्याहुर्यदिच्छसि तदाहार ॥

६।२-७१।४१

अनन्यां तस्य तां विद्धि स्पन्दशक्ति मनोमयीम् ।

६।२-८४।२॥

श्री भगवच्चन्द्रिका

(८३)

तत्स्पन्दमायाशक्त्यैव लक्ष्यते नान्यथा किल ।

६।२-८४।५॥

स्पन्दशक्तिस्तदिच्छेदं दृश्याभासं तनोति सा ।

६।२-८४।६॥

स्पन्दमात्रात्मिका सेच्छा चिच्छक्तिः पारमेश्वरी ।

६।२-८५।१६॥

चितिः शिवेच्छा सा देवं तमेवासाद्य शाम्यति ।

६।२-८५।२१॥

यस्तु ज्ञानप्रबुद्धात्मा देहस्तस्याधिभौतिकः ।

शाम्यत्युदेति विमलो बोधात्मैवातिवाहिकः ॥

६।२-८१।५३

आतिवाहिकदेहेन तेन बोधात्मनाणुना ।

बृहता वा यथा कामं निर्वाणात्मावतिष्ठते ॥

६।२-८१।५४

चिदाकाशं वर्जयित्वा शवमेव शरीरकम् ।

अच्छेद्योऽसावदाह्योऽसौ चिदाकाशो न शाम्यति ॥

६।२-८६।१२

(८४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

पुरुषो न शरीरादि न च चित्तादि किञ्चन ।

पुरुषश्चेतनं नाम न स नश्यति कर्हिचित् ।

६।२-१०२।५६

देशाद्देशान्तरप्राप्तौ विदो मध्ये हि यद्वपुः ।

शान्ताशेषविशेषात्म तन्मुख्यं नेतरद्विदुः ॥

६।२-१०३।७८

भावान्द्वावान्तरप्राप्तौ मध्ये यत्संविदो वपुः ।

तच्चिदव्योम तदेवेदं सर्वं च स्थिति नेतरत् ॥

६।२-१०६।४५

तत्तत्स्वरूपमुत्सृज्य बुद्ध्वा चिन्मात्रखं जगत् ।

अश्मना चेतनेनैव स्थेयं नास्थेत्तरोत्तमा ॥

६।२-१०६।५७

देशाद्देशान्तरप्राप्तौ यन्मध्ये संविदो वपुः ।

अनुन्मेषं चिदाकाशं तद्विद्यात्तन्मयं जगत् ॥

६।२-१२५।७१

यद्यथा यावदाभाति चिति चित्वात्स्वभावतः ।

तत्तथा तावदाभाति तत्र तत्र तदात्मकम् । ।

६।२-१२७।५

श्री भगवच्चन्द्रिका

(८५)

न प्रकाशं न च तमो महाचिद्घनमव्ययम् ॥

६।२-१२८।१२॥

देशाद्देशान्तरप्राप्तौ यन्मध्ये संविदो वपुः ।

चिन्मात्रस्यास्य तद्रूपमनन्तस्यैकरूपिणः ॥

६।२-१२८।२७

कारणाज्जगदुत्पन्नं न ब्रह्मेत्थमवस्थितम् ।

जगत्तया शान्तमजं बोध इत्येव तुर्यता ॥

६।२-१३७।६०

असंभवात्संभवकारणानां

न जायते किञ्चन नामसर्गः ।

चिच्चेतनेनैव हि सर्गसंवित् ।

स्वयं गृहीता द्रवताम्बुनेव ॥ ६।२-१३७।६१

समस्तमननत्यागे योऽसि सोऽसि निरामयः ।

बहिरन्तरनन्तात्मा सुस्थितोऽपि निरन्तरम् ।

६।२-१४२।२२

ज्ञानं यदेव तज्ज्ञेयं ज्ञेयस्यासंभवात्पृथक् ।

यथा ज्ञानमतो ज्ञेयं तनोत्यात्मानमात्मना ॥

६।२-१४३।५५

(८६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

प्रतिभैव चिदात्मिका । ६।२-१५६।४६

तत्सत्तासंनिवेशात्म कारणानन्यखात्म च ।

चिद्भूतानमात्रमव्यग्रं खमेवाप्रतिघं जगत् ॥

६।२-१५६।५५

यैव चिद्भूता जगत्सैव नैकतात्र न च द्विता ।

६।३-१५६।५८॥

भवत्याकाश एवैषा दृश्यश्रीर्गगनात्मिका ।

अनन्यदृष्टा चिद्भूता स्वप्नवत्स्वात्मद्रष्टृका ॥

६।२-१५६।६५

एषा हि संपरिज्ञाता तिष्ठत्यपि यथास्थितम् ।

भामात्ररूपनिर्वाणा निशान्ताऽप्रतिभाकृतिः ॥

६।२-१५६।६६

शान्ताशेषविशेषात्म यथास्थितमवस्थितम् ।

सदसद्वा जगज्जालं परिज्ञानेन शाम्यति ॥

६।२-१५६।६७

सदंशो बोध तद्ग्राह्यमय एव यथा तथा ।

दृष्टा य एव दृश्यं तद्द्वैतवेदनमेककम् ॥

६।२-१६१।४३

श्री भगवच्चन्द्रिका

(८७)

शाम्यत्यशान्तमेवेदं स्थितमेव विलीयते ।

दृश्यं तत्त्वपरिज्ञानाद्दृश्यमानं न दृश्यते ॥

६।२-१६२।२६

तथानुभूयमानापि सर्गसंवेदनाम्बरे ।

चिन्मये तत्त्वविज्ञानाच्छून्यतैवावशिष्यते ॥

६।२-१६२।२८

चिन्मात्रं पुरुषं विद्धि चेतनाज्जीवनामकम् ।

यच्चेतति स जीवोऽन्तस्तन्मयो भवति क्षणात् ॥

६।२-१६३।४

संविदं संविदाकाशे संरोप्य हृदि तिष्ठतः ।

स्वयमेव मनः शाम्येन्नीहार इव शारदः ॥

६।२-१६३।७

अन्तः संवेदनं भाति स्वं बाह्यार्थतया यतः ।

क्व द्वैतं क्व च वार्थश्रीः स्मृतिरेवमतः कुतः ॥

६।२-१६७।२८

ज्ञानं स्वभावकचनमज्ञानं भ्रान्तिजृम्भणम् ।

६।२-१६८।३३॥

(८८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

ज्ञानेनाकाशकल्पेन धर्मान्निगनसन्निभान् ।
ज्ञेन यत्नेन संबुद्धः परमाम्बरतां गतः ॥

६।२-१६६।४३

चिन्मात्रेणापि रहितं शून्यत्वेनापि वर्जितम् ।
पदं सर्वात्मरिक्तं तत्सर्वार्थैश्च समन्वितम् ॥

६।२-१७१।३५

आश्वस्तान्तःकरणः

क्षीणविकल्पः स्वरूपसारमयः ।

परमशमामृततृप्त

स्तिष्ठति विद्वान्निरावरणः ॥ ६।२-१७१।५६

अनुभवितैवानुभवं

सत्यं स्वात्मानमप्यसन्तमिव ।

अनुभवतीयत्वेन

स्वप्ननटः स्वप्नदेशमिव ॥ ६।२-१७३।३३

अत्यन्तासंभवं दृश्यं यद्वै निर्वाणमासितम् ।

शुद्धबोधोदयं शान्तं तद्विद्धि परमं पदम् ॥

६।२-१७४।२१

निद्राव्यपगमे स्वप्ननगरे यादृशं स्मृतौ ।

चिद्वचोमात्मपरं विद्धि तादृशं त्रिजगद्भ्रमम् ॥

६।२-१८४।४४

किलेदं भ्रान्तिमात्रात्म विश्वं ब्रह्मेति भात्यजम् ।

भ्रान्तिर्ब्रह्मैव च ब्रह्म शान्तमेकमनामयम् ॥

६।२-१८६।३

यादृग्प्रबोधे स्वप्नादिस्तादृग्देहो निराकृतिः ।

संविन्मात्रात्मा प्रतिघः स्वानुभूतोऽप्यसन्मयः ॥

६।२-१८६।१३

चिच्चिनोति तथा जाड्यं नरो निद्रास्थितिर्यथा ।

चिनोति जडतां चित्त्वं न नाम जडतावशात् ॥

६।२-१८६।१७

सम्यग्ज्ञानवतो ज्ञस्य यथाभूतार्थदर्शिनः ।

बुद्धिर्भवति चिन्मात्ररूपा द्वैतैक्यवर्जिता ॥

६।२-१८६।५१

चितिशक्तेः परायास्तु स्वसंवेदनमात्रकम् ।

जगज्जालमसद्रूपं चेतनात्सदिव स्थितम् ॥

६।२-१८७।४४

(६०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

ज्ञानस्य ज्ञेयता नास्ति केवलं ज्ञानमव्ययम् ।
अवाच्यमिति बोधोन्तः सम्यग्ज्ञानमिति स्मृतम् ॥

६।२-१६०।५

बोधमात्रं भवेज्ज्ञानं भावसाधनमात्रकम् ।
न ज्ञानज्ञेययोर्भेदः पवनस्पन्दयोरिव ॥

६।२-१६०।७

कारणाज्जायते कार्यं नान्यथेत्येव निश्चयः ।
सर्वोपशान्तौ जगतामुत्पत्तौ नास्ति कारणम् ॥

६।२-१६०।१५

भित्तौ प्रकाशो भातीव तत्कुड्यं भासनं च तत् ।
दृश्यस्यासंभवादादौ वक्ता द्रष्टा प्रदृश्यताम् ॥

६।२-१६१।६

चिद्भात्येव हि सर्गादौ कचन्ती भाति सर्गवत् ।
भासनीयं च भानं च रूपं यत्र स्वयंप्रभा ॥

६।२-१६१।६

चिन्मात्रव्योमसर्गादावित्थं कचकचायते ।

६।२-१६१।१८॥

सर्वं शान्तं निरालम्बं विज्ञानं केवबं स्थितम् ।

अनन्तं चिद्घनं व्योम नीरागमपकल्पनम् ॥

६।२-१६२।३

भ्रान्तिर्न संभवत्येव निर्विकारे ज्ञतापदे ।

यत्त्विदं भ्रान्तिताज्ञानं तत्तदेवेतरन्न तत् ॥

६।२-१६२।१०

प्रामाणिकविचारेण प्रेक्षितं यन्न लभ्यते ।

६।२१६२।१६

तदेतदसदेवादि तत्तर्ह्यनुभवो भ्रमः ॥

वैतृष्ण्यात्सर्वभावानां समाप्त्यैवाक्षयं स्वयम् ।

संपद्यते समाधानं यत्तन्निर्वाणमुच्यते ॥

६।२-१६४।१०

अभिन्नबोधसद्रूपस्वरूपानुभवे स्थितः ।

व्युत्थितः सन्निरुद्धश्च यः पश्यति स शाम्यति ॥

६।२-१६४।१७

शिष्यते स्फीतबोधानां केवलानन्तबोधता ।

सापि स्वपरिणामेन परेणायात्यवाच्यताम् ॥

६।२-१६४।१६

(६२)

श्रीभगवच्चन्द्रिका

तद्विश्रान्तौ परासत्ता शिष्यते वा न शिष्यते ।

या काप्यत्यन्तशान्तानां न वागोचरमेति सा ॥

६।२-१६४।२०

या समस्य पराकाष्ठा सैव बोधस्य सन्मयी ।

सर्गस्तन्मय एवातः सकलं शान्तमव्ययम् ॥

६।२-१६४।२१

प्राप्तज्योतिर्बोधशुद्धिः परमन्तः प्रकाशवान् ।

नीहारः शरदीवाशु स्वयमेवोपशाम्यति ॥

६।२-१६४।४०

निर्वाय निजआत्मार्यं परिवृत्यावलोकितः ।

चेत्योन्मुखत्वमुत्सृज्य संतिष्ठेच्छान्त आत्मनि ॥

६।२-१६५।३२

बृंहति ब्रह्मणि ब्रह्म व्योम व्योमनि वर्द्धते ।

न चोपपद्यते किञ्चिद्ब्रह्म व्योम्नि विवृंहणम् ॥

६।२-१६५।४६

या संविदन्तः स्फुरति सैवोपयाति वाक्यताम् ॥

६।२-१६५।५४॥

जगद्बुद्धाविदं सत्यं परिज्ञानवतो मृषा ।
ब्रह्मात्मक इदं ब्रह्म शान्ते शान्तं पराम्बरम् ॥

६।२-१६५।६०

चिद्रूपत्वादुदेतीदं जगत्तत्रैव लीयते ।
अकारणकमेवान्तः परंव्योमैव निर्मलम् ॥

६।२-१६५।६४

सर्वागमार्थसमतीतमचिह्नमच्छ
माकाशमेकमजमाद्यमनामरूपम् ।
शुद्धं चिदात्मकमिहास्त्यनुभूतिमात्रं
शान्ताभिधानकलनं मलशङ्ककयालम् ॥

६।२-१६५।७०

तच्छ्रुतं यत्किल ज्ञप्त्यै सा ज्ञप्तिः समता यया ।
तत्साम्यं यत्र सौषुप्तीस्थितिर्जाग्रति जायते ॥

६।२-१६७।३२

स्वभावः कारणं नाम संसारोत्तरणं प्रति ।
असंसक्तं मनो यस्य स तीर्णो भवसागरात् ॥

६।२-१६६।३२

(६४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

प्रकृतिमलविकारोपाधिबोधादिरूपं

जगति विमलरूपे नास्ति किञ्चित्क्वचिच्च ।

स्फुटमकृतकमस्ति ब्रह्म चिद्धाम तच्च

स्वयमहमिति मत्वा तिष्ठ निःशङ्कमेकः ।

६।२-१६६।४०

अर्थो वेदनसंकेतः शब्दो जलरवोपमः ।

दृश्यमेतच्चिदाभानं स्वप्नवत्क्वाभवज्जगत् ॥

६।२-२०४।२

जाग्रद्वै स्वप्नसंदृष्टः स्मरणात्म स्थितं पुरः ।

संविद्वेदनमात्रं सत्तदन्याकारवत्ततम् ॥६।२-२०४।३

यथाच्छं संविदाकाशं मयि स्वप्नपुरात्मकम् ।

सरूपमपि नीरूपं तथेदं भुवनत्रयम् ॥

६।२-२०४।४

चितौ यत्कचनं नाम स्वरूपप्रविजृम्भणम् ।

तदेतज्जगदित्युक्तं द्रव एव यथा जलम् ॥

६।२-२०४।२८

इदं जगद्भानमभानमेव

चिद्व्योमशून्यं परमार्थ एव ।

यथार्थसंदर्शनबुद्धबुद्धे

रबुद्धबुद्धेस्तु यथा तथास्तु ॥ ६।२-२०४।२६
सर्वं शान्तं निरालम्बं ज्ञप्तिमात्रमनामयम् ।

नेह सत्ता न वासत्ता न च नानास्ति किञ्चन ॥

६।२-२०५।३५

संकल्पस्वप्ननगरनृत्तवत्सर्वमाततम् ।

स्थितमेव समं शान्तमाकाशमजमव्ययम् ॥

६।२-२०५।३६

समस्तकारणाभावात्सर्गादावन्यतात्र का ।

६।२-२०७।६॥

एवं यदेव विमलं वेदनं ब्रह्मसंज्ञितम् ।

तदेवेदं जगद्भाति तत्केव जगतोऽन्यता ॥

६।२-२०७।७

न शून्यरूपं न च सत्स्वरूपं

ब्रह्माभिधं भाति जगत्स्वरूपम् ।

तच्चापरिज्ञानवशादनर्थ-

भूतं परिज्ञातवतः शिवात्म ॥ ६।२-२०७।३८

(६६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

ब्रह्मसंकल्पनगरं जगत्तावदिदं स्थितम् ।
यद्दृश्यं दृश्यबोधेन ब्रह्मैव ब्रह्मबोधतः ॥

६।२-२०८।२

चिद्रूपब्रह्मसंकल्पवशादेवैतदङ्गं सत् ।
चिदुन्मेषनिमेषौ यौ तावेतौ प्रलयोदयौ ॥

६।२-२०८।६

यथास्थितमिदं दृश्यं परिज्ञानाद्विलीयते ।
तज्ज्ञस्यास्तंगतस्यैव शिलामौनं तु शिष्यते ॥

६।२-२१०।३८

सकलार्थनिरासेन यद्यत्संवेद्यते चिरम् ।
तदेव प्राप्यतेऽवश्यं सर्वत्रैवान्यभावितम् ॥

६।२-२१०।४०

ब्रह्मैव तदिदं सर्वं निर्नामैवामलं नभः ।
किमप्येवाजमाशान्तमादिमध्यान्तवर्जितम् ॥

६।२-२११।३

चिद्भूतानमात्रमित्युक्तं ब्रह्मेति कलिताभिधम् ।
परात्परमिति प्रोक्तं तत्तु निर्नामिकं पदम् ॥

६।२-२११।४

श्री भगवच्चन्द्रिका

(६७)

एवमेतत्सदैवैतदहमाद्यपि चेतति ।

न ह्यनादेरजस्यास्य काप्यपेक्षा स्वसंविदा ॥

६।२-२१२।६

ब्रह्मैव शान्तमजमेकमनादिमव्यं

व्योमैव जीवकलनामिव भावयित्वा ।

व्योमन्येव पश्यति निरावरणे विसारि

दृश्यं स्वरूपमपि चान्यदिवात्मवित्त्वात् ॥

६।२-२१२।२६

अस्यैतद्वस्तुनो रूपं चिद्व्योमनो वितताकृतेः ।

रूपमत्यजदेवाच्छं यदित्थमवभासते ॥

६।२-२१३।१६

शुद्धे द्रष्टे चिद्व्योम दृश्यतामिव भावयत् ।

स्वमात्मानं जगदिति पश्येत्तिष्ठेदनामयम् ॥

६।२-२१३।४६

स्मृतिर्वाग्दृष्टिसत्ता च स्वप्ने बन्ध्यासुतेऽजले ।

मरीचिका यथा तद्वज्ज्ञानात्सांसारिकी स्थितिः ॥

६।२-२१६।१३

(६८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

साक्षिणि स्फुरिताभासे ध्रुवे दीप इव क्रियाः ।

६।२-२१६।१८॥

सति यस्मिन्प्रवर्तन्ते चित्तेहाः स्पन्दपूर्विकाः ।

कटकाङ्गदकेयूरनूपुरैरिव काञ्चनम् ॥

६।२-२१६।१९

पयसीव तरङ्गाली यस्मात्स्फुरति दृश्यभूः ।

तदेवेदं जगत्सर्वं पूर्णं पूर्णं व्यवस्थितम् ॥

६।२-२१६।२०

यत्सर्वं खल्विदं ब्रह्म तज्जलानिति च स्फुटम् ।

श्रुत्या ह्युदीर्यते साम्नि तस्मै ब्रह्मात्मने नमः ॥

६।२-२१६।२५

ब्रह्मानन्दं परमसुखदं केवलं ज्ञानमूर्तिं

द्वन्द्वातीतं गगनसदृशं तत्त्वमस्यादिलक्ष्यम् ।

एकं नित्यं विमलमचलं सर्वधीसाक्षिभूतं

भावातीतं त्रिगुणरहितं श्रीवसिष्ठं नताः स्मः ॥

६।२-२१६।२६

ब्रह्मसूत्रम्

जन्माद्यस्य यतः ।	१।१।२
शास्त्रयोनित्वात् ।	१।१।३
तत्तु समन्वयात् ।	१।१।४
ज्ञोऽत एव ।	२।३।१८
चित्ति तत्मात्रेण तदात्मकत्वात्	४।४।३।६

सिद्धान्तदर्शनम्

चिद्वैशास्ता ।	१।१।१२
सत्ताऽजायाश्छायावत् ।	१।२।१
तत्ताधिगमोऽनुबिम्बेक्षणात् ।	१।२।१४
शक्तिर्व्यासत्तिः ।	१।२।२५
निर्मनस्के साराभिव्यक्तिः ।	१।३।१६
सच्चिदानन्दः पुरुषः ।	२।१।१
द्वैतविस्मृतेरभिव्यक्तिः ।	२।२।११
तदीक्षा वै सर्वार्था ।	२।४।६
द्विधैकोऽपि क्लृप्तेः ।	३।२।१
तत्समापत्तिरैकाग्रचान्मणिवच्चित्तस्य ।	३।३।२१

(१००)

श्री भगवच्चन्द्रिका

चैतन्यं हि धीस्थं वृत्त्या स्फुरज्ज्ञानं गवाक्षार्कवत् ।

४।१।१

त्रिपुट्यभानाद्भूमानन्दाभिव्यक्तिः । ४।२।७

प्राणकलाः परस्मिन्नस्तमियुराम्नायात् । ४।४।१४

कौलोपनिषत्

त्वमेव प्रत्यक्षं सैवासि ।

ज्ञानं बुद्धिश्च ।

ज्ञानं मोक्षैककारणम् ।

मोक्षस्सर्वात्मतासिद्धिः ।

पञ्च विषयाः प्रपञ्चः ।

तेषां ज्ञानस्वरूपाः ।

योगो मोक्षः ।

अज्ञानं ज्ञानम् ।

सर्वं शाम्भवीरूपम्

सर्वैक्यताबुद्धिमन्ते ।

आत्माज्ञानान्मोक्षः ।

सर्वसमो भवेत् ।

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१०१)

त्रिपुरामहोपनिषत्

परिस्रुता हविषा पावितेन

प्रसंकोचे गलिते वै मनस्तः ।

शर्वः सर्वस्य जगतो विधाता

धर्ता हर्ता विश्वरूपत्वमेति ॥

१५

भावनोपनिषत्

हरिः ॐ आत्मानमखण्डमण्डलाकारमावृत्य सकल-

ब्रह्माण्डमण्डलं स्वप्रकाशं ध्यायेत् । १

निरुपाधिकसंविदेव कामेश्वरः । २७

सदानन्दपूर्णः स्वात्मैव परदेवता ललिता । २८

अनन्यचित्तत्वेन च सिद्धिः । ३०

बह्वृचोपनिषत्

ॐ देवी ह्येकाग्र आसीत् । १

सैषा परा शक्तिः । ३

सा वै प्रत्यक् चितिः । ४

(१०२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

सैव आत्मा ततोऽन्यदसत्यमनात्मा ।

चिद्विद्याऽद्वितीया ब्रह्मसंवित्तिः

सच्चिदानन्दलहरी महात्रिपुरसुन्दरी

बहिरन्तरनुप्रविश्य स्वयमेकैव विभाति ।

यदस्ति सन्मात्रम् ।

यद्विभाति चिन्मात्रम् ।

यत्प्रियमानन्दम् ।

तदेतत्सर्वाकारा महात्रिपुरसुन्दरी ।

त्वं चाहं च सर्वं विश्वं सर्वदेवता ।

इतरत्सर्वं महात्रिपुरसुन्दरी ।

सत्यमेकं ललिताख्यं वस्तु

तदद्वितीयमखण्डार्थं परं ब्रह्म ।

अधिष्ठानं परं तत्त्वमेकं सच्छिष्यते महत् ।

प्रज्ञानं ब्रह्मेति वा अहं ब्रह्मास्मीति वा भाष्यते ।

तत्त्वमसीत्येवं संभाष्यते ।

अयमात्मा ब्रह्मेति वा अहं ब्रह्मास्मीति

ब्रह्मैवाहमस्मीति वा ।

५

६

७

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१०३)

अरुणोपनिषत्

विभ्राजमानां हरिणीं यशसा संपरिवृताम् ।

पुरं हिरण्मयं ब्रह्मा विवेशापराजिता ।

कालिकोपनिषत्

ॐ ब्रह्मरन्ध्रे ब्रह्मरूपिणी ।

ॐ सत्त्वं (सत्यं) तत्सर्वम् (तत्सत्)

तारोपनिषत्

ब्रह्मरन्ध्रे तारिणी । तारयतीति तारा ।

अद्वैतोपनिषत्

अहम् ।

ईशावास्योपनिषत्

स पर्यगाच्छुक्रमकायमब्रण

मस्नाविरं शुद्धमपापविद्धम् ।

कविर्मनीषी परिभूः स्वयम्भूर्याथा—

तथ्यतोऽर्थान्व्यदधाच्छाश्वतीभ्यः समाभ्यः ।

(१०४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

संभूतिं च विनाशं च यस्तद्वेदोभयं सह ।

विनाशेन मृत्युं तीर्त्वा सम्भूत्याऽमृतमश्नुते ॥ १४

केनोपनिषत्

प्रतिबोधविदितं मतममृतत्वं हि विन्दते ।

आत्मना विन्दते वीर्यं विद्यया विन्दतेऽमृतम् ॥ २।४

यदेतद्गच्छतीव च मनोऽनेन

चैतदुपस्मरत्यभीक्षणं सङ्कल्पः ।

४।५

कठोपनिषत्

न जायते म्रियते वा विपश्चिन्

नायं कुतश्चिन्न बभूव कश्चित् ।

अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो

न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥

१।२।१८

अणोरणीयान्महतो महीयान्

आत्माऽस्य जन्तोर्निहितो गुहायाम् ।

तमक्रतुः पश्यति वीतशोको

धातुः प्रसादान्महिमानमात्मनः ॥ १।२।२०

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१०५)

यच्छेद्वाङ्मनसी प्राज्ञस्तद्यच्छेज्ज्ञान आत्मनि ।
ज्ञानमात्मनि महति नियच्छेत्तद्यच्छेच्छान्त आत्मनि ॥

११३।१३

स्वप्नान्तं जागरितान्तं चोभौ येनानुपश्यति ।
महान्तं विभुमात्मानं मत्वा धीरो न शोचति ॥

२।११४

एको वशी सर्वभूतान्तरात्मा
एकं रूपं बहुधा यः करोति ।
तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीरा
स्तेषां सुखं शाश्वतं नेतरेषाम् ॥ २।२।१२

न सन्दृशे तिष्ठति रूपमस्य
न चक्षुषा पश्यति कश्चनैनम् ।
हृदा मनीषा मनसाऽभिवलृप्तो
य एतद्विदुरमृतास्ते भवन्ति ॥ २।३।१६

यदा पञ्चावतिष्ठन्ते ज्ञानानि मनसा सह ।
बुद्धिश्च न विचेष्टते तामाहुः परमाङ्गतिम् ॥

२।३।१०

(१०६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

तां योगमिति मन्यन्ते स्थिरामिन्द्रियधारणाम् ।

२।३।११॥

प्रश्नोपनिषत्

एष हि द्रष्टा स्प्रष्टा श्रोता घ्राता रसयिता

मन्ता बोद्धा कर्ता विज्ञानात्मा पुरुषः ।

स परेऽक्षरे आत्मनि सम्प्रतिष्ठते ॥ ४।६

मुण्डकोपनिषत्

तपसा चीयते ब्रह्म ततोन्नमभिजायते ।

अन्नात्प्राणो मनः सत्यं लोकाः कर्मसु चामृतम् ॥

१।१।८

यः सर्वज्ञः सर्वविद्यस्य ज्ञानमयं तपः ।

तस्मादेतद्ब्रह्म नाम रूपमन्नं च जायते ॥ १।१।९

तदेतत्सत्यं यथा सुदीप्तात्पावकाद्विस्फुलिङ्गाः

सहस्रशः प्रभवन्ते सरूपाः ।

तथाऽक्षराद्विविधाः भावाः प्रजायन्ते

तत्र चैवापियन्ति ।

२।१।१

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१०७)

दिव्यो ह्यमूर्तः पुरुषः सबाह्याभ्यन्तरो ह्यजः ।

अप्राणो ह्यमनाः शुभ्रो ह्यक्षरात्परतः परः ॥

२।१।२

एतस्माज्जायते प्राणो मनः सर्वेन्द्रियाणि च ।

खं वायुज्योतिरापः पृथिवी विश्वस्य धारिणी ॥

२।१।३

हिरण्ये परे कोशे विरजं ब्रह्म निष्कलम् ।

तच्छुभ्रं ज्योतिषां ज्योतिस्तद्यदात्मविदो विदुः ॥

२।२।६

बृहच्च तद्व्यमचिन्त्यरूपं

सूक्ष्माच्च तत्सूक्ष्मतरं विभाति ।

दूरात्सुदूरे तदिहान्तिके च

पश्यत्स्विहैव निहितं गुहायाम् ॥ ३।१।७

न चक्षुषा गृह्यते नापि वाचा ।

नान्यैर्देवैस्तपसा कर्मणा वा ।

ज्ञानप्रसादेन विशुद्धसत्त्व

स्ततस्तु तं पश्यते निष्कलं ध्यायमानः ॥ ३।१।८

(१०८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

एषोऽणुरात्मा चेतसा वेदितव्यो
 यस्मिन्प्राणाः पञ्चधा संविवेश ।
 प्राणैश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां
 यस्मिन्विशुद्धे विभवत्येष आत्मा ॥ ३।१।६
 नायमात्मा प्रवचनेन लभ्यो
 न मेधया न बहुधा श्रुतेन ।
 यमेवैष वृणुते तेन लभ्य
 स्तस्यैष आत्मा विवृणुते तनुं स्वाम् ॥ ३।२।३
 यथा नद्यः स्यन्दमानाः समुद्रेऽस्तं
 गच्छन्ति नामरूपे विहाय ।
 तथा विद्वान्नामरूपाद्विमुक्तः
 परात्परं पुरुषमुपैति दिव्यम् ॥ ३।२।८
 स यो ह वै तत्परमं ब्रह्म वेद ब्रह्मैव भवति । ३।२।९

साराङ्गव्योपनिषत्

सर्वं ह्येतद्ब्रह्मायमात्मा ब्रह्म । २
 एष सर्वेश्वर एष सर्वज्ञ एषोऽन्तर्याम्येष
 योनिः सर्वस्य प्रभवाप्ययौ हि भूतानाम् । ६

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१०६)

नान्तः प्रज्ञं न बहिष्प्रज्ञं नोभयतः प्रज्ञं
न प्रज्ञानघनं न प्रज्ञं नाप्रज्ञम् ।

अदृश्यमव्यवहार्यमग्राह्यमलक्षणम-
चिन्त्यमव्यपदेश्यमेकात्मप्रत्ययसारं
प्रपञ्चोपशमं शान्तं शिवमद्वैतं चतुर्थं
मन्यन्ते स आत्मा स विज्ञेयः ।

७

अमात्रश्चतुर्थोऽव्यवहार्यः प्रपञ्चोपशमः
शिवोऽद्वैत एवमोङ्कार आत्मैव
संविशत्यात्मनात्मानं य एवं वेद ।

१२

आदावन्ते च यन्नास्ति वर्तमानेऽपि तत्तथा ।

वितथैः सदृशाः सन्तोऽवितथा इव लक्षिताः ॥

गौ. २।६

कल्पयत्यात्मनाऽऽत्मानमात्मा देवः स्वमायया ।

स एव बुध्यते भेदानिति वेदान्तनिश्चयः ॥

गौ. २।१२

जीवं कल्पयते पूर्वं ततो भावान्पृथग्विधान् ।

बाह्यानाध्यात्मिकांश्चैव यथा विद्यस्तथा स्मृतिः ॥

गौ. २।१६

(११०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

नाऽऽत्मभावेन नानेदं न स्वेनापि कथंचन ।

न पृथङ् नापृथक्किंचिदिति तत्त्वविदो विदुः ॥

गौ. २।३४

निर्विकल्पो ह्ययं दृष्टः प्रपञ्चोपशमोऽद्वयः ।

गौ. २।३५॥

तत्त्वमाध्यात्मिकं दृष्ट्वा तत्त्वं दृष्ट्वा तु बाह्यतः ।

तत्त्वीभूतस्तदारामस्तत्त्वादप्रच्युतो भवेत् ॥

गौ. २।३८

अद्वयं च द्वयाभासं मनः स्वप्ने न संशयः ।

अद्वयं च द्वयाभासं तथा जाग्रन्न संशयः ॥ गौ. ३।३०

मनोदृश्यमिदं द्वैतं यत्किंचित्सचराचरम् ।

मनसो ह्यमनीभावे द्वैतं नैवोपलभ्यते ॥ गौ. ३।३१

आत्मसत्यानुबोधेन न संकल्पयते यदा ।

अमनस्तां तदायाति ग्राह्याभावे तदग्रहम् ॥ गौ. ३।३२

अकल्पकमजं ज्ञानं ज्ञेयाभिन्नं प्रचक्षते ।

ब्रह्मज्ञेयमजं नित्यमजेनाजं विबुध्यते ॥ गौ. ३।३३

लीयते हि सुषुप्ते तन्निगृहीतं न लीयते ।

तदेव निर्भयं ब्रह्म ज्ञानालोकं समन्ततः ॥ गौ. ३।३५

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१११)

अजमनिद्रमस्वप्नमनामकमरूपकम् ।

सकृद्विभातं सर्वज्ञं नोपचारः कथंचन ॥ गौ. ३।३६

सर्वाभिलापविगतः सर्वचिन्तासमुत्थितः ।

सुप्रशान्तः सकृज्ज्योतिः समाधिरचलोऽभयः ॥

गौ. ३।३७

ग्रहो न यत्र नोत्सर्गश्चिन्ता यत्र न विद्यते ।

आत्मसंस्थं तदा ज्ञानमजाति समतां गतम् ॥

गौ. ३।३८

लये सम्बोधयेच्चित्तं विक्षिप्तं शमयेत्पुनः ।

सकषायं विजानीयात्समप्राप्तं न चालयेत् ॥

गौ. ३।४४

नाऽऽस्वादयेत्सुखं तत्र निःसङ्गः प्रज्ञया भवेत् ।

निश्चलो निश्चरच्चित्तमेक्रीकुर्यात्प्रयत्नतः ॥

गौ. ३।४५

यदा न लीयते चित्तं न च विक्षिप्यते पुनः ।

अनिङ्गनमनाभासं निष्पन्नं ब्रह्म तत्तदा ॥ गौ. ३।४६

स्वस्थं शान्तं सनिर्वाणमकथ्यं सुखमुत्तमम् ।

अजमजेन ज्ञेयेन सर्वज्ञं परिचक्षते ॥ गौ. ३।४७

(११२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

न कश्चिज्जायते जीवः सम्भवोऽस्य न विद्यते ।
 एतत्तदुत्तमं सत्यं यत्र किञ्चिन्न जायते ॥ गौ. ३।४८
 विज्ञाने स्पन्दमाने वै नाऽऽभासा अन्यतोभुवः ।
 न ततोऽन्यत्र निस्पन्दान्न विज्ञानं विशन्ति ते ॥

गौ. ४।५१

न निर्गतास्ते विज्ञानाद्द्रव्यत्वाभावयोगतः ।
 कार्यकारणताभावाद्यतोऽचिन्त्याः सदैव ते ॥

गौ. ४।५२

संवृत्या जायते सर्वं शाश्वतं नास्ति तेन वै ।
 सद्भावेन ह्यजं सर्वमुच्छेदस्तेन नास्ति वै ॥

गौ. ४।५७

चित्तस्पन्दितमेवेदं ग्राह्यग्राहकवद्द्वयम् ।
 चित्तं निर्विषयं नित्यमसङ्गं तेन कीर्तितम् ॥

गौ. ४।७२

योऽस्ति कल्पितसंवृत्या परमार्थेन नास्त्यसौ ।
 परतन्त्राभिसंवृत्या स्यान्नास्ति परमार्थतः ॥

गौ. ४।७३

श्री भगवच्चन्द्रिका

(११३)

बुद्ध्वाऽनिमित्ततां सत्यां हेतुं पृथगनाप्नुवन् ।
 वीतशोकं तथा काममभयं पदमश्नुते ॥ गौ. ४।७८
 निवृत्तस्याप्रवृत्तस्य निश्चला हि तदा स्थितिः ।
 विषयः स हि बुद्धानां तत्साम्यमजमद्वयम् ॥
 गौ. ४।८०

अजमनिद्रमस्वप्नं प्रभातं भवति स्वयम् ।
 सकृद्विभातो ह्येवैष धर्मो धातुस्वभावतः ॥
 गौ. ४।८१

यतो न क्रमते ज्ञानमसङ्गं तेन कीर्तितम् । गौ. ४।८६ ॥

तैत्तिरीयोपनिषत्

ॐ ब्रह्मविदाप्नोति परम् ।

सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म । २।१

तदात्मानं स्वयमकुरुत । २।७

यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते ।

येन जातानि जीवन्ति ।

यत्प्रयन्त्यभिसंविशन्ति ।

तद्विजिज्ञासस्व ।

तद्ब्रह्म ।

३।१

(११४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

ऐतरेयोपनिषत्

ॐ आत्मा वा इदमेक एवाग्र आसीत् ।

नान्यत्किञ्चन मिषत् ।

स ईक्षत लोकान्नु सृजा इति ।

स इमांल्लोकान्सृजत ।

१।१

सर्वं तत्प्रज्ञानेत्रं प्रज्ञाने प्रतिष्ठितं

प्रज्ञानेत्रो लोकः प्रज्ञा प्रतिष्ठा प्रज्ञानं ब्रह्म । ३।१

छान्दोग्योपनिषत्

पादोऽस्य सर्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ।

३।१२।६

सर्वं खल्विदं ब्रह्म तज्जलानिति शान्त उपासीत ।

अथ खलु क्रतुमयः पुरुषो यथा

क्रतुरस्मिल्लोके पुरुषो भवति तथेतः

प्रेत्य भवति स क्रतुं कुर्वीत ।

३।१४।१

सदेवेदमग्र आसीदेकमेवाद्वितीयम् ।

६।२।१

तदैक्षत बहु स्यां प्रजायेयेति तत्तेजोऽसृजत ।

६।२।३

श्री भगवच्चन्द्रिका

(११५)

स य एषोऽणिमैतदात्म्यमिदं सर्वं तत्सत्यम् ।

स आत्मा तत्त्वमसि । ६।८।७

आत्मैवेदं सर्वं स वा एष एवं पश्यन्नेवं मन्वान
एवं विजानन्नात्मरतिरात्मक्रीड आत्ममिथुन

आत्मानन्दः स स्वराड्भवति । ७।२५।२

आत्मत एवेदं सर्वम् । ७।२६।१

आहारशुद्धौ सत्त्वशुद्धिः सत्त्वशुद्धौ ध्रुवा स्मृतिः

स्मृतिलम्भे सर्वग्रन्थीनां विमोक्षः । ७।२६।२

एष संप्रसादोऽस्माच्छरीरात्समुत्थाय परंज्योति-

रुपसंपद्य स्वेन रूपेणाभिनिष्पद्यते । ८।१२।३

आकाशो वै नाम नामरूपयोर्निर्वहिता ते

यदन्तरा तद्ब्रह्म तदमृतं स आत्मा ॥ ८।१४।१

बृहदारण्यकोपनिषत्

आत्मैवेदमग्र आसीत् ।

१।४।१

ब्रह्म वा इदमग्र आसीत् तदात्मानमेवावेत् ।

अहम्ब्रह्मास्मीति ।

तस्मात्तत्सर्वमभवत् ।

१।४।१०

(११६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

- आत्मैवेदमग्र आसीदेक एव । १।४।१७
 इदं सर्वं यदयमात्मा । २।४।६
 इदं महद्भूतमनन्तमपारं विज्ञानघन एव । २।४।१२
 इन्द्रो मायाभिः पुरुरूप ईयते ।
 तदेतद्ब्रह्मापूर्वमनपरमनन्तरमबाह्यम—
 यमात्मा ब्रह्म सर्वानुभूरित्यनुशासनम् । २।५।१६
 एका देवता मन एवेत्यनन्तम् । ३।१।६
 अस्मात्प्राणाः न उत्क्रामन्ति
 अत्रैव समवनीयन्ते । ३।२।११
 विज्ञानमानन्दं ब्रह्म रातिर्दतिः परायणं
 तिष्ठमानस्य तद्विदः । ३।६।७-२८
 आत्मनैवायं ज्योतिषाऽऽस्ते पल्ययते कर्म
 कुरुते विपल्येति । ४।३।६
 कतम आत्मेति योज्यं विज्ञानमयः प्राणेषु
 हृद्यन्तज्योतिः पुरुषः स समानः सन्नुभौ
 लोकावनुसञ्चरति ध्यायतीव लेलायतीव । ४।३।७
 स यत्तत्र किञ्चित्पश्यत्यनन्वागतस्तेन
 भवत्यसङ्गो ह्ययं पुरुषः । ४।३।१५

श्री भगवच्चन्द्रिका

(११७)

अयं पुरुषः प्राज्ञेनात्मना सम्परिष्वक्तो न
बाह्यं किञ्चन वेद नाऽऽन्तरं तद्वा अस्यैतदा-
प्तकाममात्मकाममकामं रूपं शोकान्तरम् ॥

४।३।२१

काममय एवायं पुरुष इति स यथा कामो
भवति तत्क्रतुर्भवति यत्क्रतुर्भवति तत्कर्म
कुरुते यत्कर्म कुरुते तदभिसम्पद्यते । ४।४।५
अकामयमानो योऽकामो निष्काम आप्तकाम
आत्मकामो न तस्य प्राणा उत्क्रामन्ति
ब्रह्मैव सन्ब्रह्माप्येति । ४।४।६

यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य हृदि श्रिताः ।
अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते ॥ ४।४।७
मनसैवानुद्गष्टव्यं नेह नानाऽस्ति किञ्चन ।
मृत्योः स मृत्युमाप्नोति य इह नानेव पश्यति ॥

४।४।१६

एकधैवानुद्गष्टव्यमेतदप्रमयं ध्रुवम् ।

विरजः पर आकाशादज आत्मा महान्ध्रुवः ॥

४।४।२०

(११८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

शान्तो दान्त उपरतस्तिक्षुः समाहितो
भूत्वाऽऽत्मन्येवाऽऽत्मानम्पश्यति
सर्वमात्मानं पश्यति ।

४।४।२३

स वा एष महानज आत्माऽजरोऽमरोऽ
मृतोऽभयो ब्रह्माभयं वै ब्रह्माभयं हि वै
ब्रह्म भवति य एवं वेद ।

४।४।२५

अयमात्माऽनन्तरोऽबाह्यः कृत्स्नः
प्रज्ञानघन एव ।

४।५।१३

अविनाशी वा अरेऽयमात्माऽनुच्छित्तिधर्मा ।

४।५।१४

यत्र हि द्वैतमिव भवति तदितर इतरं पश्यति
जिघृति रसयते अभिवदति शृणोति
मनुते स्पृशति विजानाति

यत्र त्वस्य सर्वमात्मैवाभूत्तत्केन कं पश्येत्
जिघ्रेत् रसयेत् अभिवदेत् शृणुयात् मन्वीत्
स्पृशेत् विजानीयाद्येनेदं सर्वं विजानाति
तं केन विजानीयात्स एष नेति नेत्यात्माऽ
गृह्यो न हि गृह्यतेऽशीर्यो न हि शीर्यतेऽ

श्री भगवच्चन्द्रिका

(११६)

सङ्गो न हि सज्यते ऽ सितो न व्यथते न
रिष्यति विज्ञातारमरे केन विजानीयात् । ४।५।१५

श्रुतिसिद्धान्तसारसंग्रहः

ॐ आत्मा वा इदमेक एवाग्र आसीत् ।

नान्यत्किञ्चन मिषत् ।

स ईक्षत लोकान्नु सृजा इति । ऐ. १।१

स इमांल्लोकानसृजत ।

आत्मैवेदमग्र आसीत् । बृ. आ. १।४।१

ब्रह्म वा इदमग्रं आसीत्तदात्मानमेवावेत् ।

अहम्ब्रह्मास्मीति ।

तस्मात्तत्सर्वमभवत् । बृ. आ. १।४।१०

आत्मैवेदमग्र आसीदेक एव । बृ. आ. १।४।१७

इदं महद्भूतमनन्तमपारं विज्ञानघन एव ।

बृ. आ. २।४।१२

इन्द्रो मायाभिः पुरुरूप ईयते ।

तदेतद्ब्रह्मापूर्वमनपरमनन्तरमबाह्यम-

यमात्मा ब्रह्म सर्वानुभूरित्यनुशासनम् ।

बृ. आ. २।५।१६

(१२०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

आत्मनैवायं ज्योतिषास्ते पल्ययते

कर्म कुरुते विपल्येति ।

बृ.आ.४।३।६

सर्वम् खल्विदं ब्रह्म तज्जलानिति शान्त उपासीत ।

छा३।१४।१

तदैक्षत बहु स्यां प्रजायेयेति तत्तेजो असृजत ।

छा६।२।३

तपसा चीयते ब्रह्म ततोऽन्नमभिजायते ।

अन्नात्प्राणो मनः सत्यं लोकाः कर्मसु चामृतम् ॥

मु.१।१।८

यः सर्वज्ञः सर्वविद्यस्य ज्ञानमयं तपः ।

तस्मादेतद्ब्रह्म नाम रूपमन्नं च जायते ॥

मु१।१।९

अक्षराद्विविधाः भावाः प्रजायन्ते

तत्र चैवापियन्ति । मु२।१।१

दिव्यो ह्यमूर्तः पुरुषः सबाह्याभ्यन्तरो ह्यजः ।

अप्राणो ह्यमनाः शुभ्र ह्यक्षरात्परतः परः ॥

मु२।१।२

एष सर्वेश्वर एष सर्वज्ञ एषोऽन्तर्याम्येष

योनिः सर्वस्य प्रभवाप्ययौ हि भूतानाम् । मां६

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१२१)

आकाशो वै नाम नामरूपयोर्निर्वहिता
ते यदन्तरा तद्ब्रह्म तदमृतं स आत्मा ।

छा८।१४।१

प्रतिबोधविदितं मतममृतत्वं हि विन्दते । के२।१२।४
स य एषोऽणिमैतदात्म्यमिदं सर्वं तत्
सत्यं स आत्मा तत्त्वमसि ।

छा६।७।८

स यो ह वै तत्परमं ब्रह्म वेद ब्रह्म एव भवति ।

मु३।२।६

एकात्मप्रत्ययसारं प्रपञ्चोपशमं शान्तं

शिवमद्वैतमात्मा ।

मा७

आत्मेव संविशत्यात्मनात्मानं य एवं वेद । मा १२

ऋतुमयः पुरुषः ।

छा३।१४।१

चैत्यानुपातरहितं सामान्येन च सर्वगम् ।

यच्चित्तत्त्वमनाख्येयं स आत्मा परमेश्वरः ॥

म४।११६

तस्मिन् नित्ये तते शुद्धे चिन्मात्रे निरुपद्रवे ।

शान्ते शमसमाभोगे निर्विकारे चिदात्मनि ॥

म४।१२०

(१२२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

यैषा स्वभावाभिमतं स्वयं संकल्प्य धावति ।
चिच्चैत्यं स्वयमम्लानं मननान्मन उच्यते ॥

म४।१२१

मनसा मन आलोक्य वृत्तिशून्यं यदा भवेत् ।
ततः परं परब्रह्म दृश्यते च सुदुर्लभम् ॥

यो.शि. ६।६२

चित्ते चलति संसारो निश्चलं मोक्ष उच्यते ।

यो. शि. ६।५८॥

सर्वं किञ्चिदिदं दृश्यं दृश्यते यज्जगद्गतम् ।
चिन्निष्पन्दांशमात्रं तन्नान्यत् किञ्चन शाश्वतम् ॥

अन्न.१।४७

अधिष्ठाने परे तत्त्वे कल्पिता रज्जुसर्पवत् ।

अन्न४।१०

सर्वाधिष्ठानमद्वन्द्वं परं ब्रह्म सनातनम् ।

सच्चिदानन्दरूपं तदवाङ्मनसगोचरम् ॥

अन्न.४।२६

सम्यगालोकनात्सत्याद्वासना प्रविलीयते ।

वासनाविलये चेतश्शममायाति दीपवत् ॥ मुर।१७

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१२३)

दृढभावनया त्यक्तपूर्वापरविचारणम् ।
यदादानं पदार्थस्य वासना सा प्रकीर्तिता ॥

मु२।५७

दृढाभ्यस्तपदार्थैकभावनादतिचञ्चलम् ।
चित्तं संजायते जन्मजरामरणकारणम् ॥ मु२।२५
वासनाऽऽवेशतः प्राणस्पन्दस्तेन च वासना ।
क्रियते चित्तबीजस्य तेन बीजाङ्कुरक्रमः ॥

मु२।२६

द्वे बीजे चित्तवृक्षस्य प्राणस्पन्दनवासने ।
एकस्मिंश्च तयोः क्षीणे क्षिप्रं द्वे अपि नश्यतः ॥

मु२।२७

असङ्गव्यवहारत्वाद्भवभावनवर्जनात् ।
शरीरनाशदर्शित्वाद्वासना न प्रवर्तते ।
वासनासंपरित्यागाच्चित्तं गच्छत्यचित्तताम् ॥

मु२।२८

अवासनत्वात्सततं यदा न मनुते मनः ।
अमनस्ता तदोदेति परमोपशमप्रदा ॥ मु२।२९

(१२४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

स्मृत्या कामरतं चित्तं विजानीयात्कलेवरे ।
 यत्र देशे वसेद्वायुश्चित्तं तद्वसते ध्रुवम् ॥ योशि ६।६६
 सदा नादानुसन्धानात् संक्षीणा वासना भवेत् ।
 निरञ्जने विलीयेते मरुन्मनसि पद्मज ॥

योशि ६।७१

यो वै नादः स वै बिन्दुस्तद्वै चित्तं प्रकीर्तितम् ।
 नादो बिन्दुश्च चित्तं च त्रिभिरैक्यं प्रसाधयेत् ॥

योशि ६।७२

मन एव हि बिन्दुश्च उत्पत्तिस्थितिकारणम् ।
 मनसोत्पद्यते बिन्दुर्यथा क्षीरं घृतात्मकम् ॥

योशि ६।७३

अविनाभाविनी नित्यं जन्तूनां प्राणचेतसी ।

अन्न ५।५२॥

आधाराधेयवच्चैते एकभावे विनश्यतः ।

अद् ५।५३॥

संवेद्यसंपरित्यागात् प्राणस्पन्दनवासने ।

समूलं नश्यतः क्षिप्रं मूलच्छेदादिव द्रुमः ॥

अन्न ४।५४

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१२५)

निरञ्जने विलीयेते मनोवायू न संशयः ।

ना. वि. ५०॥

सर्वभावपदातीतं ज्ञानरूपं निरञ्जनम् ।

यो.शि. १।७॥

यत्पुरुषो मनसाऽभिगच्छति तद्वाचा वदति

तत्कर्मणा करोति ।

बृ. जा. १।१।१

यच्चित्तस्तन्मयो भवति गुह्यमेतत् सनातनम् ॥

मै. ४।३॥

मनो हि द्विविधं प्रोक्तं शुद्धञ्चाशुद्धमेव च ।

अशुद्धं कामसंकल्पं शुद्धं कामविवर्जितम् ॥ मै. ४।६

लयविक्षेपरहितं मनः कृत्वा सुनिश्चलम् ।

यदा यात्यमनीभावं तदा तत्परमं पदम् ॥ मै. ४।७

निरस्तविषयासङ्गं संनिरुद्धं मनो हृदि ।

यदा यात्यात्मनोऽभावं तदा तत्परमं पदम् ॥ अ. वि. ४

तावदेव निरोद्धव्यं हृदि यावत् क्षयं गतम् ।

एतज्ज्ञानं च मोक्षश्च शेषास्तु ग्रन्थविस्तराः ॥

मै. ४।८

न बाह्ये नापि हृदये सद्रूपं विद्यते मनः ।

यदर्थप्रतिभानं तन्मन इत्यभिधीयते ॥ म. ४।५१

(१२६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

अयं सोऽहमिदं तन्मे एतावन्मात्रकं मनः ।

तदभावनमात्रेण दात्रेणेव विलूयते ॥ म ४।६४

त्वे द्वे ब्रह्मणि विन्देते कर्तृताऽकर्तृते मुने ।

यत्रैवैष चमत्कारस्तमाश्रित्य स्थिरो भव ॥

म ४।१५

काममय एवायं पुरुष इति स यथा कामो

भवति तत्क्रतुर्भवति यत्क्रतुर्भवति तत्कर्म

कुरुते यत्कर्म कुरुते तदभिसंपद्यते । बृ. आ ४।४।५

योऽकामो निष्काम आप्तकाम आत्मकामो न

तस्य प्राणा उत्क्रामन्ति ब्रह्मैव सन्ब्रह्माप्येति ।

बृ. आ ४।४।६

ब्रह्मणः सकाशान्नानाविचित्रजगन्निर्माण-

सामर्थ्या बुद्धिरूपा ब्रह्मशक्तिरेव प्रकृतिः । नि ६

तस्मिन्मरुशुक्तिकास्थाणुस्फटिकादौ

जलरौप्यपुरुषरेखाऽऽदिवल्लोहितशुक्लकृष्णा

गुणमयी गुणसाम्यानिर्वाच्या मूलप्रकृतिरासीत् ।

तत्प्रतिबिम्बितं यत्तत्साक्षिचैतन्यमासीत् । पै १।३

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१२७)

ब्रह्मत्वं मे सदा नित्यं सच्चिदानन्दरूपतः ।

स. र. ४६॥

प्रकृतित्वं ततः स्पृष्टं सत्त्वादिगुणसाम्यतः ।

सत्यामाभाति चिच्छाया दर्पणे प्रतिबिम्बवत् ॥

स. र. ४७

तेन चित्प्रतिबिम्बेन त्रिविधा भाति सा पुनः ।

प्रकृत्यवच्छिन्नतया पुरुषत्वं पुनश्च मे ॥ स. र. ४८

अव्यक्तात्तु परः पुरुषो व्यापकोऽलिङ्ग एव च ।

क २।३।८

ज्ञातृज्ञानज्ञेयानामविर्भावतिरोभावज्ञाता

स्वयमाविर्भावतिरोभावरहितः

स्वयं ज्योतिः साक्षीत्युच्यते ।

स. सा. ६

सत्त्वप्रधाना प्रकृतिर्मयिेति प्रतिपाद्यते । स. र. ४९॥

अनादिरन्तवती प्रमाणाप्रमाणसाधारणा

न सती नासती न सदसती स्वयमधिका

विकाररहिता निरूप्यमाणा सतीतरलक्षण-

शून्या सा मायेत्युच्यते ।

स. सा. १५

(१२८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

सा पुनर्विकृतिं प्राप्य सत्वोद्विक्ताऽव्यक्ताख्या
ऽऽवरणशक्तिरासीत् ।

तत्प्रतिबिम्बितं यत्तदीश्वरचैतन्यमासीत् ।

स स्वाधीनमायः सर्वज्ञः सृष्टिस्थितिलयाना-
मादिकर्ता जगदङ्कुररूपो भवति । पै १।४
शुद्धसत्त्वप्रधानायां मायायां बिम्बितो ह्यजः ।

स. र. ४६॥

सा माया स्ववशोपाधिः सर्वज्ञस्येश्वरस्य हि ।
वश्यमायत्वमेकत्वं सर्वज्ञत्वं च तस्य तु ॥ स. र. ५०
सात्त्विकत्वात्समष्टित्वात्साक्षित्वाज्जगतामपि ।
जगत्कर्तुमकर्तुं वा चान्यथा कर्तुमीशते ।
यः स ईश्वर इत्युक्तः सर्वज्ञत्वादिभिर्गुणैः ॥

स. र. ५१

शक्तिं द्वयं हि मायाया विक्षेपावृतिरूपकम् ।
विक्षेपशक्तिर्लिङ्गादि ब्रह्माण्डान्तं जगत्सृजेत् ॥
स. र. ५२

अन्तर्दृग्दृश्ययोर्भेदं बहिश्च ब्रह्मसर्गयोः ।
आर्वृणोत्यपरा शक्तिः सा संसारस्य कारणम् ॥

स. र. ५३

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१२६)

ईशाधिष्ठिताऽऽवरणशक्तितो रजोद्रिकता
 महदाख्या विक्षेपशक्तिरासीत्
 तत्प्रतिबिम्बितं यत्तद्विरण्यगर्भचैतन्यमासीत् ।
 स महत्तत्त्वाभिमानि स्पष्टास्पष्टवपुर्भवति ।

पै. १।५

हिरण्यगर्भाधिष्ठितविक्षेपशक्तितस्तमोद्रिकता-
 हंकाराभिधा स्थूलशक्तिरासीत् ।
 स तत्प्रतिबिम्बितं यत्तद्विराट् चैतन्यमासीत् ।

तदभिमानि स्पष्टवपुः सर्वस्थूलपालको
 विष्णुः प्रधानपुरुषो भवति ।

पै. १।६

ब्रह्मणोऽव्यक्तमव्यक्तान्महन्महतोऽहंकारः
 अहंकारात्पञ्चतन्मात्राणि पञ्चतन्मात्रेभ्यः

पञ्चमहाभूतानि पञ्चमहाभूतेभ्योऽखिलं जगत् ।

त्रि. शि. ३

तानि पञ्चतन्मात्राणि त्रिगुणानि भवन्ति ।

पै. १।६

तस्माद्वा एतस्मादात्मनः आकाशः सम्भूतः ।

आकाशाद्वायुर्वायोरग्निः अग्नेरापः अद्भ्यः

पृथिवी ॥ तै २।१

(१३०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

शब्दस्पर्शरूपरसगन्धाः पृथिवीगुणाः ।

शब्दस्पर्शरूपरसाश्चापां गुणाः ।

शब्दस्पर्शरूपाण्यग्निगुणाः ।

शब्दस्पर्शविति वायुगुणौ ।

शब्द एक आकाशस्य ।

शा. ६ ।

स्रष्टुकामो जगद्योनिस्तमोगुणमधिष्ठाय
सूक्ष्मतन्मात्राणि भूतानि स्थूली कर्तुं सोऽकामयत ।सृष्टेः परिमितानि भूतान्येकमेकं द्विधा विधाय
पुनश्चतुर्धा कृत्वा स्वस्वेतरद्वितीयांशैःपञ्चपञ्चधा संयोज्य पञ्चीकृतभूतैरनन्त-
कोटिब्रह्माण्डानि तत्तदण्डोचितचतुर्दशभुवनानि
तत्तद्भुवनोचितगोलकस्थूलशरीराण्यसृजत् ।

पै १।७

पञ्चमहाभूतेभ्यो ब्रह्मैकपादव्याप्तमेकम

विद्याण्डं जायते ।

त्रि. पा. २।१४

तत्र तत्त्वतो गुणातीतशुद्धसत्त्वमयो

लीलागृहीतनिरतिशयानन्दलक्षणो

मायोपाधिको नारायण आसीत् । त्रि.पा. २।१५

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१३१)

यत्कठिनं सा पृथिवी यद्द्रवं तदापो
 यदुष्णं तत्तेजो यत्संचरति स वायुः
 यत्सुषिरं तदाकाशम् ।

शा. १

एतत्संघातं कर्मसञ्चितं त्वगादियुक्तं
 वालाद्यवस्थाऽभिमानास्पदं बहुदोषाश्रयं
 स्थूलशरीरं भवति ।

पै. २।२

अपञ्चीकृतमहाभूतरजोऽशभागत्रयसमष्टितः

प्राणमसृजत् ।

प्राणापानव्यानोदानसमानाः प्राणवृत्तयः ।

हृदासननाभिकण्ठसर्वाङ्गस्थानम् ।

आकाशादिरजोगुणतुर्यभागेन कर्मेन्द्रियमसृजत् ।

वाक्पाणिपादपायूपस्थास्तद्वृत्तयः ।

वचनादानगमनविसर्गान्दास्तद्विषयाः ।

एवं भूतसत्त्वांशभागत्रयसमष्टितोऽन्तःकरण

मसृजत् ।

मनोबुद्धिचित्ताहंकारास्तद्वृत्तयः ।

संकल्पनिश्चयस्मरणाभिमानानुसंधाना

स्तद्विषयाः ।

पै २।३

(१३२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

मनोबुद्धिरहंकारश्चित्तमित्यन्तःकरणचतुष्टयम् ।

संकल्पविकल्पाऽध्यवसायाऽभिमानाऽ

वधारणस्वरूपाश्चैते विषयाः । शा. ४

भूतसत्त्वतुरीयभागेन ज्ञानेन्द्रियमसृजत् ।

श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणास्तद्वृत्तयः ।

शब्दस्पर्शरूपरसगन्धास्तद्विषयाः । पै. २।३

सत्त्वसमष्टित इन्द्रियपालकानसृजत् । पै. १।१०

बुद्धिकर्मेन्द्रियप्राणपञ्चकैर्मनसा धिया ।

शरीरं सप्तदशभिः सूक्ष्मं तल्लिङ्गमुच्यते ॥

शा. १६

ज्ञानेन्द्रियपञ्चकं कर्मेन्द्रियपञ्चकं प्राणादि-

पञ्चकं वियदादिपञ्चकमन्तःकरणचतुष्टयं

कामकर्मतमांस्यष्टपुरम् । पै. २।५

आकाशांशाः अन्तःकरणमनोबुद्धिचित्ताहंकाराः ।

वाय्वंशाः समानोदानोव्यानापानप्राणाः ।

वह्निचंशाः श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वा घ्राणाः ।

आपांशाः शब्दस्पर्शरूपरसगन्धाः ।

पृथिव्यंशाः वाक्पाणिपादपायूपस्थाः । त्रि.शि. ५

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१३३)

अस्थिचर्मनाडीरोममांसाश्चेति पृथिव्यंशाः ।

मूत्रश्लेष्मरक्तशुक्रस्वेदा अबंशाः ।

क्षुत्तृष्णाऽऽलस्यमोहमैथुनान्यग्नेः ।

प्रचारणविलेखनस्थूलाक्ष्युन्मेषनिमेषादि वायोः ।

कामक्रोधलोभमोहभयान्याकाशस्य । शा. ५

कामः संकल्पो विचिकित्सा श्रद्धाऽश्रद्धा

धृतिरधृतिर्ह्रीर्धीर्भीरित्येतत्सर्वं मन एव ।

बृ. आ. १।५।३

बुद्धेः पूर्णविकाशोऽयं जागरः परिकीर्त्यते ।

वरा. २।६०॥.

सूक्ष्मनाडिषु संचारो बुद्धेः स्वप्नः प्रजायते ।

वरा २।६१॥

अज्ञाने बुद्धिविलये निद्रा सा भण्यते बुधैः ।

वरा २।५६॥

ज्ञानेन्द्रियकर्मेन्द्रियान्तःकरणचतुष्टयं

चतुर्दशकरणयुक्तं जाग्रत् ।

अन्तःकरणचतुष्टयैरेव संयुक्तः स्वप्नः ।

चित्तैककरणा सुषुप्तिः ।

केवलजीवयुक्तमेव तुरीयमिति ।

शा. १४

(१३४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

स्वरूपाज्ञानमानन्दमयकोशस्तत्कारणशरीरम् ।

पै. २।४

अहंकारकलात्यागे समतायाः समुद्गमे ।

विशरारौ कृते चित्ते तुर्याविस्थोपतिष्ठते । अन्न-

५।१११

यः सर्वेषु भूतेषु तिष्ठन्सर्वेभ्यो भूतेभ्योऽन्तरो

यं सर्वाणि भूतानि न विदुर्यस्य सर्वाणि

भूतानि शरीरं यः सर्वाणि भूतान्यन्तरो

यमयत्येष त आत्माऽन्तर्याम्यमृतः ।

बृ. आ. ३।७।१५

अदृष्टो द्रष्टाऽश्रुतः श्रोताऽमतो मन्ताऽविज्ञातो

विज्ञाता नान्योऽतोऽस्ति द्रष्टा नान्योऽतोऽस्ति

श्रोता नान्योऽतोऽस्ति मन्ता नान्योऽतोऽस्ति

विज्ञातैष त आत्माऽन्तर्याम्यमृतोऽतोऽन्यदार्तम् ।

बृ. आ. ३।७।२३

कूटस्थोपहितभेदानां स्वरूपलाभहेतुर्भूत्वा

मणिगणे सूत्रमिव सर्वक्षेत्रेष्वनुस्यूतत्वेन

यदा काशते आत्मा तदन्तर्यामीत्युच्यते । स. सा. ११

तदा जडान्यपि तानि चेतनवत्स्वस्व-
कर्माणि चक्रिरे । पै. १।११

सर्वज्ञेशो मायालेशसमन्वितो व्यष्टिदेह-
म्प्रविश्य तया मोहितो जीवत्वमगमत् । प. १।१२
अन्तःकरणप्रतिबिम्बितचैतन्यं ।

यत्तदेवावस्थात्रयभाग् भवति । पै. २।१०

यद्यद्दृग्दृश्यस्वरूपं सर्वान्तरस्थं सर्वसम
मविकारं विकारेषु चैतन्यं विना किञ्चि
न्नास्तीति साक्षात्कारानुभवं ज्ञानम् । नि. १३

रज्जौ सर्पभ्रान्तिरिवाद्वितीये सर्वानुस्यूते
सर्वमये ब्रह्माणि देवतिर्यङ्मनरस्थावर

स्त्रीपुरुषवर्णाश्रमबन्धमोक्षोपाधि
नानात्मभेदकल्पितं ज्ञानमज्ञानम् । नि. १४

देहमानं स्वांगुलीभिष्पण्णवत्यंगुलायतम् ।

प्राणः शरीरादधिको द्वादशांगुलमानतः ॥

त्रि. शि. ५४

देहस्थमनिलं देहसमुद्भूतेन वह्निना ।

न्यूनं समं वा योगेन कुर्वन्ब्रह्मविदिष्यते ॥

त्रि. शि. ५५

(१३६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

सुखासनस्थो दक्षनाड्या बहिस्थं पवनं समाकृष्या
 केशमानखाग्रं कुम्भयित्वा सव्यनाड्या रेचयेत् ।
 तेन कपालशोधनं वातनाडीगतसर्वरोगविनाशनं
 भवति ।

शां. १।७।१३-१

सूक्ष्मत्वात्कारणत्वाच्च लयनाद्गमनादपि ।

यो. शि. २।६॥.

लक्षणात्परमेशस्य लिङ्गमित्यभिधीयते ।

यो. शि. २।१०॥

अक्षरं परमं ब्रह्म निर्विशेषं निरञ्जनम् ।

यो. शि. ३।१६॥.

आधारं सर्वभूतानामनाधारमनामयम् ।

यो. श. ३।१८॥.

सृष्टिराधारमाधारमाधारे सर्वदेवताः ।

आधारे सर्ववेदाश्च तस्मादाधारमाश्रयेत् ॥

यो. शि. ६।२६

आधारचक्रमहसा विद्युत्पुञ्जसमप्रभा ।

तदा मुक्तिर्न संदेहो यदि तुष्टः स्वयं गुरुः ॥

यो. शि. ६।२६

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१३७)

आधारमानन्दमखण्डबोधं यस्मिन्

लयं याति पुरत्रयञ्च । कै. १४॥

त्रिपुरा शक्तिराद्येयं त्रिपुरा परमेश्वरी ।

महाकुण्डलिनी देवी जातवेदसमण्डलम् ॥

त्रि. ता. ११६

महामाया महालक्ष्मी महादेवी सरस्वती ।

यो. शि. २११॥

आधारशक्तिरव्यक्ता यया विश्वं प्रवर्तते ।

सूक्ष्माभा बिन्दुरूपेण पीठरूपेण वर्तते ॥

यो. शि. २१२

बिन्दुपीठं विनिर्भिद्य नादलिङ्गमुपस्थितम् ।

प्राणेनोच्चार्यते ब्रह्मान षण्मुखीकरणेन च ॥

यो. शि. २१३

गुरूपदेशमार्गेण सहसैव प्रकाशते । यो. शि. २१४॥

अक्षरं परमो नादः शब्दब्रह्मेति कथ्यते ।

मूलाधारगता शक्तिः स्वाधारा बिन्दुरूपिणी ॥

यो. शि. ३१२

यत्र कुण्डलिनी नाम पराशक्तिः प्रतिष्ठिता ।

यो. शि. ११६६॥

(१३८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

अष्ट प्रकृतिरूपा सा कुण्डली मुनिसत्तम ।

द.४।११॥

तस्यामुत्पद्यते नादः सूक्ष्मबीजादिवाङ्कुरः ।

तां पश्यन्तीं विदुर्विश्वं यया पश्यन्ति योगिनः ॥

यो. शि. ३।३

हृदये व्यज्यते घोषो गर्जन्पर्जन्यसंनिभः ।

तत्र स्थिता सुरेशान मध्यमेत्यभिधीयते ॥

यो. शि. ३।४

प्राणेन च स्वराख्येन प्रथिता वैखरी पुनः।

यो. शि. ३।५॥

परायामङ्कुरीभूय पश्यन्त्यां द्विदलीकृता ।

यो. कु. १३।१८॥

मध्यमायां मुकुलिता वैखर्याम् विकसीकृता ।

पूर्वम् यथोदिता या वाग्विलोमेनास्तगा भवेत् ॥

यो. कु. ३।१९

तस्या वाचः परो देवः कूटस्थो वाक्प्रबोधकः।

सोऽहमस्मीति निश्चित्य यः सदा वर्तते पुमान् ॥

यो. कु. ३।२०

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१३६)

ब्रह्मरन्ध्रे महास्थाने वर्तते सततं शिवा ।

चिच्छक्तिः परमा देवी मध्यमे सुप्रतिष्ठिता ॥

यो. शि. ६।४७

मायाशक्तिर्ललाटाग्रभागे व्योमाम्बुजे तथा ।

नादरूपा परा शक्तिर्ललाटस्य तु मध्यमे ॥

यो. शि. ६।४८

भागे बिन्दुमयी शक्तिर्ललाटस्यापरांशके ।

बिन्दुमध्ये च जीवात्मा सूक्ष्मरूपेण वर्तते ॥

यो. शि. ६।४९

हृदये स्थूलरूपेण मध्यमे न तु मध्यमे ।

यो. शि. ६।५०

ब्रह्मरन्ध्रं निर्वाणचक्रं परब्रह्मचक्रम् । सौ. ३।८

तुर्यातीतं परं ब्रह्म ब्रह्मरन्ध्रे तु लक्षयेत् ।

त्रि. शि. १५१॥

शक्तिमध्ये मनः कृत्वा मनः शक्तेश्च मध्यगम् ।

यो. कु. ३।४॥

मनसा मन आलोक्य तत्त्यजेत्परमं पदम् ।

यो. कु. ३।५॥

(१४०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

शक्तिमध्ये मनः कृत्वा शक्तिं च मनमध्यगाम् ।
मनसा मन आलोक्य शाण्डिल्य त्वं सुखी भव ॥

शा. १।७।१८

खमध्ये कुरु चात्मानमात्ममध्ये च खं कुरु ।
सर्वं च खमयं कृत्वा न किञ्चिदपि चिन्तय ॥

शां. १।७।१९

बाह्यचिन्ता न कर्तव्या तथैवान्तरचिन्तिका ।
सर्वचिन्तां परित्यज्य चिन्मात्रपरमो भव ॥

१।७।२०

कर्पूरमनले यद्वत् सैन्धवं सलिले यथा ।
तथा च लीयमानं च मनस्तत्त्वे विलीयते ॥

शां. १।७।२१

ज्ञेयं सर्वप्रतीतं च तज्ज्ञानं मन उच्यते ।
ज्ञानं ज्ञेयं समं नष्टं नान्यः पन्था द्वितीयकः ॥

शां. १।७।२२

ज्ञेयवस्तुपरित्यागे विलयं याति मानसम् ।
मानसे विलयं याते कैवल्यमवशिष्यते ॥

शां. १।७।२३

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१४१)

मनसो ह्युन्मनीभावे द्वैतं नैवोपलभ्यते ।

पै. ४।२६

द्वौ क्रमौ चित्तनाशस्य योगो ज्ञानं मुनीश्वर ।

योगस्तु वृत्तिरोधो हि ज्ञानं सम्यगवेक्षणम् ॥

शां. १।७।२४

तस्मिन्निरोधिते नूनमुपशान्तं मनो भवेत् ।

मनःस्पन्दोपशान्त्यायां संसारः प्रविलीयते ॥

शां. १।७।२५

सूर्यालोकपरिस्पन्दशान्तौ व्यवहृतिर्यथा ।

शास्त्रसज्जनसंपर्कवैराग्याभ्यासयोगतः ॥

शां. १।७।२६

अनास्थायां कृतास्थायां पूर्वं संसारवृत्तिषु ।

यथाऽभिवाञ्छितध्यानाच्चिरमेकतयोदितात् ॥

शां. १।७।२७

एकतत्त्वदृढाभ्यासात् प्राणस्पन्दो निरुध्यते ।

पूरकाद्यनिलायामाद्दृढाभ्यासादखेदजात् ॥

शां. १।७।२८॥

(१४२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

एकान्तध्यानयोगाच्च मनःस्पन्दो निरुध्यते ।

ओंकारोच्चारणप्रान्तशब्दतत्त्वानुभावनात् ।

सुषुप्ते संविदो जाते प्राणस्पन्दो निरुध्यते ॥

शां. १।७।२६

प्राणे गलितसंवित्तौ तालूर्ध्वद्वादशान्तगे ।

अभ्यासादूर्ध्वरन्ध्रेण प्राणस्पन्दो निरुध्यते ॥

शां. १।७।३१

द्वादशाङ्गुलपर्यन्ते नासाग्रे विमलाम्बरे ।

संविद्दृशि प्रशाम्यन्त्यां प्राणस्पन्दो निरुध्यते ॥

शां. १।७।३२

भ्रूमध्ये तारकालोकशान्तावन्तमुपागते ।

चेतनैकतने बद्धे प्राणस्पन्दो निरुध्यते ॥

शां. १।७।३३

ओमित्येव यदुद्भूतं ज्ञानं ज्ञेयात्मकं शिवम् ।

असंस्पृष्टविकारांशं प्राणस्पन्दो निरुध्यते ॥

शां. १।७।३४

चिरकालं हृदेकान्तव्योमसंवेदनान्मुने ।

अवासनमनोध्यानात् प्राणस्पन्दो निरुध्यते ॥

शां. १।७।३५

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१४३)

निषिद्धे तु नवद्वारे ऊर्ध्वं प्राङ् निःश्वासस्तथा ।

यो. त. १४१॥

केवलकृम्भकात् कुण्डलिनीबोधो जायते ।

शां. १।७।१३-५

यस्य संकल्पनाशः स्यात्तस्य मुक्तिः करे स्थिता ।

म. ब्रा. २।३।६

शुद्धे चेतसि तस्यैव स्वात्मज्ञानं प्रकाशते ।

यो. शि. १।६५॥

तदसौ परमाकाशरूपो देह्यवतिष्ठति ।

यो. शि. १।५७॥

स्वात्मरूपं यथा ज्ञानं पूर्णं तद्व्यापकं तथा ।

यो. शि. १।१७॥

अशरीरोऽमृतः प्राणो ब्रम्हैव तेजएव । बृ.आ. ४।४।७

अन्तर्लक्ष्यं जल (ज्वल) ज्योतिस्स्वरूपं भवति

महर्षिवेद्यं अन्तर्बाह्येन्द्रियैरदृश्यम् । म. ब्रा. १।३।६

तल्लक्ष्यं शुद्धात्मा ।

म. ब्रा. १।४।२

अन्तर्लक्ष्यदर्शनेन स्वयमन्तर्लक्ष्यो भूत्वा

परमाकाशाखण्डमण्डलो भवति । म. ब्रा. १।४।४

(१४४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

अन्तर्लक्ष्यं बहिर्दृष्टिर्निमेषोन्मेषवर्जिता ।

एषा सा वैष्णवी मुद्रा सर्वतन्त्रेषु गोपिता ॥

शां. १।७।१४

अन्तर्लक्ष्यविलीनचित्तपवनो

योगी सदा वर्तते

दृष्ट्या निश्चलतारया बहिरधः

पश्यन्नपश्यन्नपि ।

मुद्रेयं खलु खेचरी भवति सा

लक्ष्यैकताना शिवा

शून्याशून्यविवर्जितं स्फुरति सा

तत्त्वं पदं वैष्णवी ॥

शां. १।७।१५

अर्धोन्मीलितलोचनः स्थिरमना

नासाग्रदत्तेक्षण

श्चन्द्रार्कावपि लीनतामुपनय

न्निष्यन्दभावोत्तरम् ।

ज्योतीरूपमशेषबाह्यरहितं

देदीप्यमानं परं

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१४५)

तत्त्वं तत्परमस्ति वस्तु विषयं

शाण्डिल्य विद्मीह तत् ॥

शां. १।७।१६

तारं ज्योतिषि संयोज्य किञ्चिदुन्नमय भ्रुवौ ।

पूर्वाभ्यासस्य मार्गोऽयमुन्मनीकारकः क्षणात् ॥

शां. १।७।१७

तदभ्यासादखण्डमण्डलाकारज्योतिर्दृश्यते ।

तदेव सच्चिदानन्दं ब्रह्म भवति । मं. ब्रा. २।१।७

एवं सहजानन्दे यदा मनो लीयते

तदा शांभवी भवति ।

तामेव खेचरीमाहुः ।

मं. ब्रा. २।१।८

चित्स्वरूपोऽहमिति सदा भावयन्

सम्यङ्निमीलिताक्षः किञ्चिदुन्मीलिताक्षो

वाऽन्तर्दृष्ट्या भ्रूदहरादुपरि सच्चिदानन्दतेजः

कूटरूपं परं ब्रह्मावलोकयन्तद्रूपो भवति । अद्व. २

अस्य द्रष्टा गुणातीतो नित्यो ह्येष चिदात्मकः ।

यो. शि. ४।१२॥

(१४६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

चित्तादिसर्वभावेषु ब्रह्मत्वेनैव भावनात् ।

निरोधः सर्ववृत्तीनां प्राणायामः स उच्यते ॥

ते. १।३१

निषेधनं प्रपञ्चस्य रेचकाख्यः समीरितः ।

ब्रह्मैवास्मीति या वृत्तिः पूरको वायुरुच्यते ॥ ते. १।३२

ततस्तद्वृत्तिनैश्चल्यं कुम्भकं प्राणसंयमः ।

अयं चापि प्रबुद्धानामज्ञानां घ्राणपीडनम् ॥ ते. १।३३

स्वान्तस्थविषयं सर्वं रेचकः समुदाहृतः ।

पूरकं शास्त्रविज्ञानं कुम्भकं स्वगतं स्मृतम् ॥

वरा. ५।५८

विलाप्य विकृतिं कृत्स्नां संभवव्यत्ययक्रमात् ।

परिशिष्टं च चिन्मात्रं चिदानन्दं विचिन्तय ॥

मु. २।५०

विषयेष्वात्मतां दृष्ट्वा मनसश्चित्तरञ्जकम् ।

प्रत्याहारः स विज्ञेयोऽभ्यसनीयो मुहुर्मुहुः ॥ ते. १।३४

शब्दादिविषयान्पञ्च मनश्चैवातिचञ्चलम् ।

चिन्तयेदात्मनो रश्मीन्प्रत्याहारः स उच्यते ॥

अ. ना. ५

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१४७)

देहे त्वात्ममतिं विद्वान्समाकृष्य समाहितः ।

आत्मनात्मनि निर्द्वन्द्वे निर्विकल्पे निरोधयेत् ॥

द. ७।१३

चिन्मात्रं सर्वगं नित्यं संपूर्णं सुखमव्ययम् ।

वरा. २।२१॥

साक्षाद्ब्रह्मैव नान्योऽस्तीत्येव ब्रह्मविदां स्थितिः ।

वरा. २।२२॥

स्वस्वरूपं तु चिन्मात्रं सर्वदा सर्वदेहिनाम् ।

वरा. २।२४॥

अस्ति भाति प्रियं रूपं नाम चेत्यंशपञ्चकम् ।

आद्यं त्रयं ब्रह्मरूपं जगद्रूपं ततो द्वयम् ॥ स. र. ५८

उपेक्ष्य नामरूपे द्वे सच्चिदानन्दतत्परः ।

समाधिं सर्वदा कुर्याद्हृदये वाऽथवा बहिः ॥

स. र. ५९

सविकल्पो निर्विकल्पः समाधिर्द्विविधो हृदि ।

दृश्यशब्दानुभेदेन सविकल्पः पुनर्द्विधा ॥ स. र. ६०

कामाद्याश्चित्तगा दृश्यास्तत्साक्षित्वेन चेतनम् ।

ध्यायेद्दृश्यानुविद्धोऽयं समाधिः सविकल्पकः ।

स. र. ६१

(१४८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

असङ्गः सच्चिदानन्दः स्वप्रभो द्वैतवर्जितः ।

अस्मीति शब्दविद्धोऽयं समाधिः सविकल्पकः ॥

स. र. ६२

स्वानुभूतिरसावेशाद्दृश्यशब्दावुपेक्षितुः ।

निर्विकल्पसमाधिः स्यान्निवातस्थितदीपवत् ॥

स. र. ६३

हृदि वा बाह्यदेशेऽपि यस्मिन् कस्मिश्च वस्तुनि ।

समाधिराद्यः सन्मात्रान्नामरूपपृथक्कृतिः ॥ स. र. ६४

स्तब्धीभावो रसास्वादात् तृतीयः पूर्ववन्मतः ।

एतैः समाधिभिः षड्भिर्नयेत् कालं निरन्तरम् ॥

स. र. ६५

समाधिः समताऽवस्था जीवात्मपरमात्मनोः ।

यो. त. १०७॥

जीवात्मपरमात्मैक्यावस्था त्रिपुटीरहिता

परमानन्दस्वरूपा शुद्धचैतन्यात्मिका भवति ॥ शा. १।११

यदा सङ्क्षीयते प्राणो मानसं च प्रलीयते ।

तदा समरसत्वं यत्समाधिरभिधीयते ॥ सौ. २।१५

प्रभाशून्यं मनःशून्यं बुद्धिशून्यं निरामयम् ।

सर्वशून्यं निराभासं समाधिरभिधीयते ॥ सौ. २।१७

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१४६)

ब्रह्माकारमनोवृत्तिप्रवाहोऽहंकृतिं विना ।
सम्प्रज्ञातसमाधिस्स्याद्ध्यानाभ्यासप्रकर्षतः ॥

मु. २।५३

प्रशान्तवृत्तिकं चित्तं परमानन्ददायकम् ।
असम्प्रज्ञातनामाभ्यासं समाधिर्योगिनां प्रियः ॥

मु. २।५४

प्रभाशून्यं मनःशून्यं बुद्धिशून्यं चिदात्मकम् ।
अतद्व्यावृत्तिरूपोऽसौ समाधिर्मुनिभावितः ॥

मु. २।५५

ऊर्ध्वपूर्णमधःपूर्णं मध्यपूर्णं शिवात्मकम् ।
साक्षाद्विधिमुखो ह्येषः समाधिः पारमार्थिकः ॥

मु. २।५६

ध्यातृध्याने परित्यज्य क्रमाद्ध्येयैकगोचरम् ।
निवातदीपवच्चित्तं समाधिरभिधीयते ॥ अध्या. ३५
वृत्तयस्तु तदानीमप्यज्ञाता आत्मगोचराः ।
स्मरणादनुमीयन्ते व्युत्थितस्य समुत्थिताः ॥

अध्या. ३६

(१५०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

निर्विकारतया वृत्त्या ब्रह्माकारतया पुनः ।

वृत्तिविस्मरणं सम्यक्समाधिरभिधीयते ॥

ते. १।३७

समाधिः सतु विज्ञेयः सर्ववृत्तिविवर्जितः ।

त्रिशि. १६२॥

समाधौ परमं ज्योतिरनन्तं विश्वतो मुखम् ।

तस्मिन्दृष्टे क्रियाकर्म यातायातो न विद्यते ॥

यो. चू. ११३

तत्त्वावबोध एवासौ वासनातृणपावकः ।

प्रोक्तः समाधिशब्देन न तु तूष्णीमवस्थितिः ॥

म. ४।१२

देहाभिमाने गलिते विज्ञाते परमात्मनि ।

यत्र यत्र मनो याति तत्र तत्र परामृतम् ॥ स.र. ६६

समाधिमथ कर्माणि मा करोतु करोतु वा ।

हृदयेनात्तसर्वेहो मुक्त एवोत्तमाशयः ॥ मु. २।१६

अन्तः प्रत्याहृतिवशाच्चैत्यं चेन्न विभावितम् ।

मुक्त एव न संदेहो महासमतया तया ॥ अन्न. ५।६०

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१५१)

अन्तर्दृग्दृश्ययोर्भेदं बहिश्च ब्रह्मसर्गयोः ।
 आवृणोत्यपराशक्तिस्सा संसारस्य कारणम् ॥

स. र. ५३

साक्षिणः पुरतो भातं लिङ्गदेहेन संयुतम् ।
 चितिच्छायासमावेशाज्जीवः स्याद्व्यावहारिकः ॥

स. र. ५४

अस्य जीवत्वमारोपात्साक्षिण्यप्यवभासते ।
 आवृतौ तु विनष्टायां भेदे भातेऽपयाति तत् ॥

स. र. ५५

तथा सर्गब्रह्मणोश्च भेदमावृत्य तिष्ठति ।
 या शक्तिस्तद्वशाद्ब्रह्म विकृतत्वेन भासते ॥

स. र. ५६

अत्राप्यावृतिनाशेन विभाति ब्रह्मसर्गयोः ।
 भेदस्तयोर्विकारः स्यात्सर्गे न ब्रह्मणि क्वचित् ॥

स. र. ५७

किञ्चित्क्षुभितरूपा सा चिच्छक्तिश्चिन्महार्णवे ।

म. ५।११८॥

(१५२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

तन्मयैव स्फुरत्यच्छा तत्रैवोर्मिरिवार्णवे ।

आत्मन्येवात्मना व्योम्नि यथा सरति मारुतः ॥

म. ५।११६

तथैवात्मात्मशक्त्यैव स्वात्मन्येवैति लोलताम् ।

क्षणं स्फुरति सा देवी सर्वशक्तितया तथा ॥

म. ५।१२०

देशकालक्रियाशक्तिर्न यस्याः संप्रकर्षति ।

स्वस्वभावं विदित्वोच्चैरप्यनन्तपदे स्थिता ॥

म. ५।१२१

रूपं परिमितेनासौ भावयत्यविभाविता ।

म. ५।१२२॥

भावनाऽभावमात्रेण संकल्पः क्षीयते स्वयम् ।

म. ५।१८३॥

कारणाभिन्नरूपेण कार्यं कारणमेव हि । प. ३७॥

तद्रूपेण सदा सत्यं भेदेनोक्तिर्मृषा खलु ।

तच्चकारणमेकं हि न भिन्नं नोभयात्मकम् ॥ प. ३८

अत्र कारणमद्वैतं शुद्धचैतन्यमेव हि । प. ३९॥

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१५३)

सर्वशक्तेर्महेशस्य विलासो हि मनो जगत् ।
संयमासंयमाभ्यां च संसारं शान्तिमन्वगात् ॥

म. ४।८७

मनोविकल्पसंजातं तद्विकल्पपरिक्षयात् ।
क्षीयते दग्धसंसारो निःसार इति निश्चितः ॥

म. २।३४

सर्वं किञ्चिदिदं दृश्यं दृश्यते चेज्जगद्गतम् ।
चिन्निष्पन्दांशमात्रं तन्नान्यदस्तीति भावय ॥

म. ४।१०

प्रतिभासत एवेदं न जगत्परमार्थतः ।
ज्ञानदृष्टौ प्रसन्नायां प्रबोधे विततोदये । म. ५।१०८
दृश्यं नास्तीति बोधेन मनसो दृश्यमार्जनम् ॥
सम्पन्नं चेत्तदुत्पन्ना परा निर्वाणनिर्वृतिः ॥ म. २।३८
दृश्यासंभवबोधो हि ज्ञानं ज्ञेयं चिदात्मकम् ।
तदेव केवलीभावं ततोऽन्यत्सकलं मृषा ॥ म. ४।६३
नित्यः शुद्धो निरञ्जनो विभुरद्वयानन्दः शिवः
एकः स्वेन भासेदं सर्वं सृष्ट्वा तप्तायःपिण्डवत्
ऐक्यं भिन्नवत् अवभासते । त्रि. शि. २

(१५४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

भासमानमिदं सर्वं भानरूपं परं पदम् ।

वरा. २।१४॥

वैराग्यस्य फलं बोधो बोधस्योपरतिः फलम् ।

स्वानन्दानुभवाच्छान्तिरेषैवोपरतेः फलम् ॥

अध्या. २८

यत् परं ब्रह्म सर्वात्मा विश्वस्यायतनं महत् ।

सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरं नित्यं तत्त्वमेव त्वमेव तत् ॥

कै. १६

सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म ।

तै. २।१

प्रज्ञानं ब्रह्म ।

ऐ. ३।१

अहं ब्रह्मास्मि ।

बृ. आ. १।४।१०

विज्ञानमानन्दं ब्रह्म ।

बृ. आ. ३।९।२८-७

केवलाखण्डबोधः ।

कु. ३२

प्रत्यगानन्दं ब्रह्म ।

आत्म. १

स्वच्छं स्वतस्सिद्धम् ।

भा.

आदिब्रह्म स्वसंवित् ।

निर्वा. ३५

यस्माच्च बृहति बृंहयति च सर्वं

तस्मादुच्यते परं ब्रह्मेति ।

शां. ३।२।२

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१५५)

यस्मात्सर्वमाप्नोति सर्वमादत्ते सर्वमस्ति
 च तस्मादुच्यते आत्मेति । शां. ३।२।४
 चेतनं चित्तरिक्तं हि प्रत्यक्चेतनमुच्यते ।

सन्. २।६१॥

प्रज्ञानमेव तद्ब्रह्म सत्यप्रज्ञानलक्षणम् ।
 एवं ब्रह्मपरिज्ञानादेव मर्त्योऽमृतो भवेत् ॥ म. ४।८१
 भिद्यते हृदयग्रन्थिश्छिद्यन्ते सर्वसंशयाः ।
 क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन्दृष्टे परावरे ॥

म. ४।८२

चैत्यनिर्मुक्तचिद्रूपं पूर्णज्योतिः स्वरूपकम् ।
 संशान्तसर्वसंवेद्यं संविन्मात्रमहं महत् ॥ म. ६।८१
 ज्ञात्वा स्वं प्रत्यगात्मानं बुद्धितद्वृत्तिसाक्षिणम् ।
 सोहमित्येव तद्वृत्त्या स्वान्यत्रात्ममतिं त्यजेत् ॥

अध्या. २

स्वानुभूत्या स्वयं ज्ञात्वा स्वमात्मानमखण्डितम् ।
 स सिद्धः सुसुखं तिष्ठन् निर्विकल्पात्मनात्मनि ॥

अध्या. ६५

(१५६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

द्रष्टृदर्शनदृश्यानां मध्ये यद्दर्शनं स्मृतम् ।

नातः परतरं किञ्चिन्निश्चयोस्त्यपरो मुने ॥

महो. २।६६

द्रष्टृदर्शनदृश्यानि त्यक्त्वा वासनया सह ।

दर्शनप्रथमाभासमात्मानं केवलं भज ॥ वरा. ४।२०

स्वात्मनैव सदानन्दरूपेणास्मि स्वलक्षणः ।

अध्या. ६८॥

स्वानुभूत्येकमानं च यत्तत्त्वं तदसौ स्थितः ।

अन्न. ३।२३॥

स्वयं भातं निराधारं ये जानन्ति सुनिश्चितम् ।

वरा. २।१०॥

शुद्धबोधस्वरूपोऽहं केवलोऽहं सदाशिवः । अध्या. ७०॥

केवलं क्षीणमनस आस्तेऽद्वैतेऽतिनिर्भयः ।

वरा. ४।१७॥

एकः सन् भिद्यते भ्रान्त्या मायया न स्वरूपतः ।

द. १०।२॥

आत्मस्वरूपविज्ञानादज्ञानस्य परिक्षयः । ६।५०॥

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१५७)

अज्ञानादेव संसारो ज्ञानादेव विमुच्यते ।

ज्ञानस्वरूपमेवादौ ज्ञानं ज्ञेयैकसाधनम् ॥ यो. त. १६
ज्ञातं येन निजं रूपं कैवल्यं परमं पदम् ।

निष्कलं निर्मलं साक्षात्सच्चिदानन्दरूपकम् ॥

यो. त. १७

उत्पत्तिस्थितिसंहारस्फूर्तिज्ञानविवर्जितम् ।

एतञ्ज्ञानमिति प्रोक्तम् । यो. त. १८ ॥

अविद्या यावदस्यास्तु नोत्पन्ना क्षयकारिणी ।

स्वयमात्मावलोकेच्छा मोहसंक्षयकारिणी ॥

म. ४।११२

अस्याः परं प्रपश्यन्त्याः स्वात्मनाशः प्रजायते ।

दृष्टे सर्वगते बोधे स्वयं ह्येषा विलीयते ॥ म. ४।११३

योगिनामात्मनिष्ठानां माया ह्यात्मनि कल्पिता ।

साक्षिरूपतया भाति ब्रह्मज्ञानेन बाधिता ॥

पा. उ. ४५

ब्रह्मविज्ञानसंपन्नः प्रतीतमखिलं जगत् ।

पश्यन्नपि सदा नैव पश्यति स्वात्मनः पृथक् ॥

पा. उ. ४६

(१५८)

श्री भगवच्चन्द्रिका

यत्तत् संवेद्यते किञ्चित् तत्रास्था परिवर्जनम् ।

अनास्थैव हि निर्वाणं दुःखमास्थापरिग्रहः ॥

म. ४।१०६

यदज्ञानाद्भवेद्द्वैतमितरत्तत्प्रपश्यति ।

आत्मत्वेन तदा सर्वं नेतरत्तत्र चाण्वपि ॥

यो. शि. ४।६

ग्राह्याभाव मनःप्राणो निश्चयज्ञानसंयुतः ।

शुद्धसत्त्वे परे लीनो जीवः सैन्धवपिण्डवत् ॥

त्रि. शि. १६४

शान्तसम्यक्प्रबुद्धानां यथास्थितमिदं जगत् ।

विलीनं तुर्यमित्याहुरबुद्धानां स्थितं स्थिरम् ॥

अन्न. ५।११०

सिद्धान्तोऽध्यात्मशास्त्राणां सर्वापह्नव एव हि ।

नाविद्यास्तीह नो माया शान्तं ब्रह्मेदमकलमम् ॥

अन्न. ५।११२

आत्मन्येवास्व शान्तात्मा मूकान्धबधिरोपमः ।

नित्यमन्तर्मुखः स्वच्छः स्वात्मनाऽन्तः प्रपूर्णधीः ॥

अन्न. ५।११५

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१५६)

चित्तसत्ता परं दुःखं चित्तत्यागः परं सुखम् ।

अतश्चित्तं चिदाकाशे नय क्षयमवेदनात् ॥

अन्न. ५।११७

चेतसो यदकर्तृत्वं तत्समाधानमीरितम् ।

तदेव केवलीभावं सा शुभा निर्वृतिः परा ॥

म. ४।७

चित्ताकाशं चिदाकाशमाकाशं च तृतीयकम् ।

द्वाभ्यां शून्यतरं विद्धि चिदाकाशं महामुने ॥

म. ४।५८

यदा मनसि चैतन्यं भाति सर्वत्रगं सदा ।

योगिनोऽव्यवधानेन तदा संपद्यते स्वयम् ॥ द. १०।६

यदा सर्वाणि भूतानि स्वात्मन्येव हि पश्यति ।

सर्वभूतेषु चात्मानं ब्रह्म संपद्यते तदा ॥ द. १०।१०

यदा सर्वाणि भूतानि समाधिस्थो न पश्यति ।

एकीभूतः परेणासौ तदा भवति केवलः ॥ द. १०।११

यदा पश्यति चात्मानं केवलं परमार्थतः ।

मायामात्रं जगत्कृत्स्नं तदा भवति निर्वृतिः । ।

द. १०।१२

(१६०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

आत्मानं सच्चिदानन्दमनन्तं ब्रह्म सुव्रत ।
 अहमस्मीत्यभिध्यायेद्देहातीतं विमुक्तये ॥ द. ६।५
 भावाभावविनिर्मुक्तं भावनामात्रगोचरम् ।

यो. शि. ३।२२॥

भक्तिगम्यं परं तत्त्वमन्तर्लीनेन चेतसा ॥

यो. शि. ३।२३॥

उत्पन्नशक्तिबोधस्य त्यक्तनिःशेषकमणः ।

योगिनः सहजावस्था स्वयमेव प्रकाशते ॥

वरा. २।७७

स्वरूपावस्थितिर्मुक्तिस्तद्भ्रंशोऽहंत्ववेदनम् ।

संशान्तसर्वसंकल्पा या शिलावदवस्थितिः ।

जाग्रन्निद्राविनिर्मुक्ता सा स्वरूपस्थितिः परा ॥

मै. २।३१

ज्ञप्तिर्हि ग्रन्थिविच्छेदस्तस्मिन् सति विमुक्तता ।

म. ५।४०॥

ततः स्तिमितगम्भीरं न तेजो न तमस्ततम् ।

यो. कु. ३।२४॥

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१६१)

अनाख्यमनभिव्यक्तं सत्किंचिदवशिष्यते ।

यो. कु. ३।२५॥

अधिष्ठानं परं तत्त्वमेकं सन्निष्ठ्यते महत् । ब्रह्म ६।

परं ब्रह्म परं सत्यं सन्निदानन्दलक्षणम् ।

अप्रमेयमनिर्देश्यमवाङ्मनसगोचरम् ॥

यो. शि. २।१६

शुद्धं सूक्ष्मं निराकारं निर्विकारं निरञ्जनम् ।

अनन्तमपरिच्छेद्यमनूपममनामयम् ॥ यो. शि. २।१७

अविनाशी वा अरेऽयमात्मानुच्छित्तिधर्मा ।

बृ. आ. ४।५।१४

अयमात्मानन्तरोऽबाह्यः कृत्स्नः

प्रज्ञानघन एव ।

बृ. आ. ४।५।१३

चतुःश्लोकीभागवतम्

श्रीभगवानुवाच ।

ज्ञानं परमगुह्यं मे यद्विज्ञानसमन्वितम् ।

सरहस्यं तदङ्गं च गृहाण गदितं मया ॥

१

(१६२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

यावानहं यथाभावो यद्रूपगुणकर्मकः ।
 तथैव तत्त्वविज्ञानमस्तु ते मदनुग्रहात् ॥ २
 अहमेवासमेवाग्रे नान्यद्यत्सदसत्परम् ।
 पश्चादहं यदेतच्च योऽवशिष्येत सोऽस्म्यहम् । ३
 ऋतेऽर्थं यत्प्रतीयेत न प्रतीयेत चात्मनि ।
 तद्विद्यादात्मनो मायां यथाभासो यथा तमः ॥ ४
 यथा महान्ति भूतानि भूतेषूच्चावचेष्वनु ।
 प्रविष्टान्यप्रविष्टानि तथा तेषु न तेष्वहम् ॥ ५
 एतावदेव जिज्ञास्यं तत्त्वजिज्ञासुनात्मनः ।
 अन्वयव्यतिरेकाभ्यां यत्स्यात्सर्वत्र सर्वदा ॥ ६
 एतन्मतं समातिष्ठ परमेण समाधिना ।
 भवान्कल्पविकल्पेषु न विमुह्यति कर्हिचित् ॥ ७
 इति श्रीमद्भागवते द्वितीयस्कन्धे नवमोध्याये
 चतुःश्लोकी भागवतम् ॥

श्रीमहाविष्णुस्तोत्रम्

श्रीशिव उवाच।

ॐ नमस्सच्चिदानन्दाद्वितीयाखण्डब्रह्मणे ।
 अचलाय नमोऽजायाऽक्रियकूटस्थविष्णवे ॥ १

श्री भगवद्गोविन्दिका

(१६३)

- अनन्ताय प्रबोधाय नमो ज्योतिस्स्वरूपिणे ।
 नमस्ते स्वप्रकाशाय शिवाय परमात्मने ॥ २
- जगदाधारभूताय नमो विश्वान्तरात्मने ।
 नारायण ऋषीकेश वासुदेव नमोस्तुते ॥ ३
- केशवाच्युत भोः कृष्ण हरे माधव निर्गुण ।
 श्रीराम परमेशान जनार्दन नमोस्तु ते ॥ ४
- त्वय्यनन्ते परानन्दे स्वप्रबोधघने यदा ।
 सर्गोत्पत्तिविधिज्ञानस्वभावो जायते तदा ॥ ५
- गुणानां समतावस्था रज्जौ सर्पवदुत्थिता ।
 अधिष्ठानाभिधः साक्षी तद्योगात्पुरुषश्च त्वम् ॥ ६
- सत्वोद्रेकाच्च सा शक्तिर्मयाऽऽवरणसंज्ञिता ।
 तत्संबन्धाच्च त्वं विष्णो सर्वज्ञेशनिमित्तकः ॥ ७
- रजोद्रिक्ता च सा माया विक्षेपमहदात्मिका ।
 तद्योगाद्धेमगर्भस्त्वं क्रियाज्ञानात्मको भवेत् ॥ ८
- तमोद्रेकाच्च विक्षेपादहंकाराभिधा स्मृता ।
 तद्योगात्त्वम्भवेद्विष्णो प्रधानपुरुषो विराट् ॥ ९

(१६४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

ततो व्योमानिलान्त्यबभूवूक्ष्माणि प्रभवन्ति वै ।
 पञ्चीकृततमोभागैरनन्ताण्डानि चित्त्वयि ॥ १०
 भुवनानि शरीराणि तत्र त्वं सृजसि प्रभो ।
 रजोभागभवाः प्राणास्तथा कर्मेन्द्रियाणि च ॥ ११
 देवान्नानेन्द्रियाण्यन्तःकरणानि च सत्त्वतः ।
 क्षिप्तानण्डेऽक्षमान्वीक्ष्य तत्सङ्घातान्हि त्वं हरै ॥ १२
 तदा चित्रप्रतिबिम्बेन प्रवेशोऽविद्यया कृतः ।
 आवृणोत्यपराभेदं दृग्दृश्योर्ब्रह्मसर्गयोः ॥ १३
 स्वाविद्यावशतः कर्ता भोक्ता त्वं जीवसंज्ञकः ।
 एकस्त्वम्बहुधाजातो भोग्यभोक्तेशभेदतः ॥ १४
 एवं त्वयि चिदम्भोधौ ब्रह्माण्डादितरङ्गकाः ।
 मायावातेरिताः सर्वे तच्छान्तौ ते लयङ्गताः ॥ १५
 त्वदुन्मेषनिमेषाभ्यामण्डानाम्प्रभवाप्ययौ ।
 त्वद्रोमकूपेष्वण्डानि फलान्यौदुम्बरे यथा ॥ १६
 उपादानञ्चोर्णनाभिर्ह्येकः स्थूलतया यथा ।
 लिङ्गदेहतयाऽभिन्ननिमित्तं तन्तुकर्मणि ॥ १७
 उपादानम्प्रपञ्चस्य मायामाश्रित्य त्वन्तथा ।
 तत्संस्कारतयाऽभिन्ननिमित्तं विश्वकर्मणि ॥ १८

अतोऽभिन्ननिमित्तोपादानं स्वारोपितस्य त्वम् ।
 मायाविलसितं विश्वं स्यादनिर्वचनीयकम् ॥ १९
 स्वरूपात्यागपूर्वेण यद्विशेषेण वर्त्तनम् ।
 तद्वै विवर्त्तकं प्रोक्तं शुक्तिकारजतं यथा ॥ २०
 सच्चिदानन्दरूपस्यापरित्यागेन वै तथा ।
 विश्वाकारेण त्वञ्जातस्ततो विश्वं विवर्त्तकम् ॥ २१
 मृत्तिकादिविकारेषु यथा सत्यं मृदादिकः ।
 शुक्तिकादिविवर्त्तेषु यथा सच्छुक्तिकादिकाः ॥ २२
 तथा त्वं चिद्विवर्त्तेषु सत्यं सच्चित्प्रियात्मकः ।
 त्वद्विलासमिदं विश्वमाप्तकामस्य बालवत् ॥ २३
 बिम्बप्रतिबिम्बाभ्यां यथा बिम्बो द्विधा भवेत् ।
 तथेशजीवरूपौ हि त्वयि नाथ विकल्पितौ ॥ २४
 चुम्बकस्य च सान्निध्याद्यथा ह्याकर्षणक्रिया ।
 तथा त्वय्यपि कर्तृत्वं विकल्पं न च वास्तवम् ॥ २५
 यथा घटमठाकाशौ सङ्गहीनौ निरन्तरम् ।
 तथा देहत्रयस्थोऽपि निस्सङ्गस्त्वं चिदात्मकः ॥ २६
 रज्जुसर्पे यथा रज्जुर्निर्विकारः प्रवर्तते ।
 स्वविवर्त्ते तथा त्वं हि विकाररहितस्तथा ॥ २७

(१६६)

श्री भगवच्चन्द्रिका

सुवर्णकारणाद्भिन्नं यथा हि रुचकं ह्यसत् ।
 भवच्चित्कारणाद्भिन्नं वितथं वै जगत्तथा ॥ २८
 युष्मच्चिन्मयैकेऽस्मिन्निवादं कुत्र वै प्रभो ।
 त्वयि शुद्धे बन्धमोक्षौ स्वप्नबन्धनमुक्तवत् ॥ २९
 त्वं सर्वहृदयस्थो वै त्वयि सर्वं प्रतिष्ठितम् ।
 वस्तुतस्त्वं निराधारो वासुदेवपदः स्मृतः ॥ ३०
 यथा शुक्तिपरिज्ञानाद्रजतन्न प्रवर्तते ।
 त्वद्विवर्तमिदं तद्वत्त्वज्ज्ञानाद्वै निवर्तते ॥ ३१
 त्वन्मूलमखिलं विश्वं त्वत्तो भिन्नं न विद्यते ।
 त्वत्कृपालेशमात्रेण सर्वञ्जानाति भक्तिमान् ॥ ३२
 त्वद्भक्तिविमुखानां वै ज्ञानं कल्पशतैर्न च ।
 तस्मादहं महाविष्णो मृगयामि त्वदङ्घ्रिकम् ॥ ३३
 दयादृष्टिकटाक्षेण पश्य नाथ दयानिधे ।
 शरणागतञ्च मां पाहि संसारक्लेशसागरात् ॥ ३४
 महाविष्णोरिदंस्तोत्रं यः पठेद्भक्तिसंयुतः ।
 वाञ्छितञ्च तथा ज्ञानं तस्य शीघ्रं प्रजायते ॥ ३५
 इति शिवरहस्ये श्रीमहाविष्णुस्तोत्रम् ।

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१६७)

॥ ब्रह्मस्तोत्रम् ॥

श्रीशिव उवाच ।

हृदयकमलमध्ये निर्विशेषं निरीहम्

हरिहरविधिवेद्यं योगिभिर्ध्यानगम्यम् ।

जननमरणभीतिभ्रं सि-सच्चित्स्वरूपम्

सकलभुवनबीजं ब्रह्म चैतन्यमीडे ॥

नमस्ते सते सर्वलोकाश्रयाय

नमस्ते चित्ते विश्वरूपात्मकाय ।

नमोऽद्वैततत्त्वाय मुक्तिप्रदाय

नमो ब्रह्मणे व्यापिने निर्गुणाय ॥

त्वमेकं शरण्यं त्वमेकं वरेण्यं

त्वमेकं जगत्कारणं विश्वरूपम् ।

त्वमेकं जगत्कर्तृपातृप्रहर्तृ

त्वमेकं परं निश्चलं निर्विकल्पम् ॥

भयानां भयं भीषणं भीषणानां

गतिः प्राणिनां पावनं पावनानाम् ॥

महोच्चैः पदानां नियन्तृ त्वमेकं

परेषां परं रक्षकं रक्षकाणाम् ॥

(१६८)

श्री भगवच्छन्दिका

षरेश प्रभो सर्वरूपप्रकाशिन्

अनिर्देश्य सर्वेन्द्रियागम्य सत्य ।

अचिन्त्याक्षर व्यापकाव्यक्ततत्त्व

जगद्भासकाधीश पायादपायात् ॥

तदेकं स्मरामस्तदेकं जपामः

तदेकं जगत्साक्षिरूपं नमामः ।

सदेकं निधानं निरालम्बमीशं

भवाम्भोधिपोतं शरण्यं ब्रजामः ॥

पञ्चरत्नमिदं स्तोत्रं ब्रह्मणः परमात्मनः ।

यः पठेत् प्रयतो भूत्वा ब्रह्मसायुज्यमाप्नुयात् ॥

प्रदोषेऽदः पठेन्नित्यं सोमवारे विशेषतः ।

श्रावयेद्बोधयेत् प्राज्ञो ब्रह्मनिष्ठान् स्वबान्धवान् ॥

इति श्रीमहानिर्वाणतन्त्रे तृतीयोल्लासे ब्रह्मणः स्तोत्रम्

श्रीशिवस्तोत्रम्

श्रीशिव उवाच ।

नमस्ते नाथ भगवन् शिवाय शिवरूपिणे ।

विद्यावतारसंसिद्ध्यै स्वीकृतानेकविग्रहः ।

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१६६)

नवाय नवरूपाय परमार्थैकरूपिणे ।
 सर्वाज्ञानतमोभेदभानवे चिद्घनाय ते ।
 स्वतन्त्राय दयाक्लृप्तविग्रहाय शिवात्मने ।
 परतन्त्राय भक्तानां भव्यानां भव्यरूपिणे ।
 विवेकिनां विवेकाय विमर्शाय विमर्शिनाम् ।
 प्रकाशानां प्रकाशाय ज्ञानिनां ज्ञानरूपिणे ।
 पुरस्तात्पार्श्वयोः पृष्ठे नमस्कुर्यादुपर्यधः ।
 सदा मे चित्तरूपेण विधेहि भवदासनम् ।
 इति श्रीतन्त्रराजतन्त्रे प्रथमपटले श्रीशिवस्तोत्रम् ।

श्रीदेव्यथर्वशीर्षम्

महादेव्यब्रवीत्—अहं ब्रह्मस्वरूपिणी ।
 मत्तः प्रकृतिपुरुषात्मकं जगत् ।
 मन्त्राणां मातृका देवी शब्दानां ज्ञानरूपिणी ।
 ज्ञानानां चिन्मयातीता शून्यानां शून्यसाक्षिणी ॥

दे. २७

यस्याः परतरं नास्ति सैषा दुर्गा प्रकीर्तिता ।
 तां दुर्गां दुर्गमां देवीं दुराचारविघातिनीम् ।
 नमामि भवभीतोऽहं संसारार्णवतारिणीम् ॥ दे. २८

(१७०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

परमार्थ

एक एव पराशक्तिर्वहुभेदप्रकाशिनी ।
 नित्या निरंशा सा देवी ब्रह्मसत्यप्रकाशिनी ॥
 शक्तौ सर्वसमुत्पन्नं यत्किञ्चिज्जगत्यां जगत् ।
 तस्माच्छुद्धमशुद्धं वा शक्तिब्रह्मस्वरूपकम् ॥
 आत्मा ब्रह्म विजानीहि भ्रान्तिज्ञानं परित्यजेत् ।
 ज्ञानमेव परं तन्त्रं तस्माज्ज्ञानं समाश्रयेत् ॥
 ज्ञानमार्गेण सकलं विकल्पं परिवर्जयेत् ।
 सर्वभूतेषु विज्ञानं ज्ञातव्यं देशिकोत्तमैः ।
 ब्रह्मानन्दमयं ज्ञानं परं ब्रह्ममयो भवेत् ॥
 एवं सच्चिन्मयं ज्ञानं समता सर्वजन्तुषु ।
 इति श्रीमहाषोडसिशिरच्छेदे करवीरयागे
 परातन्त्रे परमार्थनिर्णयः ।

सं ह देवमात्मबुद्धिप्रकाशं मुमुक्षुर्वै

शरणमहं प्रपद्ये । श्वेताश्वतरोपनिषत् ६।१८॥

हृदाकाशे चिदादित्यः सदा

भासति भासति । मैत्रे. २।१५॥

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१७१)

शक्तिसङ्गमतन्त्रम्

परब्रह्मात्र प्रकृतिः प्रतिबिम्बस्वरूपिणी ।
 भावनावशतो जातो ब्रह्मरूपः सनातनः ॥ प्र.१
 श्रीदेव्याः कुण्डली देवि स्वेच्छया गुणिता शिवा ।
 सर्वा धातुर्भवेत् शक्तिरानन्दघनगोचरा ।
 ब्रह्मरूपा चिदानन्दा परब्रह्मैव केवलम् ।
 प्रकृतिः परमा शक्तिः विकृतिः प्रतिबिम्बता । प्र.१
 स्वयमेव शिवो देवि मायामोहेन मोहितः ।
 अमोहितः शिवः प्रोक्तः सर्वाविद्या प्रकीर्तिता ।

ता.प. २

आदि नारायणः साक्षात् परशंभुः स एव हि ।
 तदेव निर्गुणं ब्रह्म बृहत्त्वाद्ब्रह्म कीर्तितम् ।
 शुद्धस्फटिकवद्देवि सैव श्रीः प्रकृतिर्वरा ।
 आदिमध्यान्तरहिता गुणातीता महोज्ज्वला ।
 आदर्शवत्स्वच्छरूपा महाशक्तिः प्रकीर्तिता ।

(१७२)

श्री भगवच्चन्द्रिका

उभयोर्मध्यभागे तु प्रतिबिम्बं च यद्भवेत् ।
 तस्य चास्याः प्रतिबिम्बं शिवे संदृश्यते स्फुटम् ।
 केचिच्छक्तिरिति प्राहुः केचिच्छिव इतीरिरे ।
 केचिन्नारायणं प्राहुः सैव काली च तारिणी ।
 उभयोः प्रतिबिम्बं तु ह्यर्धनारीश्वरोमतः ।
 प्रतिबिम्बं भवेन्माया ततो ब्रह्म महेश्वरः ।
 विष्णुरीश्वरइत्याद्याः लोकपालादयः शिवे ।
 सृष्टिर्जाता महेशानि तयोरंशसमुद्भवा ।
 अविनाशी सदा स्थायी शंभुश्च प्रकृतिस्तथा ।
 आद्यन्तरहिता पूर्णा चिद्घनात्मस्वरूपिणी ।

ता. ७

तेजः पुञ्जमिदं देवि ब्रह्मरूपं सनातनम् ।
 तेजःपुञ्जादेकभूतं जगदेतच्चराचरम् ।
 एकैव कुण्डली देवी स्वेच्छया गुणिता भवेत् ।
 कुण्डलीशिवयोरैक्यं यस्मिन् काले प्रजायते ।
 विज्ञानं तु तदेव स्यात्तयोरैक्यं महेश्वरि ।
 ब्रह्मानन्दो महाकालः पूर्णब्रह्म सनातनः ।

श्री भगवच्चन्द्रिका

(१७१)

विज्ञानरूपं तद्ब्रह्म खण्डाखण्डविवर्जितम् । ता. ८
 मध्ये त्वासनसंस्थानं महासमरसात्मकम् । ता. ८
 बीजाङ्कुरन्याययोगात् शिवशक्त्यात्मकं महः ।
 उ. ४५

स्वेच्छया सर्वमेतद्धि तस्माद्विद्या महोत्तमा ।
 चिदानन्दस्वरूपाख्यं शिवशक्त्यात्मकं महः ॥
 उ. १

सामरस्यरसो ब्रह्म स एवात्मा प्रकीर्तितः ।
 आनन्दान्मादनादात्मा ज्ञानात्मपरमात्मवित् ।
 विज्ञानात्मा भवेद्देवि सकृज्जीवस्य दर्शकः ।
 उ. ११

अथवा सकलं ध्यायेत्तेजःपुञ्जनिभं शिवे ।
 एकीभूतं चैतन्यतेजः सदा ध्यायेन्महेश्वरि ॥
 सु. ६।२२८

ब्रह्मरन्ध्रे तु देवेशि सर्वेषां लयमाचरेत् ।
 सु. ५।३०॥

(१७४)

श्री भगवच्चन्द्रिका

विश्वसारतन्त्रे— कालेन प्रेरयेन्मायां सृष्टेरु-
त्पत्तिहेतवे ।

या मूलप्रकृतिः प्रोक्ता सा माया परिकीर्तिता ।

योज्यं सदाशिवः प्रोक्तः स एव पुरुषः परः ।

एकं ब्रह्म द्विधा भूत्वा सृष्टिरेषा विधीयते ।

अर्द्धेन वनिता भूत्वा अर्द्धेन पुरुषस्तथा ।

तावुभौ च समौ कृत्वा सृष्टिव्यक्तिं नयेत्
सुधीः ।

ॐ

श्रीभगवच्चन्द्रिका परिशिष्टः

काजी पुष्पराज

२०१८

प्रकाशकः—

काजी पुष्पराज

८।३७० बटुटोल, काठमाण्डू

नेपाल

सर्वाधिकारः सुरक्षितः

प्रथम संस्करणम् सम्बत् २०१८

मुद्रकः—

गोरखापत्र छापाखाना

काठमाण्डू

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

स्तोत्राः	पृष्ठाङ्काः
श्रीगणनायकस्तोत्रम्	१
श्रीसरस्वतीस्तोत्रम्	१
श्रीशिवस्तोत्रम्	१
श्रीदेवीस्तोत्रम्	२
श्रीमहाविष्णुस्तोत्रम्	४
श्रीब्रह्मस्तोत्रम्	८
श्रीचतुःश्लोकीभागवतम्	९
श्रीसिध्दिलक्ष्मीमहामायास्तवः	१०
ऐ अमृतकलाख्यस्तोत्रम्	१६
ऐ नवाक्षरीस्तोत्रम्	२६
श्रीपशुपतिपुरीमाहात्म्यम्	२८
श्रीदेवदेवीस्तोत्रम्	२९
श्रीगुह्येश्वरीस्तोत्रम्	३१
„ सुधाधारास्तोत्रम्	३३
श्रीपशुपतिस्तोत्रम्	३६
श्रीवटुकभैरवस्तवराजः	४८
श्रीमृत्युञ्जयस्तोत्रम्	५६
श्रीसप्तश्लोकीगीता	६२
श्रीसप्तश्लोकीदुर्गा	६३

संस्कृत-संज्ञा-संग्रहः

क्र.सं.	संज्ञा	व्याख्या
१	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
२	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
३	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
४	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
५	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
६	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
७	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
८	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
९	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
१०	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
११	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
१२	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
१३	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
१४	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
१५	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
१६	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
१७	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
१८	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
१९	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
२०	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
२१	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
२२	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
२३	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
२४	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्
२५	अक्षरं	अक्षरं नाम अक्षरम्

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

१

यं वदन्त्यमलात्मानः पुरुषं प्रकृतेः परम् ।

चिद्रूपं परमानन्दं वन्दे देवं विनायकम् ॥

गन्धर्वतन्त्रम् १।१

अनाद्यन्तोऽपराधीनः स्वाधीनभुवनत्रयः ।

जयत्यविरतो व्याप्तविश्वः कालो विनायकः ॥

तन्त्रराजतन्त्रम् १।१

या वेदान्तार्थतत्त्वैकस्वरूपा परमेश्वरी ।

नामरूपात्मना व्यक्ता सा मां पातु सरस्वती ।

व्यापिनी ज्ञप्तिरूपैका सा मां पातु सरस्वती ।

सरस्वतीरहस्योपनिषत्

श्री शिव उवाच ।

स्तुवीत पञ्चभिः श्लोकैस्तन्नित्यं सर्वसिद्धये ।

प्रातः प्रबोधसमये जपात्सुदिवसं भवेत् ॥१

नमस्ते नाथ भगवन् शिवाय शिवरूपिणे ।

विद्यावतारसंसिद्ध्यै स्वीकृतानेकविग्रह ॥२

नवाय नवरूपाय परमार्थैकरूपिणे ।

सर्वाज्ञानतमोभेदभानवे चिद्घनायते ॥३

२

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

स्वतन्त्राय दयालकृप्तविग्रहाय शिवात्मने ।
 परतन्त्राय भक्तानां भव्यानां भव्यरूपिणे ॥४
 विवेकिनां विवेकाय विमर्शाय विमर्शिनाम् ।
 प्रकाशानां प्रकाशाय ज्ञानिनां ज्ञानरूपिणे ॥५
 पुरस्तात्पार्श्वयोः पृष्ठे नमस्कुर्यादुपर्यधः ।
 सदा मे चित्तरूपेण विधेहि भवदासनम् ॥६
 इति श्रीतन्त्रराजतन्त्रे प्रथमपटले श्रीशिवस्तोत्रम् ।
 गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीराशिरूपिणीम् ।
 देवीं मंत्रमयीं नौमि मातृकां पीठरूपिणीम् ॥१
 प्रणमामि महादेवीं मातृकां परमेश्वरीम् ।
 कालहल्लोलोल्लोल-कलनाशमकारिणीम् ॥२
 यदक्षरैकमात्रेऽपि संसिद्धे स्पृष्ट्वेते नरः ।
 रविताक्ष्येन्दुकन्दर्पशङ्करानलविष्णुभिः ॥३
 यदक्षरशशिज्योत्स्नामण्डितं भुवनत्रयम् ।
 वन्दे सर्वेश्वरीं देवीं महाश्रीसिद्धमातृकाम् ॥४
 यदक्षरमहासूत्रप्रोतमेतज्जगत्त्रयम् ।
 ब्रह्माण्डादिकटाहान्तं तां वन्दे सिद्धमातृकाम् ॥५

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

१

यदेकादशमाधारं बीजं कोणत्रयोद्भवम् ।
 ब्रह्माण्डादिकटाहान्तं जगदद्यापि दृश्यते ॥६॥
 अकचादिततोन्नद्धपयसाक्षरवर्गिणीम् ।
 ज्येष्ठाङ्गवाहुहृत्पृष्ठकटिपादनिवासिनीम् ॥७॥
 तामीकाराक्षरोद्धारां सारात्सारां परात्पराम् ।
 प्रणमामि महादेवीं परमानन्दरूपिणीम् ॥८॥
 अद्यापि यस्या जानन्ति न मनागपि देवताः ।
 केयं कस्मात् क्व केनेति सरूपारूपभावनाम् ॥९॥
 वन्दे तामहमक्षय्यमातृकाक्षररूपिणीम् ।
 देवीं कुलकलोल्लोलप्रोल्लसन्तीं परां शिवाम् ॥१०॥
 वर्गानुक्रमयोगेन यस्या मात्राष्टकं स्थितम् ।
 वन्दे तामष्टवर्गोत्थमहासिद्ध्यष्टकेश्वरीम् ॥११॥
 कामपूर्णजकाराद्यश्रीपीठान्तनिवासिनीम् ।
 चतुराज्ञाकोशभूतां नौमि श्रीत्रिपुरामहम् ॥१२॥
 इति द्वादशभिः श्लोकैः स्तवनं सर्वसिद्धिकृत् ।
 देव्यास्त्वखण्डरूपायाः स्तवनं तव तद्यतः ॥१३॥
 इति श्रीतन्त्रराजतन्त्रे द्वितीयपटले श्रीदेवी-स्तोत्रम् ।

श्रीशिव उवाच ।

ॐ नमस्सच्चिदानन्दाद्वितीयाखण्डब्रह्मणे ।

अचलाय नमोऽजायाऽक्रियकूटस्थविष्णवे ॥१॥

अनन्ताय प्रबोधाय नमो ज्योतिस्स्वरूपिणे ।

नमस्ते स्वप्रकाशाय शिवाय परमात्मने ॥२॥

जगदाधारभूताय नमो विश्वान्तरात्मने ।

नारायण ऋषीकेश वासुदेव नमोस्तु ते ॥३॥

केशवाच्युत भोः कृष्ण हरे माधव निर्गुण ।

श्रीराम परमेशान जनार्दन नमोस्तु ते ॥४॥

त्वय्यनन्ते परानन्दे स्वप्रबोधघने यदा ।

सर्गोत्पत्तिविधिज्ञानस्वभावो जायते तदा ॥५॥

गुणानां समतावस्था रज्जौ सर्पवदुत्थिता ।

अधिष्ठानाभिधः साक्षी तद्योगात्पुरुषश्च त्वम् ॥६॥

सत्त्वोद्रेकाच्च सा शक्तिर्मयाऽऽवरणसंज्ञिता ।

तत्संबन्धाच्च त्वं विष्णो सर्वज्ञेशनिमित्तकः ॥७॥

रजोद्रिक्ता च सा माया विक्षेपमहदात्मिका ।

तद्योगाद्धेमगर्भस्त्वं क्रियाज्ञानात्मको भवेत् ॥८॥

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

५

तमोद्रेकाच्च विक्षेपादहंकाराभिधा स्मृता ।
 तद्योगात्त्वम्भवेद्विष्णो प्रधानपुरुषो विराट् ॥६
 ततो व्योमानिलाग्न्यब्भूसूक्ष्माणि प्रभवन्ति वै ।
 पञ्चीकृततमोभागैरनन्ताण्डानि चित्त्वयि ॥१०
 भुवनानि शरीराणि तत्र त्वं सृजसि प्रभो ।
 रजोभागभवाः प्राणास्तथा कर्मेन्द्रियाणि च ॥११
 देवाज्ञानेन्द्रियारायन्तःकरणानि च सत्त्वतः ।
 क्षिप्तानण्डेऽक्षमान्वीक्ष्य तत्संघातान्हि त्वं हरे ॥१२
 तदा चित्प्रतिबिम्बेन प्रवेशोऽविद्यया कृतः ।
 आवृणोत्यपराभेदं दृग्दृश्योर्ब्रह्मसर्गयोः ॥ १३
 स्वाविद्यावशतः कर्त्ता भोक्ता त्वं जीवसंज्ञकः ।
 एकस्त्वम्बहुधाजातो भोग्यभोक्तेशभेदतः ॥१४
 एवं त्वयि चिदम्भोधौ ब्रह्माण्डादितरङ्गकाः ।
 मायावातेरिताः सर्वे तच्छान्तौ ते लयङ्गताः ॥१५
 त्वदुन्मेषनिमेषाभ्यामण्डानाम्प्रभवाप्ययौ ।
 त्वद्रोमकूपेष्वण्डानि फलान्यौदुम्बरे यथा ॥१६
 उपादानञ्चोर्णनाभिर्ह्येकः स्थूलतया यथा ।
 लिङ्गदेहतयाऽभिन्ननिमित्तं तन्तुकर्मणि ॥१७

उपादानम्प्रपञ्चस्य मायामाश्रित्य त्वन्तथा ।
 तत्संस्कारतयाऽभिन्ननिमित्तं विश्वकर्मणि ॥१८
 अतोऽभिन्ननिमित्तोपादानं स्वारोपितस्य त्वम् ।
 मायाविलसितं विश्वं स्यादनिर्वचनीयकम् ॥१९
 स्वरूपात्यागपूर्वेण यद्विशेषेण वर्त्तनम् ।
 तद्वै विवर्त्तकं प्रोक्तं शुक्तिकारजतं यथा ॥२०
 सच्चिदानन्दरूपस्यापरित्यागेन वै तथा ।
 विश्वाकारेण त्वञ्जातस्ततो विश्वं विवर्त्तकम् ॥२१
 मृत्तिकादिविकारेषु यथा सत्यं मृदादिकः ।
 शुक्तिकादिविवर्त्तेषु यथा सच्छुक्तिकादिकाः ॥२२
 तथा त्वं चिद्विवर्त्तेषु सत्यं सच्चित्प्रियात्मकः ।
 त्वद्विलासमिदं विश्वमाप्तकामस्य बालवत् ॥२३
 बिम्बप्रतिबिम्बाभ्यां यथा बिम्बो द्विधा भवेत् ।
 तथेश जीवरूपौ हि त्वयि नाथ विकल्पितौ ॥२४
 चुम्बकस्य च सान्निध्याद्यथा ह्याकर्षणक्रिया ।
 तथा त्वय्यपि कर्तृत्वं विकल्पं न च वास्तवम् ॥२५
 यथा घटमठाकाशौ सङ्गहीनौ निरन्तरम् ।
 तथा देहत्रयस्थोऽपि निस्सङ्गस्त्वं चिदात्मकः ॥२६

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

७

रज्जुसर्पे यथा रज्जुर्निर्विकारः प्रवर्तते ।
 स्वविवर्त्ते तथा त्वं हि विकाररहितः सदा ॥ २७
 सुवर्णकारणाद्भिन्नं यथा हि रुचकं ह्यसत् ।
 भवच्चित्कारणाद्भिन्नं वितथं वै जगत्तथा ॥ २८
 युष्मच्चिन्मयैकेऽस्मिन्निवादं कुत्र वै प्रभो ।
 त्वयि शुद्धे बन्धमोक्षौ स्वप्नबन्धनमुक्तवत् ॥ २९
 त्वं सर्वहृदयस्थो वै त्वयि सर्वं प्रतिष्ठितम् ।
 वस्तुतस्त्वं निराधारो वासुदेवपदः स्मृतः ॥ ३०
 यथा शुक्तिपरिज्ञानाद्रजतन्नं प्रवर्तते ।
 त्वद्विवर्त्तमिदं तद्वत्त्वज्ज्ञानाद्वै निवर्त्तते ॥ ३१
 त्वन्मूलमखिलं विश्वं त्वत्तो भिन्नं न विद्यते ।
 त्वत्कृपालेशमात्रेण सर्वज्जानाति भक्तिमान् ॥ ३२
 त्वद्भक्तिविमुखानां वै ज्ञानं कल्पशतैर्न च ।
 तस्मादहं महाविष्णो मृगयामि त्वदङ्गविक्रम् ॥ ३३
 दयादृष्टिकटाक्षेण पश्य नाथ दयानिधे ।
 शरणागतञ्च मां पाहि संसारक्लेशसागरात् ॥ ३४
 महाविष्णोरिदं स्तोत्रं यः पठेद्भक्तिसंयुतः ।

वाञ्छितञ्च तथा ज्ञातं तस्य शीघ्रं प्रजायते ॥३५
इति शिवरहस्ये श्रीमहाविष्णुस्तोत्रम् ।

श्रीशिव उवाच ।

हृदयकमलमध्ये निर्विशेषं निरीहम्
हरिहरविधिवेद्यं योगिभिर्ध्यानिगम्यम् ।

जननमरणभीतिभ्रंसि-सच्चित्स्वरूपम्
सकलभुवनबीजं ब्रह्म चैतन्यमीडे ॥१

नमस्ते सते सर्वलोकाश्रयाय
नमस्ते चिते विश्वरूपात्मकाय ।

नमोऽद्वैततत्त्वाय मुक्तिप्रदाय
नमो ब्रह्मणे व्यापिने निर्गुणाय ॥२

त्वमेकं शरण्यं त्वमेकं वरेण्यं
त्वमेकं जगत्कारणं विश्वरूपम् ।

त्वमेकं जगत्कर्तृपातृप्रहर्तृ
त्वमेकं परं निश्चलं निर्विकल्पम् ॥३

भयानां भयं भीषणं भीषणानां
गतिः प्राणिनां पावनं पावनानाम् ।

महोच्चैः पदानां नियन्तृ त्वमेकं
परेषां परं रक्षकं रक्षकाणाम् ॥४

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

६

परेण प्रभो सर्वरूपप्रकाशिन्

अनिर्देश्य सर्वेन्द्रियागम्य सत्य ।

अचिन्त्याक्षर व्यापकाव्यक्ततत्त्व

जगद्भासकाधीश पायादपायात् ॥५॥

तदेकं स्मरामस्तदेकं जपामः

तदेकं जगत्साक्षिरूपं नमामः ।

सदेकं निधानं निरालम्बमीशं

भवाम्भोधिपोतं शरण्यं ब्रजामः ॥६॥

पञ्चरत्नमिदं स्तोत्रं ब्रह्मणः परमात्मनः ।

यः पठेत् प्रयतो भूत्वा ब्रह्मसायुज्यमाप्नुयात् ॥७॥

प्रदोषेऽदः पठेन्नित्यं सोमवारे विशेषतः ।

श्रावयेद्बोधयेत् प्राज्ञो ब्रह्मनिष्ठान् स्वबान्धवान् ॥८॥

इति श्रीमहानिर्वाणतन्त्रे तृतीयोल्लासे

ब्रह्मणः स्तोत्रम् ।

श्रीभगवानुवाच ।

ज्ञानं परमगुह्यं मे यद्विज्ञानसमन्वितम् ।

सरहस्यं तदङ्गं च गृहाण गदितं मया ॥९॥

१०

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

यावानहं यथाभावो यद्रूपगुणकर्मकः ।
 तथैव तत्त्वविज्ञानमस्तु ते मदनुग्रहात् ॥२॥
 अहमेवासमेवाग्रे नान्यद्यत्सदसत्परम् ।
 पश्चादहं यदेतच्च योऽवशिष्येत सोऽस्म्यहम् ॥३॥
 ऋतेऽर्थम् यत्प्रतीयेत न प्रतीयेत चात्मनि ।
 तद्विद्यादात्मनो मायां यथाभासो यथा तमः ॥४॥
 यथा महान्ति भूतानि भूतेषूच्चावचेष्वनु ।
 प्रविष्टान्यप्रविष्टानि तथा तेषु न तेष्वहम् ॥५॥
 एतावदेव जिज्ञास्यं तत्त्वजिज्ञासुनात्मनः ।
 अन्वयव्यतिरेकाभ्यां यत्स्यात्सर्वत्र सर्वदा ॥६॥
 एतन्मतं समातिष्ठ परमेण समाधिना ।
 भवान्कल्पविकल्पेषु न विमुह्यति कर्हिचित् ॥७॥
 इति श्री मद्भागवते द्वितीयस्कन्धे नवमोध्याये
 चतुःश्लोकी भागवतम् ।

ॐ नमः श्रीसिद्धिलक्ष्मीदेव्यै ।
 ऐं नमोस्तुते महामाये देहातीते निरञ्जने ।
 प्रत्यङ्गिरे जगद्धात्रि राजलक्ष्मि नमोस्तुते ॥१॥

वर्णदेहा महागौरी साधकेच्छा प्रवर्तिका ।
 पददेहा महास्फाला महासिद्धिसमुत्थिता ॥२
 तत्त्वदेहोत्थिता देवी साधकानुग्रहा स्मृता ।
 महाकुण्डलिनीं भित्त्वा सहस्रदलभेदिनी ॥३
 इडापिङ्गलमध्यस्था वायुभूता खगामिनी ।
 मृणालतन्तुरूपिण्या सुषुम्नामध्यचारिणी ॥४
 नादान्ते नादसंस्थाना नादातीता निरञ्जना ।
 सूक्ष्मे स्थूलेऽतिसंसूक्ष्मे अचिन्त्येऽचिन्त्यविग्रहे ॥५
 परापरपरे शान्ते ब्रह्मलीने परे शिवे ।
 अचिन्त्यरूपचरिते अचिन्त्यार्थफलप्रदे ॥६
 एकाकिनी विश्वमाता करवीरनिवासिनी ।
 महास्फालप्रदा नित्या महामेलापकारिणी ॥७
 बिन्दुमध्यस्थिता देवी कुटिलाद्धेति चन्द्रिका ।
 द्वादशान्तालया देवी षोडशाधारवासिनी ॥८
 कार्यकारणसंभिन्ना चैतन्या नाडिमध्यगा ।
 शक्तिमूले महाचक्रे नवधा संव्यवस्थिता ॥९
 अशरीरा परादेवी शरीरे प्राणरूपिणी ।
 सुधाद्रवसमाकारा ॐकारपरविग्रहा ॥ १०

विद्युल्लतानिभागौरी भावाभावविवर्जिता ।
 स्वान्तःपदास्थिता नित्यं परेशी शान्तविग्रहा ॥ ११
 सत्वरूपा रजोरूपा तमोरूपा त्रयात्मिका ।
 त्वमेव देवी सर्वेषां भूतानां प्राणदायिनी ॥ १२
 त्वमेव सृजते विश्वं लीलया बहुधा स्थिता ।
 मालिनी परमादेवी श्मशानपरबन्धिनी ॥ १३
 हृत्तालुभेदिनी चक्रे विचक्रे चक्रसुन्दरी ।
 बिन्दुद्वारनिरोधेन दिव्यव्याप्ता नमोस्तु ते ॥ १४
 सूर्यकोटिप्रतीकाशे चन्द्रकोट्यतिनिर्मले ।
 कन्दर्पकोटिलावण्ये कोटिब्रह्माण्डविग्रहे ॥ १५
 निराकाशे निराभासे निर्लेपे निरविग्रहे ।
 सकलाख्ये महामाये वरदे सुरपूजिते ॥ १६
 खकारफकारवह्निस्थैकारान्तरसुन्दरी ।
 मकारान्तरवर्गेषु पञ्चपिण्डात्मके शिवे ॥ १७
 सर्पवत्कुटिलाकारे नादशक्तिपरे मले ।
 बिन्दुचक्रस्थिता नित्या जालन्धरस्वरूपिणी ॥ १८
 तुर्ये वै तुर्यपीठस्थे पूर्णपीठव्यवस्थिते ।
 कामाख्ये च कलातीते कामाख्ये च भगोद्भवे ॥ १९

ब्रह्मग्रन्थिकलाटोपे मध्ये प्रेतप्रवाहिनी ।
 शिवसर्वगते सूक्ष्मे नित्यानन्दे महोत्सवे ॥ २०
 मंत्रनायिकि मंत्रज्ञे विन्ध्यकोणान्तवासिनि ।
 पञ्चपीठिकमध्यस्थे मेरुनायिकि शर्वरि ॥ २१
 खेचरी भूचरी चैव शक्तित्रयप्रवाहिनी ।
 कालान्ताग्निसमुद्भूते कालकालान्तकालिनी ॥ २२
 कालिकाक्रमसंबंधिकालि द्वादशमण्डले ।
 त्रैलोक्यदहनी देवी सा च मूर्तिः त्रयोदशी ॥ २३
 सृष्टिस्थितिसंहारेषु अनाख्याख्ये महाक्रमे ।
 भासाख्या गुह्यकाली च निर्वाणेशी परेश्वरी ॥ २४
 झंकारिणी भैरवी च स्वर्णकोटेश्वरी तथा ।
 राजराजेश्वरी चण्डा अघोरेशी निशेश्वरी ॥ २५
 सुन्दरी त्रिपुरा पद्मा तारा पद्मेश्वरी शिवा ।
 क्रममण्डलमध्यस्था क्रमेशी कुब्जिकाम्बिका ॥ २६
 ज्येष्ठबालप्रभेदेन कुब्जाख्या उग्रचण्डिका ।
 ब्रह्माणी रौद्री कौमारी वैष्णवी दीर्घनासिका ॥ २७
 वज्रिणी चर्चिका लक्ष्मी पूजयेद्विव्यमातरम् ।
 असिताङ्गो रुरुचण्डो क्रोधसोन्मत्तसंज्ञकः ॥ २८

कपाली भीषणाख्यश्च संहारश्चाष्टमस्तथा ।
 भक्तानां सावकानां च लक्ष्मीः सिद्धिं प्रयच्छति ॥२९
 सिद्धिलक्ष्मीर्महादेवी भैरवेनानुकीर्तिता ।
 सावकद्वेष्टकानां च सर्वकर्मविभञ्जनी
 विपरीतकरी देवी प्रत्यङ्गिरा नमोस्तु ते ॥ ३०
 कालादि ग्रसते सर्वं ग्रहभूतादिडाकिनी ।
 सावकं रक्षते देवी कालसंकर्षणीं नमः ॥ ३१
 शिवं प्रयच्छते देवी रक्षते लीलया जगत् ।
 प्रत्यङ्गिरां नमस्यामि अचिन्तितार्थसिद्धये ॥३२
 राज्यलाभप्रदां देवीं रक्षणीं भक्तवत्सलाम् ।
 प्रत्यङ्गिरां नमस्यामि अचिन्तितार्थसिद्धये ॥ ३३
 सर्वशत्रुप्रमर्दन्तीं दुरितक्लेशनाशिनीम् ।
 प्रत्यङ्गिरां नमस्यामि सिद्धिलक्ष्मीं जयप्रदाम् ॥३४
 आपदाम्भोधितरणीं परनिर्वाणदायिनीम् ।
 प्रत्यङ्गिरां नमस्यामि सिद्धिलक्ष्मीं जयप्रदाम् ॥३५
 राज्यदां धनदां लक्ष्मीं मोक्षदां दुःखनाशिनीम् ।
 प्रत्यङ्गिरां नमस्यामि सिद्धिलक्ष्मीं जयप्रदाम् ॥३६

दुष्टशत्रुप्रशमनीं महाव्याधिविनाशिनीम् ।
 प्रत्यङ्गिरां नमस्यामि सिद्धिलक्ष्मीं जयप्रदाम् ॥ ३७
 कलिदुःखप्रशमनीं महोत्पातविनाशिनीम् ।
 प्रत्यङ्गिरां नमस्यामि सिद्धिलक्ष्मीं जयप्रदाम् ॥ ३८
 अचिन्त्यसिद्धिदां धात्रीं चिन्तितार्थफलप्रदाम् ।
 प्रत्यङ्गिरां नमस्यामि सिद्धिलक्ष्मीं जयप्रदाम् ॥ ३९
 राजोपसर्गशमनीं मृत्यूपद्रवनाशिनीम् ।
 प्रत्यङ्गिरां नमस्यामि सिद्धिलक्ष्मीं जयप्रदाम् ॥ ४०
 राजमान्यां राज्यलक्ष्मीं राज्येष्टफलदायिनीम् ।
 प्रत्यङ्गिरां नमस्यामि सिद्धिलक्ष्मीं जयप्रदाम् ॥ ४१
 सिद्धिलक्ष्मीं महाविद्यां महासिद्धिप्रदायिकाम् ।
 पठेद्वा पाठयेद्वापि स्तोत्रं प्रत्यङ्गिराभिधम् ॥ ४२
 पठनात् शत्रुसैन्यानि स्तम्भयेद्भुञ्जयेत्क्षणात् ।
 अचिन्तितानि सिद्धयन्ति पठनात् सिद्धिमाप्नुयात् ॥
 महादोषप्रशमनं महाव्याधिविनाशनम् ।
 सिंहव्याघ्रग्रहभयं राजोपद्रवनाशनम् ॥ ४४
 ग्रहपीडाजलाग्नीनां नाशनं देवि शान्तिदम् ।
 पूजाकाले महास्तोत्रं ये पठिष्यन्ति साधकाः ॥ ४५

१६

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

तेषां सिद्धिर्न दूरेस्ति देव्याः सन्तुष्टिदायकम् ।
 यन्नास्ति तन्न सिद्धिः स्यात् कौलिके कुलशासने ॥ ४६
 यं यं चिन्तयते कामं तं तं सिद्धयति लीलया ।
 सत्यं सत्यं महादेवि कौलिके तत्समो न हि ॥ ४७
 अर्द्धरात्रौ समुत्थाय दीपप्रज्वलिते निशि ।
 पठते स्तोत्रमेतत्तु सर्वं सिद्धयति चिन्तितम् ॥ ४८
 पुरश्चर्याविनानेन स्तोत्रपाठेन सिद्धयति ।
 मण्डले प्रतिमाग्रे वा मण्डालाग्रे पठेद्यदि ॥ ४९
 इदं प्रोक्तं महास्तोत्रमचिन्तितार्थसिद्धिदम् ।
 अन्यदेवरतायाथ न देयन्तु कदाचन ।
 दातव्यं भक्तियुक्ताय कुलदीक्षारताय च ॥ ५१
 इति श्रीत्रिदशदामले करवीरे श्रीसिद्धिनाथावतारितः
 सिद्धिलक्ष्मीमहामायास्तवः द्वाविंशतितमः पटलः
 सम्पूर्णः ।

नारद उवाच ।

मृत्युञ्जय प्राणप्रभो श्रुता मंत्रास्त्वनेकशः ।
 अधुना श्रोतुमिच्छामि त्वत्तोऽमृतकलास्तुतिम् ॥ १

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

१७

श्रीनीललोहित उवाच ।

आद्या चिच्छक्तिरूपा

प्रकृतिमहदहङ्कारतन्मात्रहीना

निस्त्रैगुण्या निरीहा

निलयक्षयकरी शुद्धचैतन्यरूपा ।

प्रत्यग्ज्योतिर्विवर्त-

प्रकटितपरमानन्दसंदोहधारा

सा देवी सिद्धिलक्ष्मी-

रपनयतु मम द्वैतभावं भवानी

॥२॥

यस्यामोतं समस्तं

जगदिदमधिकं प्रत्ययातीतबुद्ध्या

यस्यां च छिन्नभिन्नं

भवति सपदि वै यान्ति सूत्रोपचारात् ।

द्वैताकारे परास्ते

विषयिगुणमहापञ्चभूते निरस्ते

कैवल्यानन्तमूर्तिः

स्फुरति हृदि सदा केवलं सिद्धिलक्ष्मीः ॥ ३

१८

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

सृष्ट्यादौ सृष्टिमध्ये

तदनु च जगतामन्तकालेपि नित्या

त्रैलोक्येप्येकरूपा

परिणमति भवे या भवेत्तादृगेव ।

स्वान्ते सा सिद्धिलक्ष्मी-

विहरतु नितरां मामकीने चरन्ती

सार्द्धं रुद्रेण शश्व-

न्निजमहिमभरव्यापृतानन्तशक्तिः ॥ ४

यामाराध्याब्जयोनि

स्त्वधिगतविभवः संप्रसूते त्रिलोकीं

विष्णुर्यस्याः प्रसादा-

त्त्रिजगदवनकृद्दैत्यसंहारकृच्च ।

यद्भक्त्या कृत्तिवासा

रचयति जगतां ध्वंसकर्मत्रयाणां

सा मे प्रत्यङ्गिराख्या

त्रिपुरहरवधूर्मोहजालं छिनत्तु ॥ ५

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

१६

योनीरूपापि शुभ्रा
 विगतजनिरपि क्षमाधरेन्द्रस्य कन्या
 यानीशापि प्रसिद्ध-
 प्रमथपतिपतिर्या भवघ्नापि भव्या ।
 याचाकृत्याविहीना-
 प्यथ च दशकरा याऽण्डरूपापि पृथ्वी
 सा मे मुक्तिं विधत्तां
 सकलजनपदे सिद्धिदा सिद्धिलक्ष्मीः ॥ ६
 रज्जौ मुक्तौ च रश्मा-
 वहिसितपयसां भ्रान्तयस्तद्वदित्थं
 त्वय्यंब क्षमाणितेजो
 ऽनिलजलवियतां तद्भ्रमज्ञानभाजाम्
 भ्रान्तिज्ञाने विनष्टे
 विषयविषयिणोस्तद्विशेषेक्षणेन
 स्वं स्वं रूपं विभाति
 क्षितिधरतनये त्वं च भास्यात्मरूपा ७
 भ्राजिष्ण्वर्कस्यबिम्बं
 घनपिहितदृशस्तेन संछन्नमन्नं

(२०)

श्री भगवच्चन्द्रिका

तयोरेकतरो ह्यर्थः प्रकृतिः सोभयात्मिका ।

ज्ञानं त्वन्यतमो भावः पुरुषः सोऽभिधीयते ॥

११।२४।४

प्रकृतिर्ह्यस्योपादानमाधारः पुरुषः परः ।

सतोऽभिव्यञ्जकः कालो ब्रह्म तत्त्रितयं त्वहम् ॥

११।२४।१६

सर्गः प्रवर्तते तावत्पौर्वापर्येण नित्यशः ।

महान्गुणविसर्गार्थः स्थित्यन्तो यावदीक्षणम् ॥

११।२४।२०

आत्मा केवल आत्मस्थो विकल्पापायलक्षणः ।

११।२४।२७॥

संपद्यते गुणैर्मुक्तो जीवो जीवं विहाय माम् ।

११।२५।३५॥

जीवो जीवविनिर्मुक्तो गुणैश्चाशयसंभवैः ।

मयैव ब्रह्मणा पूर्णो न बहिर्नान्तरश्चरेत् ॥

११।२५।३६

आत्मैव तदिदं विश्वं सृज्यते सृजति प्रभुः ।

त्रायते त्राति विश्वात्मा ह्रियते हरतीश्वरः ॥

११।२८।६

तस्मान्न ह्यात्मनोऽन्यस्मादन्यभावो निरूपितः ।

निरूपितेयं त्रिविधा निर्मूला भातिरात्मनि ।

इदं गुणमयं विद्धि त्रिविधं मायया कृतम् ॥

१११२८।७

आत्माऽव्ययोऽगुणः शुद्धः स्वयंज्योतिरनावृतः ।

अग्निवद्धारुवदचिद्देहः कस्येह संसृतिः ॥

१११२८।११

यावद्देहेन्द्रियप्राणैरात्मनः सन्निकर्षणम् ।

संसारः फलवांस्तावदपार्थोऽप्यविवेकिनः ॥

१११२८।१२

न यन्तपुरस्तादुत यन्न पश्चा

न्मध्ये च तन्न व्यपदेशमात्रम् ।

भूतं प्रसिद्धं च परेण यद्यत्

तदेव तत्स्यादिति मे मनीषा ॥ १११२८।२१

अविद्यमानोऽप्यवभासते यो

वैकारिको राजससर्ग एषः ।

ब्रह्म स्वयंज्योतिरतो विभाति

ब्रह्मेन्द्रियार्थात्मविकारचित्रम् ॥ १११२८।२२

२२

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

भक्तानां त्वय्यकस्मा-

त्प्रभवति जननि स्वच्छकैवल्यमुक्तिः ॥ १२

व्याप्तं ब्रह्माण्डमेत-

त्सकलमपिययानन्तशक्त्या भवत्या

सृष्ट्यादौ ते नियुक्ता

द्रुहिणहरिहरा देवि देवास्त्रयोपि ।

संपूर्णं कर्मसूत्रै

स्त्रिजगदिदमथो वासनाविप्रनद्धैः

का वा स्तुत्या त्रिलोक्यां

परशिवमहिले सिद्धि- लक्ष्मीस्त्वदन्या ॥ १३

त्रय्यादौ ताररूपा

त्वमसि मखविधावाहुतिर्मन्त्रपूर्वा

वेदान्ते ब्रह्मविद्या

प्रकृतिरपि तथा कामिनीये नयत्वम् ।

मीमांसाया विधिस्त्वं

स्मृतिषु पुनरथाचारधर्मस्वरूपा

स्वाहा त्रेता सजाति

विविधतनुधरेष्वागमे सिद्धिलक्ष्मीः ॥ १४

यद्यप्यादौ त्वमम्ब

त्रिविधगुणमयी संतनोषि प्रपञ्चं
यद्यप्यस्त्राणि धत्से

दशभिरपि करैर्दीप्यमानानि भासा ।

यद्यप्युग्रोग्रमूर्ति-

दितितनुजसुतान् हंसि विश्वोपकारो-
त्कृष्टस्वान्ता तथापि

त्रिनयनमहिषि ब्रह्मरूपासि साक्षात् ॥ १५
मोहाविद्यास्मितेच्छा-

नियतिगुणफलाक्लेशकर्माशयोर्मि-
द्वेषाद्या बन्धनाय

त्रिजगति वसतां देवि पाशास्तवैव ।
सच्चित्संवित्तियोगा-

नुभवनयचिदानन्दकैवल्यसत्ताः
कर्तर्य्यत्कर्तनाय

त्वदुपवितमहाभक्तयो निर्मिताः स्युः १६
अद्वैतोपाधिबन्ध-

प्रशमनपरमार्थस्वरूपावभासा

साक्षिण्यानन्दमूर्तिः

सदसदुपशमाकारचैतन्यरूपा ।

जीवाविद्याप्रमाण-

प्रकृतिनयभवापीनरावृत्तिसूक्ष्मा

बोधैकात्म्यानुभूति-

निखिलगतिरतस्त्वां नुमः सिद्धिलक्ष्मीम् ॥ १७

प्रत्यङ्गिरा त्वमसि सत्ययुगेषु चण्डा

कापालिनीति विदिता युगयोरतो नु ।

ख्याता जनन्यसि कलौ ननु सिद्धिलक्ष्मी

नामत्रयाकवलना प्रथिता त्वमेव ॥ १८

अतोऽमृतकलास्तोत्रं पठेत्प्रयतमानसः ।

युङ्क्तेऽमृतेन ब्रह्मर्षे त्रिवर्गैर्वा निजेच्छया ॥ १९

संसारपाशबद्धानां सर्वेषां बन्धमुक्तये ।

मया विज्ञापिता पूर्वं निरीक्ष्य भवयातनाम् ॥ २०

स्वमुखेनैव देव्यै तत्स्वस्वरूपं निरूपितम् ।

सुकृतिभ्यः प्रदातव्यमतदाज्ञप्तवत्यपि ॥ २१

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

२५

तन्त्रेमुष्मिन्नुत इदं मम स्तोत्रं निवेशितम् ।
 जपन्नवाक्षरीं विद्यां पठन्नित्यमिमं स्तवम् ॥ २२
 संसाधयन्त्यञ्जसैव सिद्धिलक्ष्मीं च साधकः ।
 विद्येच्छुरखिलाविद्या अधिगच्छेदतन्द्रितः ॥ २३
 तथार्थेच्छुर्बहून्तथान्धिर्मच्छुर्धर्मभूरिताम् ।
 निरीहः साधयेन्मुक्तिमन्ये स्वान्स्वान्मनोरथान् ॥

२४

न केवलमिदं स्तोत्रं कैवल्यं संप्रसूयते ।
 तारयत्यापदः सर्वा आत्मानं गृणतोऽन्वहम् ॥ २५
 मृधे रक्षति शस्त्रौघादरण्ये हिंस्रजन्तुतः ।
 तस्करेभ्यश्च कान्तारे वात्यायां च महोदधौ ॥ २६
 वने दावादपि तथा नृपरोषे च बन्धनात् ।
 वृष्टौ वज्रप्रपततो जलमज्जनतस्तथा ॥ २७
 बालग्रहं निहन्त्याशु त्रिवारपठनेन हि ।
 वारेनैकेन पापौघं दारिद्र्यं शतमाव्रतः ॥ २८
 महामारी सहस्रेण मृत्युंजयायुतेन च ।
 देवीं वशयति क्षिप्रं त्रिवारं नित्यमीरयन् ॥ २९

२६

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

यत्नेनातोमृतकलास्तोत्रं वै प्रत्यहं पठेत् ।
 अपठन्नित्यपूजायां न्यूनतां चोपपादयेत् ॥ ३०
 यदुक्तं यदनुक्तं चारिष्टनाशफलोदयम् ।
 क्षिप्रेण साधयति तत् स्तवोऽमृतकलाभिधः ॥ ३१
 नैषः प्रकाश्यः पाषण्डे देव्या द्वेष्टेपि नैव च ।
 प्रकाशकेष्वस्य विप्र न कदापि प्रकाशयेत् ॥ ३२
 अयं रत्ननिधिरयं चिन्तामणिरयं तथा ।
 कामधेनुरयं ज्ञेयो वाञ्छाकल्पतरुस्तथा ॥ ३३
 एतत्ते कथितं स्तोत्रं पूजान्ते य उदीरयेत् ।
 सर्वान् कामानवाप्नोति मनसा चिन्तितान्स वै ॥ ३४
 इति श्री नीललोहितीयकालानलतन्त्रे नित्यपूजा-
 विधानेऽमृतकलाख्यं स्तोत्रं नामत्रयोविंशतितमःपटलः ।

ॐ नमः श्रीसिद्धिलक्ष्मीदेव्यै ।

ॐ कारासनमारूढां श्रुतिरूपां सनातनीम् ।
 परब्रह्मपरां नित्यां सावित्रीं प्रणमाम्यहम् ॥
 ह्रीं विश्वरूपिणीं शान्तां चिद्रूपां प्राणरूपिणीम् ।
 अकलाकलमध्यस्थां भुवनेशीं नमाम्यहम् ॥

हुंकार त्रासितादैत्यां सुषुम्नामध्यचारिणीम् ।
 कालान्ताग्निसमुद्भूतां कुब्जिकां प्रणमाम्यहम् ॥
 हां शिवान्तां सदा लीनां षट्चक्रक्रमभेदिनीम् ।
 मयूखान्तर्गतपादां परां देवीं नमाम्यहम् ॥
 फ्रें धोरां प्रकृतिं सूक्ष्मां विश्वसंक्रमणक्षमाम् ।
 नित्यां निरंशां घोराख्यां तां कालीं प्रणमाम्यहम् ॥
 क्षौं नित्यां विष्णुमायां च निर्गुणां गुणशालिनीम् ।
 महामायां मोहनीयां सिद्धिलक्ष्मीं नमाम्यहम् ॥
 क्रौं कालत्रितये लीनां त्रिस्वरूपां त्रयेश्वरीम् ।
 महाकुण्डलिनीं शुद्धां नमामि त्रिपुरेश्वरीम् ॥
 न यस्याः क्रियते देवी लीला भुवनमालिनी ।
 यस्याज्ञया प्रवर्तन्ते कालसंकर्षणीं नमः ॥
 मोक्षरूपां ब्रह्मरूपां लिंगाख्यां रूपवर्जिताम् ।
 सर्वस्वरूपां सर्वेशीं नौमि प्रत्यङ्गिरां शिवाम् ॥
 नवाक्षरमिदं स्तोत्रं सदाशिवप्रकाशितम् ।
 धारणात्पठनाद्वापि वाचां सिद्धिं लभेद् ध्रुवम् ॥
 इति श्रीमहारावतन्त्रे नवाक्षरीस्तोत्रं शुभम् ।
 गुरोराज्ञां समादाय ततोदः प्रत्यहं पठेत् ॥

पुरी पाशुपती धन्या चतुर्वर्गफलप्रदा ।
 ज्योतिरूपं महालिंगं यथाग्नौ तप्तकाञ्चनम् ॥
 पुरी पाशुपती दिव्या विद्योतते ह्यहर्निशम् ।
 सूर्येणैव जगत्सर्वं ज्योतिर्लिंगस्य तेजसा ॥
 अव्यक्तं परमं लिंगं प्रकाशते ह्यहर्निशम् ।
 जाम्बूनदमये देशे स्वर्णदीपे शिखा यथा ॥
 योगिनां मानसे नित्यं ज्योतिःशिखा विराजते ।
 दीपशिखाकृतिं तां च योगिभिरेव दृश्यते ॥
 धन्यास्त एव मर्त्याश्च दृष्टः पशुपतिश्च यैः ।
 साक्षाद्विराजमानोसौ ज्योतिःपुञ्जो हृदीव च ॥
 मेदिनीहृदये साक्षाद्विराजते हि सन्ततम् ।
 तेजसां पुञ्जलिंगोदः सर्वलोकैरगोचरम् ॥
 धन्या नैपालिका मर्त्यास्तिद्रूपं गोचरं विभुम् ।
 पश्यन्ति येषि देवानां साक्षात्पुनरगोचरम् ॥
 यः पश्यत्यनिशं गत्वा पशुपतिं च तत्र वै ।
 नरोऽसौ भक्तिभावात्मा जीवन्मुक्तो न संशयः ॥
 इति श्रीस्कन्दपुराणे हिमवत्खण्डे द्विसप्ततितमो-
 ऽध्याये पशुपतिपुरीमाहात्म्यम् ।

योगिनः प्रययुस्तूर्णं नीलाचलात्प्रदर्शितुम् ।
 सिद्धक्षेत्रं क्षणादव्योम्नः प्राप्तवन्तो मणिह्रदम् ॥
 ददृशुर्योगिनः क्षेत्रं सर्वं विष्णुमयं जगत् ।
 लिङ्गमयं धराशैलं व्याप्तं देव्याः कलेवरैः ॥
 प्रणेमुर्दण्डवत् क्षेत्रं पाशुपतं हि योगिनः ।
 तुष्टुवुः प्रेक्ष्य संभक्त्या यद्यद्दृष्टं च भावतः ॥
 योगिन ऊचुः ।

विष्णोऽन्युत हरे शौरे रुद्रस्थाणो भवेश्वर ।
 दुर्गे गौरि शिवे कालि नमोस्तु तेऽभिपाहि माम् ॥
 सर्वैर्नः प्रहणोपेन्द्र पापमृत्युहरेश्वर ।
 मृत्युद्भवहरे देवि नमोस्तु ते नमो नमः ॥
 नमः स्थित्युद्भवेशाय नमः संसारहारिणे ।
 सृष्टिस्थितिविनाशिन्यै इच्छाशक्त्यै नमोस्तु ते ॥
 मनोरूपाय कृष्णाय बुद्धिरूपाय शूलिने ।
 शर्वाण्यै ज्ञानरूपिण्यै नमो नमोस्तु तेऽनिशम् ॥
 जगद्व्याप्त्यात्मनेऽजाय लिङ्गव्याप्तऋगात्मने ।
 जगद्व्याप्तस्वरूपायै नतोस्मि ते नमो नमः ॥

पराय पद्मनाभाय परमेशाय शंभवे ।

परापरप्रतीतायै प्रणमामि नतोस्म्यहम् ॥

अर्थाय शब्दरूपाय प्रणवनादरूपिणे ।

स्वरव्यंजनरूपायै षडङ्गायै नमो नमः ॥

ऋगाज्ययज्ञरूपाय यजुर्हविःस्वरूपिणे ।

सामदहनरूपायै भोक्ताभोग्याशने नमः ॥

विष्णवेऽनन्तरूपाय रुद्राय बहुमूर्तये ।

आर्यायै बहुरूपायै वाग्दृढगैर्नमो नमः ॥

शङ्खचक्रगदापद्मैः शूलादिभिस्तथायुधैः ।

खड्गचर्मांकुशैश्चान्यैर्विषमे पातु मां शिवे ॥

यो ब्रूयाद्भक्तितः स्तोत्रं पुरतः सततं बुधः ।

हरेर्देव्याः सदा शंभोः सर्वपापैर्विवर्जितः ॥

रक्षन्ति देवतास्तं वै विपत्तौ विषमेऽशुभे ।

ग्रहभूतपिशाचार्ते अन्ते ब्रह्मपदं व्रजेत् ॥

इति श्रीस्कन्दपुराणे हिमवत्खण्डे नेपालक्षेत्र-
माहात्म्ये त्रिसप्ततितमोऽध्याये देवदेवी स्तोत्रं शुभम् ।

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

३१

योगिन ऊचुः ।

ॐ भवब्रह्मवन्धां भवोद्भूतनन्दां

भवेशादिभिः पूजितां भव्यरूपाम् ।

स्वकीयप्रभाभिर्लसद्भूमदेहां

भवेशीं भवानीं सुभद्रां भजेहम् ॥

महाकालरात्रीस्वरूपां कृशांगीं

सुगुह्याख्यकृष्णां करालाभवक्त्राम् ।

प्रकाम्याभकालीं कुमाराम्बिकार्यां

भजे भद्रकालीमकारादिरूपाम् ॥

मृडानीमपर्णां चिदानन्दरूपां

शिवामीश्वरीं चण्डिकां मोहरात्रिम् ।

सुनन्दां जयन्तीं शवालंकृतांगीं

त्रयीधर्मरूपां भजे सिंहवाहाम् ॥

महेशप्रियां पार्वतीं गुह्यकालीं

मणिभ्राजमाने सुपीठे निषण्णाम् ।

मनः कामदोघ्नीं सुरैः सेव्यमानां

कुमारीं प्रवन्धां भजे ज्ञानरूपाम् ॥

विधात्रीं प्रजन्मां प्रचण्डां सुकेशीं

जगत्सारजन्मां जनिस्वान्तसंस्थाम् ।
 जगज्जीवरूपां जगज्जन्यकर्त्रीं
 जटाजूटश्रुभ्रां भजे प्राणरूपाम् ॥
 तपःस्थां रजःस्थामुमां सत्वसंस्थां
 प्रचण्डांशुकोटिप्रभाकाररूपाम् ।
 कलादिक्षयान्तं युगस्थां त्वमेकां
 त्रिलोकान्तकाले भजे सत्स्वरूपाम् ॥
 लसद्योगिचिन्तारविंदाभिरामां
 लसच्चित्तयोग्यां महायोगिवंद्याम् ।
 रवीन्द्राश्रयामाभिरामाक्षिभव्यां
 भजे सर्ववर्षैर्मनोज्ञां सुवीणाम् ॥
 नदीसिंधुखस्थां सुवीणां महोज्ञां
 भजेऽहं चितास्थां शिवारावरावाम् ।
 हरप्राणरामां सुरैर्ध्यायमानां
 विभूतिप्रचण्डासुरप्राणहारीम् ॥
 निषण्णां जनानामुरःपुण्डरीके
 सदा ध्यायमानां विवेकोपलब्धैः ।

वदन्ति स्वचित्तां विवेकात्मनस्त्वां
तवाम्बेह मायांशगोपात्मनस्ते ॥

सुरार्यस्रपानश्रवद्रक्तजिह्वा
श्रुतेरङ्गरूपा त्वमेव श्रुतिश्रुत्वम् ।
त्वमेवेश्वरी त्वं हि लज्जा च वीणा
त्वमाद्यामनाद्यां भजेहं भजेहम् ॥

पठेद्भक्तियुक्तः शिवाग्रे शिवात्मा
सदा धर्मकामान्मनोवाञ्छितार्थम् ।
प्रभुत्वं च मुक्तिं जयं सर्वसिद्धिं
लभेन्नात्रकार्यो विचारोत्र धीरैः ॥

इति श्रीस्कन्दपुराणे हिमवत्खण्डे नेपालक्षेत्रमाहात्म्ये
त्रिसप्ततितमोऽध्याये श्रीगुह्येश्वरीस्तोत्रं शुभम् ।

श्री महाकालरूद्र उवाच ।

ॐ अचिन्त्यामिताकारशक्तिस्वरूपा

प्रतिव्यक्तचधिष्ठानसत्त्वैकमूर्तिः ।

गुणातीतनिर्द्वन्द्वबोधैकगम्या

त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥

अगोत्राकृतित्वादनैकान्तिकत्वा

दलक्ष्यागमत्वादशेषाकरत्वात् ।

प्रपञ्चालयत्वादनामभक्तत्वात्

त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥ २

असाधारणत्वादसंबन्धकत्वा-

दभिन्नाश्रयत्वादनाकारकत्वात् ।

अविद्यात्मकत्वादनाद्यन्तकत्वात्

त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥ ३

यदा नैव धाता न विष्णुर्न रुद्रो

न कालो न वा पञ्चभूतानि नाशाः ।

तदा कारणीभूतसत्त्वैकमूर्ति-

स्त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥ ४

न मीमांसका नैव काणादतर्का

न साङ्ख्या न योगा न वेदान्तवेदाः ।

न देवा विदुस्ते निराकारभावं

त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥ ५

न ते नामगोत्रे न ते जन्ममृत्यू

न ते धामचेष्टे न ते दुःखसौख्ये ।

न ते मित्रशत्रू न ते बन्धमोक्षौ
त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥ ६

न बाला न च त्वं वयस्था न बृद्धा
न च स्त्री न षण्ढः पुमान्नैव च त्वम् ।

न च त्वं सुरो नासुरो नो नरो वा
त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥ ७

जले शीतलत्वं शुचौ दाहकत्वं
विधौ निर्मलत्वं रवौ तापकत्वम् ।

तवैवाम्बिके यस्य कस्यापि शक्ति-
स्त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥ ८

पपौ क्ष्वेडमुग्रं पुरा यन्महेशः
पुनः संहरत्यन्तकाले जगच्च ।

तवैव प्रसादान्न च स्वस्य शक्त्या
त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥ ९

करालाकृतीन्याननानि श्रयन्ती
भजन्ती करास्त्रादिबाहुल्यमित्थम् ।

जगत्पालनायासुराणां बधाय
त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥ १०

३६

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

महाचण्डयोगेश्वरी गुह्यकाली
 कराली महाडामरी साट्टहासा ।
 जगद्धासिनी चण्डिका पालिनीति
 त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥ ११
 रुवन्ती शिवाभिर्वहन्ती कपालं
 जयन्ती सुरारीन् धयन्ती प्रसन्ना ।
 नटन्ती पतन्ती चलन्ती हसन्ती
 त्वमेका परब्रह्मरूपेण सिद्धा ॥ १२
 अपादापि वाताधिकं धावसि त्वं
 श्रुतिभ्यां विहीनापि शब्दं शृणोषि ।
 अनासापि जिघ्रस्यनेत्रापि पश्य-
 स्यजिह्वापि नानारसास्वादविज्ञा ॥ १३
 यथा बिम्बमेकं रवेरम्बरस्थं
 प्रतिच्छायया यावदेवोदकेषु ।
 समुद्धासतेऽनेकरूपं यथावत्
 त्वमेकापि लोकत्रये तद्वदेव ॥ १४
 यथा भ्रामयित्वा मृदं चक्रमध्ये
 कुलालो विधत्ते शरावं घटं च ।

महामोहयन्त्रेषु भूतान्यदृष्टै—

स्तथा मानुषांस्त्वं सृजस्यादि सर्गे ॥ १५

यथा रङ्गरज्ज्वर्कदृष्टिष्वकस्मा—

—नृणां रूपदर्वीकराम्बुभ्रमः स्यात् ।

जगत्पत्र च त्वन्मये तद्वदेव

त्वमेकैव तत्तन्निवृत्तौ समस्तम् ॥ १६

महाज्योतिराकारसिंहासनं यत्

स्वकीयान् सुरान् वाहयस्युग्रमूर्ते ।

अवष्टभ्य पद्भ्यां शिवं भैरवं च

स्थिता तेन मन्ये भवत्येव मुख्याः ॥ १७

क्व योगासने योगमुद्राभिनीतिः

क्व गोमायुपोतस्य बालाननञ्च ।

जगन्मातरीदृक् तवापूर्वलीला

कथङ्कारमस्मद्विधैर्देवि गम्या ॥ १८

विशुद्धा परा चिन्मयी स्वप्रकाशा—

मृतानन्दरूपा जगद्व्यापिका च ।

तवेदृग्विधाया निराकारमूर्तेः

किमस्माभिरन्तर्हृदि ध्यायितव्यम् ॥ १९

महाघोरकालानलज्वालजाला—

हिताभ्यन्तरासा महाट्टाट्टहासा ।

जटाभारकाला महामुण्डमाला

विशाला त्वमीदृङ्मया ध्यायसेऽम्ब ॥ २०

तपो नैव कुर्वन् वपुः खेदयामि

व्रजन्नापि तीर्थं पदे खञ्जयामि ।

पठन्नापि वेदान् जनिं यापयामि

त्वदङ्घ्रिद्वयं मङ्गलं साधयामि ॥ २१

तिरस्कुर्वतोऽन्यामरोपासनेभ्यः

परित्यक्तधर्माध्वरस्यास्य जन्तोः ।

त्वदाराधनाभ्यस्तचित्तस्य किं मे

करिष्यन्त्यमी धर्मराजस्य दूताः ॥ २२

न मन्ये हरिं नो विधातारमीशं

न वह्निं न चार्कं न चेन्द्रादिदेवान् ।

शिवोदीरितानेकवाक्यप्रबन्धै—

स्त्वदर्चाविधिं केवलं किन्तु मन्ये ॥ २३

नरा मां विनिन्दन्तु तिन्दन्तु नाम

त्यजन्त्वम्ब वा ज्ञातयः सन्त्यजन्तु ।

यमीया भटा नारके पातयन्तु

त्वमेका गतिर्मे त्वमेका गतिर्मे ॥ २४

महाकालरुद्रोदितं स्तोत्रमेतत्

सदा भक्तिभावेन योऽध्येति भक्तः ।

न चापन्नशोको न रोगो न मृत्यु

र्भवेत् सिद्धिरन्ते च कैवल्यलाभः ॥

इति ते कथितो देवि सुधाधाराभिधः स्तवः ।

एतस्य सतताभ्यासात् सिद्धिः करतले स्थिता ॥ २६

एतस्तोत्रं च कवचं गद्यं त्रितयमप्यदः ।

पठनीयं प्रयत्नेन नैमित्तिकसमर्हणे ।

त्रयाणामप्यभावात्स्यादङ्गहानिः सुरेश्वरि ॥ २७

इति श्रीमहाकालसंहितायां महाकालरुद्रविरचितं

सुधाधाराभिधं स्तोत्रं संपूर्णं शुभम् ।

स्कन्दउवाच ।

सुविस्मयं तदा देवौ प्राप्तौ भृशं घटोद्भव ।

तेजःस्तम्भमपि प्रेक्ष्य आकर्ण्य तदुदीरितम् ॥

सस्मरतुस्तदा देवौ रुद्रं विष्णुपितामहौ ।

सर्वात्मानं महेशानं प्रबोधार्थं मुदात्मनः ॥
 स्तोतुं प्रचक्रतुर्देवौ ईश्वराय मुदान्वितौ ।
 संविधायाञ्जलिं मूर्ध्नि त्रिविधैर्भक्तिपूर्वकम् ॥
 ब्रह्मविष्णू ऊचतुः ।
 ॐ ज्योतिरूपाय रुद्राय ज्योतिषां पतये नमः ।
 तेजःस्तम्भात्मनेजाय ईश्वराय नमो नमः ॥
 अव्यक्ताय च लिङ्गाय व्यक्तलिङ्गाय भक्तिनाम् ॥
 व्यक्ताव्यक्तस्वरूपाय सर्वेश्वर नमोस्तु ते ॥
 आद्याय समनाद्याय अन्तःस्थाय नमो नमः ।
 अन्तश्चराय चान्तःस्थव्यञ्जनाय नमो नमः ॥
 न जानन्ति च ये त्वैशं त एव पशवः स्मृताः ।
 पशूनां पतये तेषां तुभ्यं देव नमोस्तु ते ॥
 क्षितिरूपाय रुद्राय घ्राणांशाय नमो नमः ।
 जलरूपाय चोग्राय रसांशाय नमो नमः ॥
 तेजोरूपाय भर्ग्याय चक्षुरंशाय वै नमः ।
 वायुरूपाय भीमाय श्रोत्रांशाय नमो नमः ॥
 व्योमरूपाय चेशाय कण्ठांशाय नमो नमः ।

व्योमातीताय देवाय महाव्योम्ने च वै नमः ॥

अव्यक्तशब्दरूपाय व्यक्तशब्दाय वै नमः ।

अनाहतनिनादाय कारणध्वनिने नमः ॥

पराय परमेशाय परापराय वै नमः ।

परापरप्रतीताय जीविनां परमात्मने ॥

आनन्दाय तथैकाय सच्चिदानन्दरूपिणे ।

निरानन्दाय नन्दाय लिंगाय नन्दिने नमः ॥

प्रणवाय स्वरांशाय श्रुत्ये नादरूपिणे ।

मूलरूपत्रिमात्राय मूलताराय वै नमः ॥

प्रमोहिता ये तव देवमायया

त्वदीयया त्वां न भजन्ति संततम् ।

प्रबोधया वानुककंपया हि ते

कटाक्षपीयूषसुधारया मुने ॥

स्कन्दउवाच ।

आकर्ण्य तत्स्त्वं रुद्रो ब्रह्मविष्णुमुखोद्भवम् ।

देवेश्वरः सुसंतुष्टस्ताभ्यां लिंगं प्रदर्शयत् ॥

तेजःस्तम्भान्तरालेऽज्जौ ददृशतुः परं सुरौ ।

लिङ्गमध्यगतं लिङ्गं स्थितं प्रादेशसंमितम् ॥
 नैव तत्काञ्चनं रौप्यं ताम्रस्फटिकमौक्तिकम् ।
 लक्षमात्रं स्थितं शान्तं केवलं तच्छिवात्मकम् ।
 भूयस्तुष्टुवतुर्लिङ्गं विष्णुपितामहौ तदा ।
 अव्यक्तं परमं दिव्यमभिप्रेक्ष्य घटोद्भव ॥
 ॐ नमो लिङ्गदेवाय भीमरूपाय शूलिने ।
 नमः पराय लिङ्गाय पशूनां पतये नमः ॥
 देवदेवाधिदेवाय सर्वदेहश्रिताय च ।
 ब्रजावः शरणं त्वां वो रक्ष रक्षेश ते नमः ॥
 भूयो ददृशतुस्तौ तं लिङ्गमध्ये व्यवस्थितम् ।
 प्रकृत्या सह संयुक्तं चित्ररूपं महोज्ज्वलम् ॥
 चतुर्भुजं वरैकास्यं दिव्याननं त्रिलोचनम् ।
 व्याघ्राम्बरधरं देवं नागयज्ञोपवीतिनम् ॥
 नागकुण्डलदिव्याङ्गं नागकेयूरमण्डितम् ।
 जटामुकुटविभ्राणं ललाटचंद्रमोज्ज्वलम् ॥
 त्रिशूलं डमरूबाणं चापं दधानमीश्वरम् ।
 शक्तिमालिंगणेनेशं भ्राजमानं समन्ततः ॥
 सहस्रपत्रपद्मस्थं पद्मासनं स्मिताननम् ।

बन्धूकारुणसर्वाङ्गं वन्धुराधरमैश्वरम् ॥
 तत्क्रोडस्थां महादेवीं सिञ्जन्मञ्जीरपादुकाम् ।
 किंकिणीद्योतकटचान्तां सर्वाभरणभूषिताम् ॥
 दिव्याम्बरधरां देवीं कांचीगुणसमुज्ज्वलाम्
 पीनयुग्मकुचां दिव्यां विस्तरोरुसुशोभनाम् ॥
 मणिमुक्तामहाहारां कम्बुग्रीवां चतुर्भुजाम् ।
 पाणिपद्मैर्दधानां वै पाशांकुशवराभयान् ॥
 दिव्याननां विशालाक्षीं त्रिलोचनैः सुशोभनाम् ।
 बन्धूकारुणसंकाशां वन्धुरोष्ठपुटां शुभाम् ॥
 मकरकुण्डलोद्योतश्रवणयुगलां सदा ।
 अलकापत्रलेखाभिभ्राजमानां स्वतेजसा ॥
 चूडामणिसुविभ्राजत्खण्डेन्दुशेखरां शिवाम् ।
 शिवं दक्षभुजाभ्यान्तमालिङ्गितां स्मिताननाम् ॥
 शिवं शक्त्यासमायुक्तं संप्रेक्षाशु तदन्तरे ।
 तेजोभिर्दीप्यमानं तौ मेनाते दिष्टमात्मना ॥
 ततश्च नेमतुस्तौ हि शिवं शक्त्या युतं मुने ।
 दण्डवत्पातयित्वाङ्गं प्रणेमतुर्हि भक्तिततः ॥

भूयस्तुष्टवतुर्देवं परिक्रम्य मुहुर्मुहुः ।
 शिवं साक्षाच्छिवायुक्तमीषत्प्रहसिताननम् ॥
 ॐ शिवाय शिपिविष्टाय शिवदाय नमो नमः ।
 शिवायै शिवरूपायै शिवदायै नमो नमः ॥
 नतास्व ईश्वरं त्वां वै जगत्पितरमञ्जसा ।
 मातर्देवि जगद्धात्रि नतास्वस्त्वां भवानि च ॥
 त्वमेव प्रणवः साक्षात् लज्जारूपा त्वमेव च ॥
 मात्रारूपे नतास्वस्त्वामर्द्धमात्रास्थितेम्बिके ॥
 यजमानश्च भोक्ता त्वं भोज्यं यज्ञश्च शाश्वतः ।
 स्वाहा स्वधा वषट् मन्त्रवह्निरूपे नमोस्तु ते ॥
 एवं स्तुतिं समाकर्ण्य शक्त्या युक्तस्तदामरौ ।
 अदर्शयत्स्वकं लिङ्गं शक्त्या विरहितं परम् ॥
 संस्कृत्याम्भसि तत्स्तम्भं लिङ्गं च तेजसां परम् ।
 प्रमाणं धनुषश्चाद्धात् पञ्चवक्त्रं प्रधारयन् ॥
 तयोः स्तुतिप्रसंतुष्टाज्ज्वालामालिनमीश्वरम् ।
 स्वबाहुभ्यां समालिङ्ग्य बबन्ध स्वाञ्जलिं शिवा ॥
 पञ्चास्यमक्षमालश्च घटं पूर्णमृतं तथा ।
 दधानं दिक्करैर्लिङ्गं सपीठिकमपश्यताम् ॥

नागावतंससुश्रोतं नागग्रैवेयकोज्ज्वलम् ।
 अहिकंकणकेयूरसर्वाभरणभूषितम् ॥
 चन्द्रार्कग्नौक्ष्णैश्चिह्नं जटाचूडेन्दुशेखरम् ।
 रञ्जितं पञ्चरङ्गाद्यैः पञ्चात्मकं तथात्मभिः ॥
 एवं प्रदर्शयन्देवौ अर्द्धात्मानं महेश्वरम् ।
 व्याचष्टे सगुणश्चापि वरं दातुं च निर्गुणः ॥
 श्री ईश्वर उवाच ।

सर्वस्वरूपोहमगोचरोहं
 मद्भक्तिहीनैरसतां जनानाम् ।
 तेषां मनस्तामस्याश्रितं मां
 पश्यन्ति चांधा न यथा प्रदीपम् ॥
 निमित्तं हि सर्वस्वरूपोहमात्मा
 अशेषासुभृन्मानसाब्जस्थितोहम् ।
 निरस्तं जनानां मया चित्तरागं
 सदा भक्तियुक्तांगिनां मज्जनानाम् ॥
 जनानां मनःस्थोनिशं प्रेरकोऽहं
 मनोबुद्धिचित्ताभिमानस्वरूपः ।

जनान्तेषु कार्येषु षड्विंशतत्त्वै-

रजोहं च तत्तत्कृतोहं सदात्मा ॥

अविद्याश्रितोहं परं ज्योतिरीशो

विपद्येषु कार्याश्रितस्तेषु चाहम् ।

विपद्याभिलब्धोऽपि नैवं तथा तै-

रनिर्लेपतेजःस्वरूपोहमात्मा ॥

स्वकीयैश्च कायः सुखदुःखमाढ्यं

जना भुञ्जयन्तो मया जन्यते ते ।

स्वकर्माभिवन्द्यां स्वकाले हनिष्ये

प्ररक्षे निविष्टान्सुधर्मेषु यावत् ॥

पुरोद्भूतकर्माणि सन्त्यज्य मर्त्या

मम प्रेमबद्धाः श्रिता विद्यया ये ।

पतंत्यंहकृच्छ्रेषु मद्भक्तिहीनाः

कुकर्मप्ररूढाः सतोऽसत्यभाजः ॥

यजन्तीश्वरं मां त्रिभिश्चैकवाक्यैः

शिवैतीश्वरेति ह्यपि त्यागहीनाः ।

विहायानिवृत्तिं प्रपीडाजनिञ्च

विशन्तीश्वरं मय्यजे मोक्षभद्रे ॥

पुरा कृत्यकृत्योद्भवैर्नो व्यथाक्ता
 मदंशाश्रिताभ्यंतरो चाप्यवीचौ ।
 यतंत्यल्पजीवा यदिप्रेमभक्त्या
 सकृत्सेवते मां स चानायि नाकम् ॥
 अभूवन्मनुष्या दृढैर्नः प्रसक्ता
 मखैर्धर्मदानैर्विहीनाल्पजीवाः ।
 विधे कृष्ण नस्ते विहायान्यसक्ता
 अतोऽहारि सर्व ममांशैः पयोभिः ॥
 मदंशावतारा वियद्वह्निपृथ्वी
 मरुच्चन्द्रसूर्याः शिवायाच्युतापः ।
 धृताः सर्वलोका दशांशैः समेतै-
 र्यदा न प्रमाणं हरिष्ये च सर्वम् ॥
 एतद्रूपं ममैवाद्यं जानीतां सततं युवाम् ।
 सर्वदेहाश्रितं देवं तेजस्विनं सदाच्युतम् ॥
 इति श्रीस्कंदपुराणे हिमवत्खण्डे श्रीईश्वर-
 वाक्यं नाम षट्सप्ततितमोऽध्यायः ।

श्रीगणेशाय नमः । ॐ नमो वटुकभैरवाय ।
 कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
 शङ्करं परिपप्रच्छ पार्वती परमेश्वरम् ॥१॥
 श्रीपार्वत्युवाच ।
 भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वशास्त्रागमादिषु ।
 आपदुद्धरणं मंत्रं सर्वसिद्धिप्रदं नृणाम् ॥२॥
 सर्वेषाञ्चैव भूतानां हितार्थं वाञ्छितं मया ।
 विशेषस्तु राज्ञां वै शान्तिपुष्टिप्रसाधनम् ॥३॥
 अङ्गन्यासकरन्यासबीजन्यासमन्वितम् ।
 वक्तुमर्हसि देवेश मम हर्षविवर्द्धनम् ॥४॥
 श्रीभगवानुवाच ।
 शृणु देवि महामन्त्रमापदुद्धारहेतुकम् ।
 सर्वदुःखप्रशमनं सर्वशत्रुनिवर्हणम् ॥५॥
 अपस्मारादिरोगाणां ज्वरादीनां विशेषतः ।
 नाशनं स्मृतिमात्रेण मन्त्रराजमिमं प्रिये ॥६॥
 ग्रहराजभयानाञ्च नाशनं सुखवर्द्धनम् ।
 स्नेहाद्वक्ष्यामि ते मंत्रं सर्वसारमिमं प्रिये ॥७॥

सर्वकामार्थदं मंत्रं राज्यभोगप्रदं नृणाम् ।
 आपदुद्धरणं मंत्रं वक्ष्यामि ते विशेषतः ॥८॥
 प्रणवं पूर्वमुच्चार्य देवीप्रणवमुद्धरेत् ।
 वटुकायेति वै पश्चादापदुद्धरणाय च ॥ ९ ॥
 कुरुद्वयं ततः पश्चाद्वटुकाय पुनः क्षिपेत् ।
 देवीप्रणवमुद्धृत्य मन्त्रोद्धारमिमं प्रिये ॥ १० ॥
 मन्त्रोद्धारमिमं देवि त्रैलोक्यस्यापि दुर्लभम् ।
 अप्रकाश्यमिमं मंत्रं सर्वशक्तिसमन्वितम् ॥ ११ ॥
 स्मरणादेव मन्त्रस्य भूतप्रेतपिशाचकाः ॥
 विद्रवन्ति भयार्ता वै कालरुद्रादिव प्रजाः ॥ १२ ॥
 पठेद्वा पाठयेद्वापि पूजयेद्वापि पुस्तकम् ।
 नाग्निचौरभयं वापि ग्रहराजभयं तथा ॥ १३ ॥
 न च मारीभयं तस्य न च भूतभयं तथा ।
 न शत्रुभ्यो भयं तस्य सर्वत्र सुखवान् भवेत् ॥ १४ ॥
 आयुरारोग्यमैश्वर्यं पुत्रपौत्रादिसम्पदः ।
 भवन्ति सततं तस्य पुस्तकस्यापि पूजनात् ॥ १५ ॥

५०

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

श्रीपार्वत्युवाच ।

य एष भैरवो नाम आपदुद्धारको मतः ।

त्वया च कथितो देव भैरवः कल्प उत्तमः ॥१५॥

तस्य नाम सहस्राणि अयुतान्यर्बुदानि च ।

सारमुद्धृत्य तेषां वै नामाष्टशतकं वद ॥१६॥

श्रीभगवानुवाच ।

यस्तु संकीर्तयेदेतत्सर्वदुष्टनिवर्हणम् ।

सर्वान्कामानवाप्नोति साधकः सिद्धिमेव च ॥ १७॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि भैरवस्य महात्मनः ।

आपदुद्धारकस्येह नामाष्टशतमुत्तमम् ॥१८॥

सर्वपापहरं पुरायं सर्वापिद्विनिवारकम् ।

सर्वकामार्थदं देवि साधकानां सुखावहम् ॥१९॥

देहाङ्गन्यासकञ्चैव पूर्वं कुर्यात् समाहितः ।

भैरवं मूर्ध्नि विन्यस्य ललाटे भीमदर्शनम् ॥२०॥

अक्षणोर्भूताश्रयं न्यस्य वदते तीक्ष्णदर्शनम् ।

क्षेत्रपं कर्णयोर्मध्ये क्षेत्रपालं हृदि न्यसेत् ॥२१॥

क्षेत्राख्यं नाभिदेशे तु कट्यां सर्वाघनाशनम् ।
 त्रिनेत्रमूर्ध्नि विन्यस्य जङ्घयोः रक्तपाणिकम् ॥२२॥
 पादयोर्देवदेवेशं सर्वाङ्गे वटुकं न्यसत् ।
 एवं न्यासविधिं कृत्वा तदनन्तरमुत्तमम् ॥२३॥
 पठेदेकमनाः स्तोत्रं नामाष्टशतसंज्ञकम् ।
 नामाष्टशतकस्यापि छन्दोजुष्टुबुदाहृतम् ॥२४॥
 बृहदारण्यको नाम ऋषिश्च परिकीर्तितः ।
 देवता कथिता चेह सद्भिर्वटुकभैरवः ।
 सर्वकामार्थसिद्ध्यर्थे विनियोगः प्रकीर्तितः ॥२५॥
 भैरवो भूतनाथश्च भूतात्मा भूतभावनः ।
 क्षेत्रदः क्षेत्रपालश्च क्षेत्रज्ञः क्षत्रियो विराट् ॥२६॥
 श्मशानवासी मांसाशी खर्पसाशी मखान्तकृत् ।
 रक्तपः प्राणपः सिद्धः सिद्धिदः सिद्धसेवितः ॥२७॥
 करालः कालशमनः कला-काष्ठा-तनुः कविः ।
 त्रिनेत्रो बहुनेत्रश्च तथा पिङ्गललोचनः ॥२८॥
 शूलपाणिः खड्गपाणिः कङ्काली धूम्रलोचनः ।
 अभीरुर्भैरवो भीमो भूतपो योगिनीपतिः ॥२९॥

५२

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

धनदो धनहारी च धनपः प्रतिभाववान् ।
 नागहारो नागकेशो व्योमकेशः कपालभृत् ॥३०॥
 कालः कपालमाली च कमनीयः कलानिधिः ।
 त्रिलोचनो ज्वलन्नेत्रस्त्रिशिखी च त्रिलोकपात् ॥३१॥
 त्रिवृत्तनयनो डिम्भः शान्तः शान्तजनप्रियः ।
 वटुको वटुकेशश्च खट्वाङ्गवरधारकः ॥३२॥
 भूताध्यक्षः पशुपतिर्भिक्षुकः परिचारकः ।
 धूर्तो दिगम्बरः सौरिर्हरिणः पाण्डुलोचनः ॥३३॥
 प्रशान्तः शान्तिदः शुद्धः शङ्करः प्रियबान्धवः ।
 अष्टमूर्तिर्निधीशश्च ज्ञानचक्षुस्तपोमयः ॥३४॥
 अष्टाधारः सर्वयुक्तः शशी विषधरः शिखः ।
 भूधरो भूधराधीशो भूपतिर्भूधरात्मकः ॥३५॥
 कङ्कालधारी मुण्डी च नागयज्ञोपवीतवान् ।
 जृम्भणो मोहनस्तम्भी मारणः क्षोभणस्तथा ॥

३६

शुद्धनीलाञ्जनप्ररव्यदेहो मुण्डविभूषितः ।
 वलिभुग्वलिभूतात्मा कामी कामपराक्रमः ॥३७॥

सर्वापत्तारको दुर्गो दुष्टभूतनिषेवितः ।
 कालीकलानिधिः कान्तः कामिनी-वशकृद्वशी ॥३८
 सर्वसिद्धिप्रदो वैद्यः प्रभविष्णुः प्रभाववान् ।
 अष्टोत्तरशतं नाम भैरवस्य महात्मनः ॥३९
 मया ते कथितं देवि रहस्यं सर्वकामदम् ।
 य इदं पठति स्तोत्रं नामाष्टशतमुत्तमम् ॥४०
 न तस्य दुरितं किञ्चिन्न रोगेभ्यो भयं तथा ।
 न शत्रुभ्यो भयं किञ्चित्प्राप्नोति मानवः क्वचित् ॥४१
 पातकानां भयं नैव पठेत्स्तोत्रमनन्यधीः ।
 मारीभये राजभये तथा चौराग्निजे भये ॥४२
 श्रौत्पातिके महाघोरे तथा दुःस्वप्नजे भये ।
 बन्धने च महाघोरे पठेत्स्तोत्रं समाहितः ॥४३
 सर्वे प्रशमनं यान्ति भयं भैरवकीर्तनात् ।
 एकादशसहस्रन्तु पुरश्चरणमिष्यते ॥ ४४
 त्रिसंध्यं यः पठेद्देवि संवत्सरमतन्द्रितः ।
 स सिद्धिं प्राप्नुयादिष्टां दुर्लभामपि मानुषः ॥ ४५

श्रीमृत्युञ्जयाय नमः ।
 कैलासस्योत्तरे शृङ्गे शुद्धस्फटिकसन्निभे ।
 तमोगुणविहीने तु जरामृत्युविर्वर्जिते ॥१॥
 सर्वार्थसंपदाधारे सर्वज्ञानकृतालये ।
 कृताञ्जलिपुटो भूत्वा सुखासीनं सदाशिवम् ॥२॥
 पप्रच्छ प्रणतो ब्रह्मा जानुभ्यामवनिं गतः ।
 केनोपायेन देवेश चिरायुर्लोमशोऽभवत् ॥३॥
 तन्मे ब्रूहि महेशान लोकानां हितकाम्यया ।
 हितकारणलोकानां त्रैलोक्ये सचराचरे ॥४॥
 श्रीमहादेव उवाच ।
 शृणु ब्रह्मन् प्रवक्ष्यामि चिरायुर्मुनिसत्तमः ।
 सञ्जातः कर्मणा येन व्याधिर्मृत्युविर्वर्जितः ॥५॥
 तस्मिन्नेकार्णवे घोरे सलिलौघपरिप्लुते ।
 कृतान्तभयनाशार्थं स्तुतो मृत्युञ्जयः शिवः ॥६॥
 तस्य संकीर्तनान्नित्यं मुनिर्मृत्युविर्वर्जितः ।
 तमेव कीर्तय ब्रह्मन् मृत्युं जेतुं न संशयः ॥७॥

ॐ अस्य श्रीमृत्युञ्जयस्तोत्रमन्त्रस्य लोमशकृषि
रनुष्टुपछन्दः श्रीमृत्युञ्जयो देवता आयुरारोग्या-
भिवृद्धये पाठे विनियोगः ।

ध्यानम् ।

शुद्धं श्वेतावदातं
वृषहरिगमनं जाप्यमालां त्रिशूलं

विभाणं कुम्भहस्तं
वरमभयकरं शक्तियुक्तं त्रिनेत्रम् ।

पूजाजाप्यादिमन्त्रै-

र्वलिकुसुमयुतैर्धूपदीपादिवर्गै-

र्नत्वा मृत्युञ्जयाख्यं

स्मृतिभयहरणंस्तोत्रमेतत्पठिष्ये ॥८

ॐ नमो देवाधिदेवेश सर्वप्राणभृताम्बर ।

प्राणिनामपि नाथस्त्वं मृत्युञ्जय नमोस्तुते ॥९

देहिनां जीवभूतोसि जीवो जीवस्य कारणम् ।

जगतां रक्षकस्त्वं हि मृत्युञ्जय नमोस्तुते ॥१०

हिमाद्रिशिखराभास सुधावीचिमनोहर ।

पुण्डरीकसिताभास मृत्युञ्जय नमोस्तुते ॥११

त्वमात्मा सर्वप्रकृतिस्त्वं गुणानामधीश्वरः ।
 सर्वानन्दमयाधार मृत्युञ्जय नमोस्तु ते ॥ ३०
 त्वं यज्ञः सर्वयज्ञानां त्वं बुद्धिर्बोधलक्षणा ।
 शब्दब्रह्म त्वमेवासि मृत्युञ्जय नमोस्तु ते ॥ ३१
 सर्वमायाकलाधार सर्वेन्द्रियपरात्पर ।
 सर्वेन्द्रियगुणाधीश मृत्युञ्जय नमोस्तुते ॥ ३२
 रूपं गन्धस्तथा स्पर्शः शब्दः संस्कार एव च ।
 चतुःप्रकारमेतेषां मृत्युञ्जय नमोस्तु ते ॥ ३३
 चतुर्विधानां सृष्टीनां हेतुस्त्वं कारणेश्वरः ।
 भावाभावपरिच्छिन्न मृत्युञ्जय नमोस्तु ते ॥ ३४
 त्वमनादिरनन्तश्च नित्यानित्यस्त्वमेव च ।
 शक्तिस्त्वमेव देवेश मृत्युञ्जय नमोस्तु ते ॥ ३५
 त्वमेको निष्कलो देवः सकलं भुवनत्रयम् ।
 अतिसूक्ष्मातिरूपस्त्वं मृत्युञ्जय नमोस्तु ते ॥ ३६
 अनन्तकान्तिसंपन्नमनन्तासनसंस्थितम् ।
 अनन्तशक्तिसंभोग मृत्युञ्जय नमोस्तु ते ॥ ३७

व्यक्ताव्यक्तस्वरूपेण व्याप्तं विश्वमनन्तकम् ।
 विश्वात्मा विश्वरूपस्त्वं मृत्युञ्जय नमोस्तु ते ॥ ३६
 त्वं हि नः परमा विद्या त्वं हि नः परमा गतिः ।
 त्वं हि नः कारणं कर्म मृत्युञ्जय नमोस्तु ते ॥ ३७
 क्लेशादीनां प्रहर्ता त्वं कर्ता लोकस्य सर्वतः ।
 भुक्तिमुक्तिप्रदाता च मृत्युञ्जय नमोस्तु ते ॥ ४०
 प्रकृतेरादि पुरुषस्त्वमीशः परमः शिवः ।
 सदाधारप्रजानां च मृत्युञ्जय नमोस्तु ते ॥ ४१
 एवं संङ्कीर्तयेद्यस्तु शुचिः प्रयतमानसः ।
 भक्त्या शृणोति यो ब्रह्मन् मृत्युवशगो भवेत् ।
 नाल्पमृत्युभयं तस्य चिरकालं स जीवति ।
 व्याधयो नोपपद्यन्ते नोपसर्गभयं भवेत् ॥ ४३
 इदं रहस्यं परमं देवस्य हंसयोगिनः ।
 दुःस्वप्ननाशनं पुण्यं सर्वारिष्टविनाशनम् ॥ ४६
 सुस्वप्नवर्द्धनं नित्यं सर्वदुष्कृतनाशनम् ।
 सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवलोकं स गच्छति ॥ ४७

शतवर्षं स जीवेत्तु पुत्रपौत्रप्रतिष्ठितः ।
 उत्तमोत्तमविप्रः स्यादुत्तमः पुरुषोत्तमः ॥ ४८
 मृत्युञ्जयेन जप्तेन चिरकालं स जीवति ।
 सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ४९
 इति श्रीपारमेश्वरे तन्त्रे चतुरशीतिसाहस्रे
 मृत्युञ्जयस्तोत्रं संपूर्णं शुभम् ।
 ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म व्याहरन् मामनुस्मरन् ।
 यः प्रयाति त्यजन् देहं स याति परमां गतिम् ॥ १
 स्थाने हृषीकेश तवप्रकीर्त्या
 जगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यते च ।
 रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति
 सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसंघाः ॥ २
 सर्वतः पाणिपादं तत्सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम् ।
 सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति ॥ ३
 कविं पुराणमनुशासितार-
 मणोरणीयांसमनुस्मरेद्भ्यः ।
 सर्वस्य धातारमचिन्त्यरूप-
 मादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ॥ ४

ऊर्ध्वमूलमधः शाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम् ।
छन्दांसि यस्य पर्णानि यस्तं वेद स वेदवित् ॥५॥

सर्वस्य चाहं हृदि सन्निविष्टो

मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च ।

वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो

वेदान्तकृद्वेदविदेव चाहम् ॥६॥

मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ।

मामेवैष्यसि मुवत्वैवमात्मानं मत्परायणः ॥७॥

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रे सप्तश्लोकीगीता शुभम् ।

शिव उवाच ।

देवित्वं भक्तसुलभे सर्वकार्यविधायिनी ।

कलौ हि कार्यसिद्धयर्थमुपायं ब्रूहि यत्नतः ॥८॥

देव्युवाच ।

शृणु देव प्रवक्ष्यामि कलौ सर्वेष्टसाधनम् ।

मया तवैव स्नेहेनाप्यम्बास्तुतिः प्रकाश्यते ॥९॥

ॐ अस्य श्रीदुर्गासप्तश्लोकीस्तोत्रमन्त्रस्य नारायण-
ऋषिः अनुष्टुपछन्दः श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहासर-
स्वत्यो देवताः दुर्गाप्रीत्यर्थं सप्तश्लोकीदुर्गापाठे
विनियोगः ।

ॐ ज्ञानिनामपि चेतांसि देवी भगवती हि सा ।
बलादाकृष्य मोहाय महामाया प्रयच्छति ॥१॥
दुर्गे स्मृता हरसि भीतिमशेषजन्तोः

स्वस्थैः स्मृता मतिमतीव शुभां ददासि ।

दारिद्र्यदुःखभयहारिणि का त्वदन्या

सर्वोपकारकरणाय सदार्द्रचित्ता ॥२॥

सर्वमङ्गलमाङ्गल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके ।

शरण्ये त्र्यम्बके गौरि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥३॥

शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणे ।

सर्वस्यार्तिहरे देवि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥४॥

सर्वस्वरूपे सर्वेशे सर्वशक्तिसमन्विते ।

भयेभ्यस्त्राहि नो देवि दुर्गे देवि नमोऽस्तु ते ॥५॥

रोगानशेषानपहंसि तुष्टा

रुष्टातु कामान् सकलानभीष्टान् ।

त्वामाश्रितानां न विपन्नराणां

त्वामाश्रिता ह्याश्रयतां प्रयान्ति ॥६

सर्वाबाधाप्रशमनं त्रैलोक्यस्याखिलेश्वरि ।

एवमेव त्वया कार्यमस्मद्वैरिविनाशनम् ॥७

इतिश्रीसप्तश्लोकीदुर्गास्तवः सम्पूर्णः ।

यत्सर्वशास्त्रसिद्धान्तं यत्सर्वहृदयानुगम् ।

यत्सर्वं सर्वगं वस्तु तच्चित्तत्त्वंमुपास्महे ॥

यः स्वात्मनीदं निजमाययार्पितं

क्वचिद्विभातं क्व च तत्तिरोहितम् ।

अविद्वद्वृक्षसाक्ष्युभयं तदीक्षते ।

स आत्ममूलोऽवनु मां परात्परः ॥

श्रीमद्भागवतम् ८।३।४

शश्वत्स्वरूपमहसैव निपीत भेदमोहाय

बोधधिषणाय नमः परस्मै ॥

श्रीभागवतम् ३।६।१४

२२ ६६

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

पृष्ठ ६१ मा छुटेका श्लोकहरूः—

अत्यासन्नतरे काले शतैरावर्तने कृते ।

मृत्युर्न जायते तस्य रोगस्तं च विमुञ्चति ॥ ४४

पञ्चम्यां वा दशम्यां वा पौर्णमास्यामथापि वा ।

शतमावर्तयेद्यस्तु शतवर्षं स जीवति ॥ ४५

श्रीभगवच्चन्द्रिकापरिशिष्टः

६७

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्धिः	शुद्धिः
४	१६	रविशेष	रविशेषं
१३	११	"	"
३१	१८	तेष्वस्थितः	तेष्ववस्थितः
३८	४	याथान्म्यं	याथात्म्यं
४६	७	पादे	पदे
५०	१२	ज्ञामध्ये	ज्ञानमध्ये
५८	१४	हेम	सोम
५६	३		६।७०
८६	१३	शान्ताशेष	शान्ताशेष
९१	१	केववं	केवलं
१००	१६	आत्माज्ञानान्मोक्षः	आत्मज्ञानान्मोक्षः
१२८	१७	अन्तर्दृग्दृश्ययोर्भेदं	अन्तर्दृग्दृश्ययोर्भेदं
१५८	७	ग्राह्याभाव	ग्राह्याभावे
१६०	७	कर्मणः	कर्मणः
१६६	१०	शीर्षम्	शीर्षम्
१७०	१	परमार्थ	परमार्थः

